

A TARTALOMBÓL:

- ◆ Kortárs hazai igehirdetők:
T. Beke László
- ◆ Az emberré lett Isten Fia
- ◆ A végső dolgok
- ◆ Bibliai tájak – emberek
- ◆ Legyünk jelen minden házban!
- ◆ Hit és erkölcs az utolsó napokban
- ◆ A protestáns éneklés kezdetei
- ◆ Missziótörténeti szemelvények
- ◆ Mécses a te igéd:
Hit és erkölcs
- ◆ Az öngyilkosság elvi és gyakorlati kérdései

TARTALOMJEGYZÉK

HIRDESD AZ IGÉT!

T. Beke László: Együtt.....	1
Nagy Ferenc: Üdvös ajándékok.....	3

BIBLIATANULMÁNY

Hegyí András: Az emberré lett Isten Fia	8
Szabados Ádám: A végső dolgok.....	18

BIBLIAI TÁJAK – EMBEREK

Steven Fine: Miért csonttároló dobozokba?	22
Mike Fuhrman: Az első századi nagy éhínség.....	28

A SZOLGÁLAT ÚTJÁN

Alexander Strunk: Legyünk jelen minden házban!	33
--	----

ISTEN NÉPE A GYÜLEKEZETBEN

David Thurman: Kérdések és bibliai válaszok	35
P. Szabó Ernő: Lélekformáló erő lakik a falakban	36

MISSZIÓTÖRTÉNETI SZEMELVÉNYEK

Részletek Oláh Róza misszionárius naplójából.....	38
---	----

MÉCSSES A TE IGÉD

Dr. Matus István: Hit és erkölcs... az utolsó napokban	40
--	----

TANULMÁNYI SZEMLE

Nemeshegyi Tamás: Az öngyilkosság elvi és gyakorlati kérdései (I.)	47
--	----

LÁTÁSMÓD

Szebeni Olivér: Feketemunkások.....	57
Dolhai Lajos: Az ökumenizmus katolikus alapelvei	55

LÁTÁSMÓD

Tóth Péter: A hallgatás és a szólás ideje.....	58
--	----

Címlapon: *Friss kenyér – Kapcsolódó írás a 28. oldalon: Az első századi nagy éhínség*

Baptista lelkesi szakfolyóirat

Szolgatárs

2009. harmadik negyedév

XVIII. évfolyam

3. szám

Szerkesztőség és kiadóhivatal:

1068 Budapest, Benczúr u. 31.

Telefon: 352-9993

Fax: 352-9707

E-mail: ltg952@pr.hu

<http://szolgotars.fw.hu>

A Magyarországi Baptista Egyház kiadványa

Felelős szerkesztő: *Lukács Tamás*

Felelős kiadó: *dr. Mészáros Kálmán* egyházelnök

Tördelőszerkesztő: *Lukács Tamás*

A folyóirat önköltségi áron megvásárolható
és előfizethető a Baptista Kiadónál.

Egy szám ára: 600 Ft,
egyéves előfizetési díj: 2400 Ft.

Megjelenik: negyedévente

ISSN 1218-425X

HIRDESD AZ IGÉT!

T. Beke László

Együtt...

Lk 24,13–36

Meditáció versről versre

„Tanítványai közül ketten aznap egy faluba mentek...”

Ketten: barátok, tanítványtársak, szolgatársak...

Kedves testvérem, van barátod a szolgálatod, családdod mellett?

Ne maradj egyedül!

„...amely Jeruzsálemtől hatvan futamnyira volt, és amelynek Emmaus a neve...”

Húsvétvasárnap mennek, a feltámadás napján. Összesen kb. 11 km, 2,5 óra gyalog, hosszú idő.

„...és beszélgettek egymással mindarról, ami történt.”

Nem tartoztak a szűkebb tanítványi körhöz, és utána sem olvasunk tetteikről, Jézusnak mégis gondja van rájuk!

„Miközben beszélgettek és vitatkoztak egymással, maga Jézus is melléjük szegődött, és együtt ment velük.”

Már itt igazolódik: „Mert ahol ketten vagy hárman összegyűlnek az én nevemben: ott vagyok közöttük” (Mt 18,20).

Legyen ez bátorításul a szórványban élők, munkálkodók számára: ránk is gondja van! (Mk 16,12) Ezután más alakban jelent meg közülük kettőnek útközben, amikor vidékre mentek. Amikor „vidéken” élünk, vagy annak érezzük. Akár munkába megyünk, utazunk, otthoni tevékenységeinket végezzük, és ha mi is akarjuk, ő velünk van. De nem erőlteti ránk a társaságát.

Vannak, akik jönnek velünk életutunkon vagy egy adott alkalommal, és kérdeznek... Amikor egyik munkatársammal beszélgettünk arról, amit Isten tett életemben, felszólított: Mondj egy konkrét példát! Megtanultam, hogy ne általánosságban szóljak és ne a kánaáni nyelven, hogy egy kívülálló számára is érthető legyen az, amit mondom.

„Látásukat azonban valami akadályozta, és nem ismerték fel őt.”

Időnként mi sem ismerjük fel őt életünk történéseiben: száraz marad igetanulmányozásunk, üres az igehirdetés, ránk telepszik a vidék légköre..., és ezért is jó a testvéri, baráti építő együttlét.

„Ő pedig így szólt hozzájuk: ‘Miről beszélgettek egymással útközben?’ Erre szomorúan megálltak. Majd

Vacsora Emmausban
Caravaggio (1570–1610)

megszólalt az egyik, név szerint Kleopás, és ezt mondta neki...”

Mondj valami jót, szépet és igazat! – kéri időnként. Adja az Úr, hogy legyen helyes, bölcs és üdvös megosztanivalónk másokkal!

„Te vagy az egyetlen idegen Jeruzsálemben, aki nem tudod, mi történt ott ezekben a napokban? Mi történt? – kérdezte tőlük.”

Jézus nem bántódik meg a kérdésen!

„Ők így válaszoltak neki: ‘Az, ami a názáreti

Jézussal esett, aki próféta volt, szóban és tettben hatalmas Isten és az egész nép előtt; hogyan adták át a főpapok és a főemberek halálos ítéletre, és hogyan feszítették meg. Pedig mi abban reménykedtünk, hogy ő fogja megváltani Izraelt. De ma már harmadik napja, hogy ezek történtek.”

Már nincs remény. (Zsidó néphit szerint az emberi lélek még három napig a test körül tartózkodik, [Gondoljunk Lázárra: „Már negyednapos, szaga van”] itt már az is eltelt.)

„Ezenfelül néhány közülünk való asszony is megdöbbenett minket, akik kora hajnalban ott voltak a sírboltnál, de nem találták ott a testét; eljöttek és azt beszélték, hogy angyalok jelenését is látták, akik azt hirdették, hogy ő él. El is mentek néhányan a velünk levők közül a sírhoz, és mindent úgy találtak, ahogyan az asszonyok beszélték; őt azonban nem látták.”

A tanítványok „képpen vannak”, jól értesültek a világ dolgairól, és saját közösségükről is. Elmondják gondolataikat, feltételezéseiket. Nem baj, ha mi is megosztjuk ezt másokkal, de ne feledjük hozzátenni: ezek az én gondolataim, és nem a Bibliából idézek. Ha Pál apostol nem szégyellte, mi se szégyelljük!

Milyen jó, hogy ma is vannak nőtestvérek, akik mondják, amit átéltek az üres sírnál. – Bocsánat, nőtestvérek, ha üres fecsegésnek tartjuk szavaitokat időnként, megdöbbenünk, csodálkozunk, talán nem is hisszük! – De ti azért mondjátok!

„Akkor ő így szólt hozzájuk: ‘Ó, ti balgák! Milyen rest a szívetek arra, hogy mindazt elhiggyétek, amit megmondtak a próféták! Hát nem ezt kellett-e elszenvednie a Krisztusnak, és így megdicsőülnie?’ És Mózesről meg valamennyi prófétáról kezdve elmagyarázta nekik mindazt, ami az Írásokban róla szólt.”

Vágyjuk-e, akarjuk-e megismerni az Írást, benne Urunkat, megváltónkat, vezetőnket, hitünk alapjait és magaslatait? „*Ugyanerre pedig teljes igyekezetet is fordítván, a ti hitetek mellé ragasszatok jó cselekedetet, a jó cselekedet mellé tudományt...*” (2Pt 1,5 Károli)

Vannak bibliai igék, melyeket nem értünk, vagy nem akaruk érteni, például ha szenvedésről, megalázkodásról, adakozásról szólnak. A gyülekezet sok esetben követi előljárói példáját.

„*Így értek el ahhoz a faluhoz, amelybe igyekeztek. Ő azonban úgy tett, mintha tovább akarna menni.*”

A ténylegesen fontos kérdésekről beszélgetve észrevétlenül elszalad az idő.

„*De azok unszolták és kérték: 'Maradj velünk, mert esteledik, a nap is lehanyatlott már!' Bement hát, hogy velük maradjon.*”

Szoktuk kérni őt erre? Nem csak este? Akkor is, ha ő változtatni akar dolgainkon, gondolatainkon!?

„*És amikor asztalhoz telepedett velük, vette a kenyeret, megáldotta, megtörte és nekik adta.*”

Jézus betért és ő kezdeményezett, és pontosan tudta, mire van még szüksége tanítványainak.

Ismeri a mi szükségünket is, de be kell hívnunk a mások elől eltitkolt területekre is, és engedni, hogy ő irányítson!

„*Erre megnyílt a szemük, és felismerték, ő azonban eltűnt előlük.*”

És ott láthatóvá vált a kenyéradó, csodatevő és átszegezett kéz. Hadd tűnjön fel lelki szemünk előtt, legalább úrvacsorakor, ez az átszegezett kéz!

„*Ekkor így szóltak egymásnak: 'Nem hevült-e a szívünk, amikor beszélt hozzánk az úton, amikor feltárta előttünk az Írásokat?'*”

Ó, bárcsak a mi szívünk is hevülne igetanulmányozás, készülés, igehallgatás közben! És ugyanígy a hallgatóinké is, és otthon, a családjainkban is.

Valakitől egyszer megkérdezték, hogy melyik bibliafordítást szereti. „Az édesanyámét, mert ő le tudta fordítania a gyermeki nyelvünkre, és alkalmazta életünkre.” Olvassuk újra és újra, kérjük Urunkat, hogy tanácsoljon, vezessen, emlékeztessen az igékre! „*Ha tehát ti gonosz léteketek tudtok gyermekeiteknek jó ajándékokat adni, mennyivel inkább ad mennyei Atyátok Szentlelket azoknak, akik kérik tőle.*” (Lk 11,13b)

Az emmausi tanítványok elfogadták, hogy Jézus más irányba fordítja gondolkodásukat, a „tekintetüket”. De sokszor megváltozna véleményünk másokról, ha nem csak saját szemszögünkből néznénk tetteiket, hallgatnánk szavaikat!

„*Még abban az órában útra keltek, és visszatértek Jeruzsálembe, ahol egybegyűlve találták a tizenegyet és a velük levőket. Ők elmondták, hogy valóban feltámadt az Úr, és megjelent Simonnak. Erre ők is elbeszélték, ami az úton történt, és hogy miként ismerték fel őt a kenyér megtöréséről.*”

Ez és ennyi a mi feladatunk is, elmondani, hogy miként ismertük fel őt az igéből, életünkből, a körülöttünk történő eseményekből.

Megosztjuk-e ezt testvéreinkkel? Van-e vágy szívünkben, hogy megosszuk?

Nem baj, ha nincs állandóan, de az baj, ha soha sincs.

„*Miközben ezekről beszélgettek, maga Jézus állt meg közöttük, és így köszöntötte őket: 'Békesség nektek!'*”

Annál nagyobb ajándékot – úgy gondolom – egy gyülekezet, egy közösség sem kaphat, mint amikor Jézus áll meg közepén. Ő kíván békességet, amit meg is ad. „*Elmondom ezeket nektek, amíg veletek vagyok. A Pártfogó pedig, a Szentlélek, akit az én nevemben küld az Atya, ő tanít majd meg titeket mindenre, és eszetekbe juttat mindent, amit én mondtam nektek. Békességet hagyok nektek: az én békességemet adom nektek; de nem úgy adom nektek, ahogyan a világ adja. Ne nyugtalankodjék a ti szívetek, ne is csüggedjen!*” (Jn 14,25–27)

Urunk meglátását, maradandó lelki élményeket, megtapasztalásokat és hű barátokat kívánok mindannyiunknak!

„*Mi pedig, miközben fedetlen arccal, mint egy tükörben szemléljük az Úr dicsőségét mindnyájan, ugyanarra a képre formálódunk át az Úr Lelke által dicsőségről dicsőségre.*” (2Kor 3,18)

*

T. Beke László 1969 februárjában született Tolna megyében, Tamásiban éltek, a helyi pünkösdi gyülekezetbe vitték szülei, bátyjával együtt. A nagyszülők betegsége, munka- és iskoláztatás lehetősége miatt 1976-ban Székesfehérvárra költöztek. Gyülekezetet keresve baptista testvérekre találtak. A *Hányik János* lelkipásztor vezette közösség szeretettel befogadta a családot. László 1983. december 11-én lépett a hullámsírba többedmagával, felismerve a Jelenések könyve alapján, hogy Jézus Krisztus bármikor visszatérhet, és aki nem az övé, azt ő nem viszi magával. Imaóra-vezetésre, különböző az ifjúság között végzett szolgálatra bátorították, kérték. Többen kérdezték tőle: „Nem érzed úgy, hogy lelkipásztori szolgálatba kellene állnod?” Nem érezte, de nem hagyta nyugodni sem a kérdés. Csak tolta maga előtt a döntést: érettségi, katonaság, munkahely. Szívében azonban egyre inkább érlelődött az elhatározás egy lukácsi ige alapján: „*hogy megtanítsd népét az üdvösség ismeretére, bűneik bocsánata által...*” (Lk 1,77). 1995-ben házasságot kötött *Boros Anikóval*, és ezt követően megkezdte teológiai tanulmányait is, melyeket a missziói szakon fejezett be 2000-ben. Közben együtt a Reménység Háza Alapítvány Gyermek- és Ifjúsági Otthonát vezették. Több okból négy év múlva letették ezt a szolgálatot. Végre Móra, a régen vágyott családi házba költözhetek *Zsombor* fiukkal. 2005-ben megszületett második gyermekük: *Anna*. László minőségellenőr lett egy helyi gyárban. Több nehézségen átmenve meglátták, hogy nem az Úr által kijelölt helyen állnak. Sok imádság és bátorítás után megkereste egykori lelkipásztorát, *Mészáros Kálmán* testvért, majd az előjáróságot és ajánlásukkal a Misszióbizottságot. 2007 márciusában került a török-szentmiklósi gyülekezetbe, körzetbe, ahol azóta lelkipásztori szolgálatot végez.

Nagy Ferenc

Üdvös ajándékok

Gal 5,22

A szeretetről

Megfigyelhetjük, ha még tudunk egy kicsit tárgyilagosan ítélni szokásaink, tetteink felett, hogy nem szólunk, nem cselekszünk mindig helyesen. Feltűzött állapotban különösen elveszítjük uralmunkat önmagunk felett. Le kell higgadni ahhoz, hogy elhamarkodott szavainknak, cselekedeteinknek helytelen voltát felismerjük. Ahhoz pedig kifejezetten erkölcsi bátorság szükséges, hogy ezeket visszavonjuk és jóvátegyük. El kell azonban ismernünk, hogy ez különösen nehezűnkre esik!

Szöveget üthet a fejünkben, ha mélyen elgondolkodunk afelett, hogy az azonos élethelyzetekben, de különböző lelki állapotban, más-más döntéseket hozunk, másképpen válaszolunk ugyanazokra a kérdésekre. Olyan ez, mint a tréfás mondás, amely szerint a kétszer kettő néha öt. Pedig négynek kellene lennie akkor is, ha haragszunk, akkor is, ha jókedvűnk van! Ha zavar van bennünk, nem nyugalom, kiegyenlítettség, akkor megtörténik, hogy könnyelműen és felelőtlenül szólunk vagy cselekszünk.

A nép arra az emberre mondja, hogy *kiverte a buzgóság*, aki szokása ellenére valakivel jót tett, valaki iránt szeretetet gyakorolt. A szeretet gyakorlása divatjamúlt szokás. Erre mutat az a közmondás is, amely szerint *jó tett helyébe jót ne várjunk*. – Ne tartsunk tehát igényt arra, hogy az emberek a szeretetet szeretettel viszonozzák?

Vessük fel hát a kérdést: lehet-e egyáltalán szeretet nélkül élni? Illendő, helyes dolog-e a szeretetet elutasítani, mint ósdi szokást lomtárba dobni? – Ha valakit sérelem ér, cseppet sem gondolkodik azon, hogy mivel viszonozza azt. Minden bántást meg akarunk torolni, ha lehet, többszörösen is. Ilyen a természetünk. A csalás, lopás, gyilkolás, hazudozás a többi bűnökkel együtt, annyira bevett gyakorlat, hogy úton-útfélen beleütközünk. Egyetemlegesen az egész világon ezek miatt szenved az emberiség! Célszerű ezeknek szabad utat nyitni? Léteznek olyan okok, amelyek ennek az uralkodó állapotnak elfogadható magyarázatát adhatnák?

Azért, hogy megromlott az emberi természet, nem indokolt a jót, az egymás iránti szeretetet kigyomlálni a szívünkben, sokkal inkább a rosszat kellene kivetni magunkból! Az orvos sem az ép testrészeket távolítja el a beteg testből, hanem mindig a beteg részeket. A mindennapi élet gyakorlatából népszavazással számkivetésre ítéltük a szeretetet, amely nélkül élni – higgyük el – mégsem tudunk! Kegyelmezzünk meg hát neki, hisz nem vétkezett senki ellen sem!

Hívjuk haza, fogadjuk vissza, és asztalunknál a főhelyre ültetve vendégljük meg! A tanácsát pedig minden kérdés esetén kérjük ki, hogy könnyelműen ne szóljunk, felelőtlenül ne döntsünk sohasem! A bajok megelőzésének ez a legjobb módszere!

Az örömről

Az öröm kellemes érzelmi állapot. A baj az, hogy ritkán lehet benne részünk. Ellentétes ikerpárja pedig, a bánat, gyakran vendégeskedik nálunk – hívatlanul is. Egy pesz-

szimista bölcs is megállapította, hogy a bánat aránytalanul több az ember életében, mint maga az édes öröm. Felvetődhet bennünk az a kérdés, hogy ez az aránytalanság megfordítható-e. Vagyis módunkban állna-e több örömet és kevesebb bánatot látni, tapasztalni, mint amennyit az élet ezekből nekünk juttat?

Az öröm nem jön létre magától, mint ahogy a bánat sem. Van oka. Az öröm okát nem lehetne-e mesterségesen szaporítani, a bánatot pedig korlátozni, hogy ezáltal több legyen az örömünk, és kevesebb a bánatunk? – Úgy látszik, hogy nincs hatalmunk alá vetve sem az öröm, sem a bánat. Nem parancsolhatjuk meg ugyanis senkinek sem, hogy örüljön, ha arra nincsen oka, de nem tilthatjuk meg a bánkódást sem, ha annak megvan az indítéka!

Azt mondhatnák sokan, hogy az örömszerzésnek sokféle formája, lehetősége van. Ha az ilyeneket arra szólítanánk fel, hogy soroljanak elő ezek közül néhányat, akkor ilyen „örömforrásokra” hivatkoznának a legtöbben, mint például a bor, a drogfogyasztás, az evés-ivás élvezete, különböző bűnök gyakorlásának engedélyezése, s ezek közé tartozhatna például a törvényes keretek közötti bosszúállás is. A sort lehetne tovább folytatni, de mégsem tesszük. Az olyan „örömforrások”, amelyek a saját egészségünk tönkretételét okozzák, vagy amelyek mások megnyomorításának az eszközei lehetnek, vagy amelyek a tisztességes munkától elvonnak, és bűnös életvitelre kárhoznak bennünket, ugyanakkor a társadalomra is különös terhet rónak, nem lehetnek az örömszerzés eszközei, csak az álörömök, a bánat és a szenvedések forrásai! Isten óvjon meg az ilyenektől bennünket!

Mégis csüggesztő lenne számunkra, ha az öröm ennyire esetleges, ennyire független lenne tőlünk, az emberi akaratától. Az igazi öröme az jellemző, hogy másoknak a tetszését, javát keresi, másokat akar megvidámítani. De nem olcsó, kacagtató adomákkal kívánja ezt megvalósítani. A maga helyén ugyan ennek is megvan a létjogosultsága. Ám csak önzéstől mentes, az önérdék teljes kizárásával lehet igazi örömet szerezni. Az álörömök után futók – amint láttuk – a maguk kedvteléseinek esnek áldozatul, magukat és másokat is nyomorba döntve. Az igazi örömök szolgáltatói nem jutnak-e ugyanerre a sorsra? – vetődik fel a kérdés bennünk. Korántsem! Az öröm gerjeszti az örömet, és általában kölcsönös az örömszerzés. De ha valaki nem tudja viszonozni ugyanazt, akkor az örömszerző öröme azért határtalan, mert látja, hogy az örömet a legjobb helyre fektette be, és nem kárvalottnak érzi magát, hanem boldognak. Az ilyen örömszerzés mindig csak gazdagít! Az örömszerzésnek a legmagasabb rendű esete pedig az, amikor valaki úgy okoz örömet embertársának, hogy maga az ismeretlenség leple alatt tartózkodik. Az ilyen örömszerző nem kötelezi le embertársát a maga számára, véletlenül sem alázza meg, nem teszi adós rabszolgájává! Ez az örömszerzés művészete, s ebben kell gyakorolni magunkat!

A békességről

A békesség nagy kincs, de nagyon törékeny. Nem vigyázunk rá kellőképpen. Csekélyke ok is elég ahhoz, hogy

megszűnjön, hogy összetörjön. Viszont a háborúság, amely az összetört békesség után mindjárt bekövetkezik, azt mutatja, hogy a kettő között nincs szünet, nincs köztes állapot. Békesség idején bontakozhat ki az élet, ilyenkor tervezünk, építünk, ültetünk, szántunk, vetünk, kezünk munkájában pedig gyönyörködhetünk. A családok létrejöttek, növekedésének is csak a békeidő kedvez. Ellenben az élet kiteljesedésének ez az áldásos korszaka, ha megszűnik, mivel nincsen köztes állapot, azonnal minden pusztulni kezd. Házaink a háborúban rögvest összeomlanak, felnőtt gyermekeink gyilkos ütközetekben elhullnak, kicsinyeink pedig árvaságra jutnak. Tehát amit felépítettünk, szemünk láttára kárba vész! Az élet legnagyobb ellensége tehát a békétlenség, más szóval a háború!

Hogy mennyire életellenes a háború, ezt talán a legszembetűnőbben mutatják a bibliai hadmentességi törvények. Háború idején, amikor a hadkötelesek már összegyűltek, az a férfi, aki házat épített, de még nem avatta fel azt, hazamehetett, nehogy (halála esetén) másvalaki avassa fel. Aki szőlőt ültetett, de még nem evett annak gyümölcséből, szintén hazatérhetett, nehogy más vegye annak hasznát. Ugyanúgy az is hazatérhetett, akinek volt menyasszonya, nehogy másvalaki vegye el azt. Ilyen kíméletes törvényeket a modern kor nem ismer!

A békesség minden kisebb és nagyobb emberi közösségben életfeltétel. Ha a békesség megromlik, elviselhetetlené

válik az élet. Az indiánok, ha belefáradtak a háborúskodásba, megtanácskozták a békefeltételeket, és a béke jeléül elásták a harci bárdokat. Ez azonban nem elég, hiszen azokat ki is lehet ásni. Ez számtalanszor meg is történhetett. Ezért az emberi történelemben a háború hosszú és a béke rövid, aránytalan váltakozásban, tehát felemás hullámszerűen zajlik. Az európai történelemben ismerünk 7, 15, 30 és 100 évig tartó háborúkat is. A Biblia az ígért békekorszak megvalósulását nem a fegyverek elásásában, hanem azoknak szerszámokká való kovácsolásában jelöli meg. Ha a kardokból eke készül, akkor kezd majd születni a béke. Ma még sok a működő és az arsenálokban felhalmozott fegyver. Ha ezeket átépítgetik is, nem szerszámok, hanem pusztítóbb erejű fegyverek készülnek belőlük.

Ha a békesség kérdését csak világméreteiben vizsgáljuk, az egyes ember keze tehetetlenül hanyatlak le. Amint az anyag vagy maga az emberi test is sok-sok millió atomból, illetve sejtből épül fel, a békességnek is sok-sok építőköve van. Minden jótett, minden okos gondolat a békesség része. A fegyvergyártást addig nem lehet megszüntetni, amíg a bűnös indulatokat magunkban el nem fojtjuk. A békesség megvalósítása, őrzése, életben tartása közös feladat. Érzéseinket, gondolatainkat és akaratunkat egyaránt a béke szolgálatára kell felajánlani. Ha valaki „csak” annyit tesz, hogy a békesség megromlásához semmilyen vonatkozásban sem járul hozzá, akkor már a béke hívének számít. Ha pedig a békesség érdekében áldozathozatalra is képes, akkor úgy jár el, mint a virágot igazán szerető ember, nemcsak gyönyörködik a szép kertben, hanem beáll a virágok közé, és gyomlál, öntöz, karóz és kötöz.

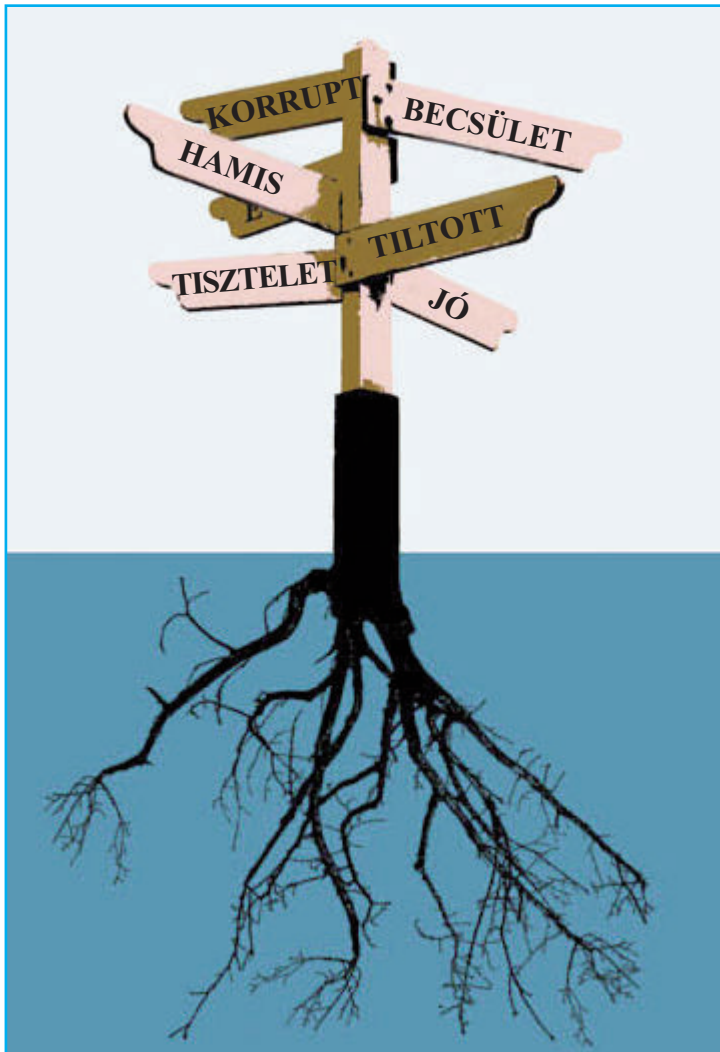
Hadd zárjam szavaimat Jézus Urunknak egyik boldogmondásával: Boldogok, akik békét teremtenek, mert ők Isten fiainak neveztetnek.

A türelemről

Az emberi együttélés folyamatában sokszor próbára tesszük egymás tűrőképességét. Ez szándékosan és véletlenszerűen is történhet. Ha szándékos és kifejezetten rosszindulatú „kísérletezésről” van szó, akkor azt zaklatásnak nevezzük. Ennek elviseléséhez kell a legtöbb lelkierő. Nem mondhatja senki sem, hogy az önkorlátozás, a visszavágás feltartóztatása csak gyerekjáték. Ha ilyen létezne, akkor beteges érzéketlenségről volna szó. Nem emberhez méltó azonban a mások zaklatása. Az élet bőségesen gondoskodik arról, hogy minél több terhet hordozzunk. Zaklatásokkal ne zavarjuk egymás köreit!

Érnek bennünket kellemetlenségek irányítottság nélkül is. A családon belül is keletkeznek olyan konfliktushelyzetek, amelyek próbának vetik alá tűrőképességünket. Szomszédaink vagy munkatársaink szeszélyeinek elhordozása azért messzemenően ajánlatos, mert ők mindig közel vannak hozzánk, és örökös párbajt kellene vívnunk velük, ha nem tudnánk magunkat megfékezni. S így több energiát rabolnának el tőlünk, mint amennyit a türelem gyakorlására kellene fordítanunk.

Mások hibáinak a látása is megnehezíti az együtt munkálkodást. Ha csak zúgolódnánk miattuk, több bajt zúdítanak ránk. Az ilyenekre fordított erő mégsem

veszhet kárba. Mert éppen a türelemtanúsítással nyerhetjük el társaink bizalmát, és tehetjük őket barátainkká. A barátok pedig esetenként segítségünkre lehetnek a bajban. Nem kidobott, elfecsérelt energia tehát az, amit a mások iránti megértés és tapintat gyakorlására fordítunk.

Személytelen dolgok is húzhatják az idegeinket, mint például a várakozás, a sorállás, a hivatali szobák uralma, a kicsinyes és életidegen törvényeskedések. A járműveken tapasztalható tolongások, figyelmetlenségek, az utcai zaj, a közeli üzemek folyamatos működtetésével járó ártalmak.

Ezekon túlmenően ránk nehezedik az örökös tanulás is, amelyre a saját munkánk becsületes elvégzése miatt van szükségünk. A közösségi – díjazatlan – szolgálatok, az élet forgatagában reánk háramló tennivalók is lekötik időnket és erőnket. És ha ezeket zúgolódás és panasz nélkül, jó szívvel végezzük, türelmeseknek bizonyulunk!

Ha azonban a türelmünk csak abban nyilvánul meg, hogy nem panaszkodunk, minden erőnkkel leplezzük a belső érzéseinket, magunkba fojtunk minden „kikívánczó” érzést, akkor a kellemetlenkedők sem veszik észre, hogy nehéz a velük való együttélés. Szelíd mosollyal is ki lehet fejezni, ha valamit helytelenítünk. – Sokan szokták mondani, hogy a kíméletlen kitérőések, a durva gesztusok oldják a bennük felhalmozódott feszültséget. Ebben van némi igazság. Azt azonban nem veszik észre, vagy nem akarják meglátni, hogy a „robbanások” másokban rombolást okoznak. A robbantásokat, ha csak mód van rá, a tűzszerezsek lakatlan területen végzik el, hogy emberéletben kárt ne tegyenek. Gőzkazánokon mindig elhelyeznek biztonsági szelepeket, hogy túlnyomás esetén a nem kívánt feszültséget felszabadítsák. Ezek a hasonlatok csak segítenek a kérdés megértésében, de megoldást mégsem nyújtanak. Az ember nem gép, hanem öntudatos lény. Az önkorlátozásra tudatosan kell törekednünk, mégpedig úgy, hogy az indulatainkat lokalizáljuk. Ha szem előtt tartjuk a másik ember érzékenységét is, akkor elfogadjuk Jézus tanítását: „Amit tehát szeretnétek, hogy az emberek veletek cselekedjenek, ti is ugyanazt cselekedjétek velük.”

A szívességről

A szívesség apró cselekedetek összessége. Annyira csekély szolgáltatások esnek a szívesség körébe, hogy ha megköszönik, akkor vagy az a kedveskedő válasz, hogy *szívesen*, vagy az, hogy *szóra sem érdemes!* Az ilyen tettekért nem szoktunk pénzt kérni vagy adni. Általában a figyelmességünk által vesszük észre a segítségnyújtás pillanatát, és önként ajánlkozunk fel az ilyen szolgáltatásokra. Nem számít tolokodásnak azonban az sem, ha engedély kérése nélkül is cselekvésre szánjuk el magunkat. De nem számít illetlenségnek az sem, ha szívességet kérünk valakitől vagy valakiktől. Ha tekintélyes ember tesz valakivel szívességet, nem számít rangon aluli cselekedetnek.

A szívesség alkalmi, eseti szolgáltatás. Felkészülni nem kell rá, mert nem is lehet. De bárhol, bármikor szükség lehet a szívesség gyakorlására. Külön időt nem kell szakítani az ilyen szolgálatokra. De jártunkban-keltünkben bármely élethelyzetben adódhat lehetőség erre. Sokszor egy pillanatnál nem több, a segítségre fordítható idő. Ne gondoljuk azonban, hogy az az egy másodpercig tartó mozdulat, amellyel valakinek az elesését, vagy egy járműből való kiesését megakadályoztuk, „szóra sem érdemes”! Az, akit

így megmentettünk, lehet egy családnak az eltartója is, lehet egy olyan személy, akinek a munkája éppen az életmentés. Így az a pillanat, az az egyetlen mozdulat felértékelődik.

Azt is látnunk kell, hogy ezeket az eseti szolgáltatásokat nemcsak jó szívvel kell végeznünk, hanem az adott pillanatban késlekedés nélkül. Nem lehet a szívességet elhalasztani, nem lehet az elesésben és kieső félben levő embernek azt mondani, hogy tartson ki még egy pillanatig, mindjárt megfogom a kezét. Mindennek megvan a rendelt ideje, és minden munka csak a rendelt időben lehet hasznos. Természetesen szántani, vetni, aratni, házat építeni lehet a rendelt időn belül holnap és holnapután is, de a szívességnek csak az adott pillanatban van ideje!

Figyelemre méltó az is, hogy nemcsak én vagy mi vagyunk arra „kárhóztatva”, hogy szívességet gyakoroljunk mások iránt, hanem valamennyien kerülünk olyan helyzetbe, hogy várjuk, esetleg kérjük is másoktól ezt a szolgáltatást. Kölcsönösen kell gyakorolnunk a szívességet. Ha van szép és igazán nemes emberi munka, akkor a szívesség gyakorlása ezek közé tartozik.

A szív szavunk nemcsak a vérkeringést mozgó szervünket jelenti, hanem érzelmi életünk központját is. Köztudott, hogy a „szívünk” gyorsabban indít cselekvésre, mint az elménk, amely fontolgat, mérlegel. Jó, hogy a szívünk nem latolgat, hanem cselekszik. Ne vegyük el hát ezt a szabadságát, engedjük azonnal cselekedni! A szívesség gyors cselekvés!

A jóságról

Az uralkodó, mély jellembeli tulajdonság sokszor leolvasható az ember arcáról, a szeméről pedig különösen, de olykor még a mozgásáról is. A lelki jelleg annyira uralma alatt tartja a test-lélek embert, hogy külső képíleg is formát ad neki. A lélektanban nem járatos embernek is van vagy lehet ilyen megfigyelése. Az „arcél” sok mindent elárulhat az emberről. A tettetés „művészetét” ismerve mégis óvatosságnak kell lennünk, nehogy a ravaszság csapdájába essünk.

A jóság is olyan tulajdonság, olyan belső érték és szépség, amelyet külsőleg is lehet érzékelni. A jóság valódiságát a bensőnk és külsőnk azonosításával lehet ellenőrizni, a kettőt pedig a cselekedeteink hitelesítik. Nem mindenki jóságos, aki annak tünteti fel magát, a cselekedetei azonban hamisíthatatlan arcképes igazolvány róla. Jézus is azt tanítja, hogy a cselekedeteiről meg lehet ismerni az embert!

Vannak olyan tulajdonságok, amelyeket szívesen beszereznének az emberek, ha lehetne. Ám olyanok is, amelyek a szó legteljesebb értelmében hasznosak és dicséretesek, mégsem kedveltek. Ilyen a jóságosság is.

A jóságos ember nem kér, hanem mindig ad. Ebből következik, hogy ez nem kedvelt tulajdonság, mert az emberek nagy része – még a legtehetősebbek is! – inkább kapni szeret, mint adni, ajándékozni! Az is különös, hogy a jóság bár nem közkedvelt tulajdonság, az olyan embert, aki ennek hírében áll, nem vetik meg, nem üldözik. Az ilyennek nincsen szégyellnivalója. Ám mégis legyenek, akik adnak, segítenek, áldozatot hoznak értünk, vagy olykor helyettünk!

Azt gondolhatják sokan, hogy a jóság a gazdagokra szabott tulajdonság, netán kötelesség csupán. Nekik van miből adni. Nem sínylik meg a „szent pazarlást”! A szegényeknek nincsen feleslegük, nem tudnak jótékonykodni, adakozni. Ez

*A türelem erény, az erény kegyelem; mindkettőt összeszeded,
egy nagyon szép arcot formál*

az érvelés igaznak látszik. Am a jószágot nem csupán pénz vagy más anyagi javak által gyakorolhatjuk. Vannak jótettek is. Ezek esetenként többet érnek, mint a pénz vagy az anyagiak. Egy cserbenhagyott, balesetet szenvedett számára elsősegélyt nyújtani vagy számára kérni többet ér összehasonlíthatatlanul, mint a pénz. Olykor még egy pohár víz is felbecsülhetetlen ajándék lehet.

Egyszer Jézus a templomban tanítványaival együtt a persely közelében állt. A bőven adakozó gazdagokon csodálkoztak a tanítványok. Amikor pedig egy özvegyasszony két fillérjét a perselybe helyezte, Jézus okulás végett megjegyezte, hogy az özvegy többet adott a gazdagoknál, mert ő nem a feleslegből adott. Nem lehet ürügy a kevés sem arra, hogy a jót ne gyakoroljuk. Az ismert mondás szerint a sok kicsi sokra megy. Ne becslje le tehát senki a keveset, a kicsit, ezt Isten is megáldja, de a semmit nem!

A hűségéről

Sopron város címerében olvasható ez a latin szöveg: Civitas Fidelissima, azaz a leghűségesebb város. A trianoni békediktátum Ausztriához csatolandónak ítélte e várost, de népszavazással úgy döntött, hogy nem szakad el édes hazájától! A hűség egyik legszebb példája mind a mai napig ez a város. – A fiatalon megözvegyült móábita Ruth az ugyancsak özvegyiségre jutott anyósát unszolásra sem hagyta el. „Ahová te mégy, odamegyek, ahol te megszállsz, ott szállok meg. Néped az én népem, és Istened az én Istenem. Csak a halál választ el engem tőled!” Szívet melengető bibliai példája a ragaszkodásnak, a családi kötelék elszakíthatatlanságának ez a bájos eset.

Az egymáshoz tartozók kölcsönös ragaszkodását nevezzük hűségnek. Talán nincsen fájdalmasabb érzés annál, mint amely akkor hasít a szívbe, amikor a szövetségi

viszonyban levők egyike megszegi hűségfogadalmát, elpártol saját családjától, és más útra tér!

A különböző magazinok olvasóikat közkedvelt témákkal, különféle hűtlenségi esetekkel, perekkel szórakoztatják. Az úgynevezett sztárok pedig gátlástalanul, szégyenérzet nélkül tárják fel a hűséget megcsúfoló, a hitvesi ágyat meggyalázó történeteiket. A hűtlenséget az erények közé emelték.

Az erkölcsi törvények éppen olyan szigorúak, mint a természeti törvények, amelyeket megsérteni büntetlenül nem lehet. A baj itt csak az, hogy az erkölcsi törvények megszegésének sok az ártatlan kárvallottja. A magukra maradt hitvestársak, az apa vagy anya segítsége nélkül nevelt és gondviselt gyermekek támasz és otalom nélkül belevegyülnek a hasonló helyzetű emberek tömegébe. Itt minden erényt és tiszta érzést sárba taposnak. A józan belátásnak itt nincsenek követői!

Megfigyelhető, hogy az erkölcsi tisztaságot már a gyerekek is szégyellik. A bűnös életfolyamat elragadja az ártatlanokat, és sorolja őket megállíthatatlanul, de nem tudják, hogy hova. Reménytelennek látszik e folyamat továbbterjedése elé gátat elmelni. Mégis vissza kell helyezni a hűséget az öt megillető trónra.

Az egyéni felelősséget a közösségi felelőtlenség nem függesztheti fel. A józanságot a téboly nem válthatja ki. A tisztaságot pedig a szenny és a sár nem temetheti be. A hűség az élet leglényege. Érvényességét a családban, a magán és közösségi élet egész területén elismerni és érvényesíteni kell! A hűség nem egyszeri hőstett, hanem folyamatos erőfeszítés a megújuló kísértések elhárítására. Hűséges az, aki ezt a küzdelmet szívének utolsó dobbanásáig vívja!

Ne higgye senki, hogy a meleg családi otthont pótolni lehet egy jól berendezett és vezetett intézménnyel. Azt se higgye senki, hogy a hűségeseknek nincsenek kísértéseik! Az otthon melegét azonban szeretettel és egy akarattal táplálni kell, a kísértésekben pedig erősnek lenni kötelesség!

A szelidségről

A barátságos, nyugodt és engedékeny természetű emberről mondjuk, hogy szelíd. De jelenségeket, tárgyakat is felruházunk ilyen „lelkülettel”. A zordon Kárpátok mellett ismerünk szelíd völgyeket és dombokat, és vannak kellemes, nyugtató szelíd színek is. Számunkra a farkassal szemben szelíd a bárány, ugyanígy a kedvesen turbékoló galamb is ide sorolható.

Régebben olvastam egy középiskolások között végzett kutatásról, amely szerint a fiatalok az erények sorából kihúzták a szelidséget, mivel az a tehetetlen, gyenge emberekre jellemző tulajdonság. Voltak olyan okoskodó emberek, akik az erkölcsi értékeket (törvényeket) az adott kor termékének tartották, s ezek képezik mindig a jelenre vonatkozó és követendő értékeket. A fejlődés sohasem volt egyenes vonalú, ezt abból tudjuk, hogy a nem változó törvényekhez viszonyítjuk a fejlődés irányát. Az elhajlást, a torzulást kell az érvényes törvényekhez igazítani, nem pedig

új törvényekkel az elhajlásokat szentesíteni!

Mindenesetre a szelídség törlése az erények sorából igazolja az elhajlást, és annak az „össznevelésnek” a romboló hatását, amely a durvaságnak, kegyetlenségnek követel elsőbbséget a szelídséggel szemben!

Bízunk abban, hogy akik most az erőszak oldalán állnak még, felismerik, hogy az embernek eredendően a szelídlelkűség irányában kell haladnia. A rombolás helyett az építést kel feladatunkká tenni, a békétlenséggel szemben a megbékélés útjára kell lépni.

Napjaink vezető embereinek a barátságos, nyugodt és engedékeny lelkülettel, tehát szelídséggel kellene végezniük munkájukat. – Ez a visszatérés az egyenes útra nem történhet egyszerre, vezényszóra. De egyénileg elkezdheti bárki, s annál jobb, ha még ma! Jézus ezt ajánlja: Tanuljátok meg tőlem, hogy én szelíd és alázatos vagyok, így nyugalmat találtok! A szelídségnek ő a legtökéletesebb példája. Emberek és mozgalmak is megmutatták már, hogy az erőszakmentesség az egyedül járható út az egyén és a közösség számára is. Akik ebben példát adtak, nem voltak félnék, tehetetlen emberek. A farkasok között élő szelídek bátrabbak a vicsorgó ordasoknál!

Az önmegtartóztatásról

Mindenkinek van olyan képessége, amellyel magát korlátozni, fegyelmezni tudja. De az önkorlátozás mértéke igen különböző. Ha valaki vágyainak, terveinek érvényt akar szerezni, akkor tapasztalja, hogy vannak külső korlátok is, amelyek a szándékot, a megvalósítást akadályozzák. Az erő, az idő, a pénz hiánya sok más egyébvel együtt természetes akadályoknak tekinthetők. Ezeket a korlátozó tényezőket, ha nem is megnyugvással, de kényszerűségből mégis elfogadjuk. Ezek tehát különösebben nem teszik próbára önfegyelmező képességünket. A belátás, a képtelenség felismerése elnyugtat bennünket.

Vannak azonban olyan vágyak, viszonylag könnyen megvalósítható szándékok, amelyek felett nem tudunk úrrá lenni. Ezeknek a kielégítése vezet a szenvedélyek kialakulásához. Amikor pedig valaki szenvedélybeteg lesz, elveszíti uralmát önmaga felett, és a szenvedély parancsnoksága alá, vagy inkább annak fogságába esik. Sokan kárhoztatják a bört, mert lerészegíti az embereket. De a bört nem bánt senkit, az ember él mértéktelenül vele, ennek a következménye az ún. függőség, amely már az orvostudományának is gondot jelent. Így alakulnak ki az egyéb szenvedélyek is, amelyeket visszafordítani már nem lehet vagy nagyon nehéz, és már olyan sokba kerül, hogy tönkremennek egész családok bele.

Önmegtartóztatással a vágyakat embriónális állapotukban le lehet győzni. A szenvedélyek kifejlődését megakadályozhatjuk. *Mark Twain* híres amerikai író számolt be arról, hogy húsz szenvedélyétől úgy szabadult meg, hogy még a vágyak kezdeti állapotában elfojtotta azokat. A szenvedélyek rabságába került emberek

elkövetik azt a súlyos bűnt is, hogy a még szabadokat gyávaasággal vádolják, és kényszerítik őket, hogy kövessék példájukat. A tapasztalatlan és könnyelmű-ségre hajló fiatalok olykor rokoni, olykor baráti csábításra lépnek a „nagykorúságuk” bizonyításaként erre az ingo-ványos útra!

Indulataink felett is tanácsos és kell uralkodni. A bibliai bölcs mondja, hogy *a higgadt válasz elhárítja az indulatot, de a bántó beszéd haragot támaszt*. Tapasztalatok tömege áll az ilyen népi bölcsesség mögött, mint: *néha egy szó egész háború*. Munkások mondták egy portásról, ha valaki ki akar vinni a kapun valamit, könnyen megteheti akkor, ha előbb a portást felhergeli. Szavainkkal sok kárt, fájdalmat okozhatunk egymásnak. A leggyakrabban használt mérgezett nyíl a szó, a beszéd. Aki azt vallja, hogy ami a szívemen, az a számon van, sokat vét embertársai ellen. Ezzel azonban nemcsak az őszinteségének, hanem a tapintatlanságának is tanújelét adja!

Az önkorlátozásnak nemcsak a nemi élet területén, a féktelen tobzódás és szórakozás vonatkozásában vagy a vagyonszerzésben van áldásos szerepe, hanem a testi-lelki élet egyensúlyának megőrzésében, megtartásában, s abban, hogy emberek lehessünk és maradhassunk az embertelenségek között is, van felbecsülhetetlen értéke és haszna! Az önmegtartóztató élet nem túlhaladott, nem szegényletes életbölcesség és gyakorlat, hanem az emberhez egyedül méltó, a közösségi lét tiszteletben tartásának, és elviselhetővé tételének legáldásosabb eszköze!

A keresztyén erényről:

„Az erény először is a helyes és a helytelen, a jó és a rossz közötti különbség felismerése, másodszor arra való érzék, hogy elkötelezetten azt tegyük, ami helyes, és kerüljük, ami rossz és helytelen.”

Patrick Hannon, Moral Decision Making – Dublin: Veritas, 2005. p. 31.

Hegyi András

Az emberré lett Isten Fia

Mi emberek nem tehetjük vizsgálat tárgyává a Szentháromság egy örök Isten személyét. Ez nemcsak merész, hanem egyben ostoba próbálkozás lenne. Kik vagyunk mi, hogy úgy véljük: bepillantathatunk az örökkévaló Isten „magánjellegű” titkaiba. A teljes Szentháromság egy örök Isten minket, embereket vizsgál és szólít meg, méghozzá teljes egységben, és mi nem idézhetjük magunk elé vizsgálódásunk tárgyaként az Istent. Mi csak gondolkodhatunk arról, hogy is van ez? Milyen kapcsolat fűzi az Atyát a Fiúhoz, és megfordítva: a Fiút az Atyához? Hol van ebben a kapcsolatban a Szentlélek szerepe?

Nyilvánvaló, hogy ha a Szentháromság „személyeinek” egymáshoz való viszonyán próbálunk meg gondolkozni, ezt egyrészt mély alázattal kell tennünk, mert isteni titokkal állunk szemben, amit a maga teljességében nem foghatunk fel, másfelől a komolyan szóba jöhető legitim tájékozódási forrásunk csakis a kinyilatkoztatás, a Szentírás lehet. A Biblia alapján az egészen világos, hogy a Szentháromság egy örök Isten egységben van önmagával. Az Atya a Fiúval, a Fiú az Atyával és egységben a Lélekkel.

A. Rubljov: Szentháromság

Ez az egység felsejlik már az ószövetségi jövendölésekben is. Amikor a prófécia az „Eljövendőről” beszél, annak az Istennel való különleges kapcsolatát jelzi: „*Lelkemet adom belé*” – mondja az Úr (Ézs 42,1 – a Károli fordítás szerint). „*Vesszőszál hajt ki Isai törzsökéről, hajtás sarjad gyökereiről,*

az Úr lelke nyugszik rajta, a tanács és erő lelke, az Úr ismeretének és félelmének lelke..., igazság lesz derekának öve...” (Ézs 11,1–9). Ugyanez a kép megjelenik a Jelenések könyvében is a megdicsőült Krisztussal kapcsolatban (Jel 19,16).

Amikor azután ezek a próféciaik beteljesedtek a Názáreti Jézus Krisztus személyében és munkájában, ugyanez az egység található az újszövetségi Szentírás más beszámolóiban is. A Fiú nem mondott soha mást, csak amit az Atya rábizott, az Atya sem mondott ellent a Fiúnak, hanem igazolta őt (Lk 9,35), a Szentlélek sem jelentett ki mást, mint az Atya és a Fiú (Jn 16,12–15). Ha az Atya és a földre született Fiú viszonyát vizsgáljuk, ez elsősorban nekünk üzen fontos dolgokat, méghozzá önmagunkról és a mi Istenhez való viszonyulásunkról.

Ebben a dolgozatban elsősorban az Atya és a Fiú viszonyára szeretnénk koncentrálni. Erre nézve főleg az evangéliumokban találunk „adatokat”. Vagyis kvázi adatokat, hiszen az evangélisták nem akartak sem teljes Jézus életrajzot írni, elméleti vitákba sem bonyolódtak Jézus személyét illetően. Beszámoltak az Úr Jézus szavairól, tetteiről, ahogyan személyesen látták, tapasztalták őt, vagy utánajártak a vele kapcsolatos eseményeknek. Ezeket a beszámolókat hitelessé teszi az történetekhez – mint időben a legközelebb lévőeknek – a személyes élménye. Mint szemtanúknak az érintettségük ellenére megmaradó realizmusa, sőt éleslátása. Elmondják azt is, hogy ők maguk és Jézus kortársai hogyan reagáltak mindarra, amit Jézus tett, mondott és képviselt. Ez így is egy meglehetősen szűk terület, de mégis sokatmondó.

Sem sietősen, sem felületesen nem szabad ezen a megszentelt területen mozognunk. Annál kevésbé, mert sem az Úr maga, sem a kinyilatkoztatás korai eszközei, az apostolok nem adtak semmiféle „személyiség-lélektani analízist” az Úr Jézussal kapcsolatban. A mai értelemben vett kapcsolat-elemzést sem az Atya és a Fiú vonatkozásában. Hanem az Istenről mint Atyáról, a Fiúról mint Emberfiáról és a Szentlélekről, illetve munkájukról úgy beszélnek, mint valóságos isteni személyekről és cselekedeteikről. Megnyilatkozásaikról pedig úgy adnak hírt, mint valóságos eseményekről.

Vizsgálódásunk alapszituációja viszont abból a megfigyelésből születik, hogy az emberi történelemben ma is két egymással ellentétes irányú szellemi, lelki, erkölcsi, kulturális, történelmi, ha teszik: politikai mozgás érhető tetten – (a politika szón a társadalom történelmi léptékű mozgását érthetjük). Az egyik szándék, erőfeszítés vagy egyenesen jól körvonalazódó program alulról felfelé törekszik, a másik ennek az ellenkezője, fentről jön hozzánk, a mennyből a földre, Istentől az emberekhez. Az egyik kiindulópontja a mindenkor feltörekvő ember, mégpedig az egyén vagy az emberi

társadalom egésze. Mégpedig az Istennel kapcsolatát vesztt, a bukott ember, sőt Istennel nem törődő vagy ellenséges indulatokat tápláló ember.

Jól kikövezett út ez már régóta: a már szekulárisra vált, Istentől megfosztottnak vélt világ meghódításának szándéka. A történelemben az ember jelentőségteljességének kivívása vagy igazolása, a nagyság, a sikeresség, a(z ön)dicsőség útja. A másik út ennek épp az ellenkezője, ez a fölülről lefelé vezető út: a mindenható Isten irgalmas eljövetele erre a földre a Fiúban. Az ember megváltásának munkálása érdekében. Az egyik az ember parvenüje, a másik Isten kiáradó kegyelme. Ez az utóbbi az Ábrahámot megszólító isteni szóval kezd kijelentés jelleget ölteni, és Mózes, valamint a próféták működése által folyamatossá válni, és a Názáreti Jézusban éri el csúcspontját.

1. Kicsoda ez a Jézus?

A Zsidókhöz írt levél prológusa szerint az Úr Jézus Krisztus magasabb rendű Mózesnél, magasabb rendű az angyaloknál (Zsid 1,4–13), és mint örök főpap, összehasonlíthatatlanul magasabb rangban van az Ószövetség főpapjainál. Ő az Isten Fia, Isten dicsőségének kisugárzása, lényének képmása, aki hatalma szavával fenntartja a mindenséget (Zsid 1,3). Jézus most az Atya jobbján ül. Ennek mélységes teológiai, vagyis Istenről szóló üzenete van. Isten jelenlétében egyedül csak Isten ülhet.¹ A bibliai beszámolók szerint Isten jelenlétében az angyalokkal vagy az emberekkel csak állva vagy leborulva találkozunk (Ex 2,22; Ézs 6,2; Dán 10,9). Hogy Jézus az Atya jobbján ül, az azt jelenti, hogy isteni méltósággal felruházva vesz részt Jézus Krisztusként a világ kormányzásában. Jézus nem földi élete után (és talán érdemei alapján) vált „istenné”, hanem ő az Atya képmása, lényének kisugárzása, Isten a világot is őreá nézve és általa teremtette (Kol 1,15–19). Ő tegnap és ma és mindörökké ugyanaz (Zsid 13,8).

A Szentháromság egy örök Isten szándéka volt az, hogy az idők teljességében az örök Fiú legyen emberré. A történelmi Jézus személyében egyesült az isteni és az emberi természet. A keresztyénség első századaiban, amikor a kinyilatkoztatásból fakadó újszövetségi hit a maga zsidó egyistenhitének hátterével találkozott a görög kultúrával, az egyházatyák nekifeszültek annak a kérdésnek, hogy ők maguk is megértsék és filozófiában járatos kortársaiknak érthetővé tegyék Krisztus két természetének: az isteninek és az emberinek egymáshoz való viszonyát. Zsidó hittérítők és zsidó hitre térők (prozeliták) már korábban is voltak. A tórán és a prófétákon tájékozódó apostolok viszont tudták, hogy többé nem lehet úgy tenni, mintha ezek a próféciák még nem teljesedtek volna be, és még nem jött volna el az „Eljövendő”. Ha viszont eljött, hogy viszonyul az, aki eljött, a küldőhöz, vagyis az Istenhez?

A fő kérdés az egyenrangúság vagy alárendeltség körül forgott. A probléma az volt, hogy miképpen gondolható el egy teljesen emberi és teljesen isteni természet egysége egy ismert emberben, a Názáreti Jézus Krisztusban. Ha azt mondják, hogy a Fiú egyenlő az Atyával, akkor látszólag eltűnik az Atya és a Fiú közti különbség. Ez lett a szabellianus eretnekségének tana, végül is így az Atya lett volna Fiúvá a testet öltéskor, és ő halt volna meg a kereszten. Vagyis „kiürült” volna a menny. Ha azt mondják, hogy a Fiú kisebb, mint az Atya, akkor ő

mégiscsak teremtmény, és ezért nem is üdvözítheti az embert. Ez volt az ariánusi eretnekség. Teremteni (új életet teremteni, vagyis embereket megváltani, újjászülni, sőt üdvözíteni) csak az az Isten tud, aki valóban Isten, és nem félisten. A niceai zsinat döntése az volt, hogy a Názáreti Jézusban, vagyis ebben az „emberben” maga Isten, nem pedig egy félisten volt jelen. Ez látszólag megoldotta a problémát. A niceánus veszélye az, hogy háttérbe szorulhat vagy eljelentéktelenedhet Jézus ember volta.

Miközben az ariánizmus látszatát is igyekszünk elkerülni, az evangéliumi beszámolók bátorságával próbálunk meg Jézusról – pontosan az Atyával való viszonyának megértése érdekében – mint testet öltött Üdvözítőről szólni.

Paul Tillich szerint az atyák többet akartak megérteni, mint amennyit Isten kijelentett. Egy olyan Istent akartak, aki itt járt a földön, részt vett a történelemben, de ugyanakkor nem osztozott a létezés konfliktusaiban és a végességében. Már jeleztük, hogy ha a Szentháromság egy örök Isten titkát kutatjuk, le kell vennünk a sarunkat, mert szent területen járunk.

Tillich szerint a krisztológia problematikája abból az állításból fakad, hogy a történelmi Jézus „a Krisztus”! Ebből az alapállásból könnyen fakadhat akár a „történelmi Jézus” Krisztus jellegének figyelmen kívül hagyása, vagy éppen ellenkezőleg: a Krisztus Jézus jellegének meggyengülése. A krisztológiának pedig e két szírtfok között kell megtalálnia a szűk szorost, és tisztába kell lennie azzal is, hogy ezt a feladatot sohasem oldhatja meg véglegesen, hiszen isteni titokról van szó, amely a kinyilatkoztatás ellenére is titok marad.² A Niceai hitvallás azonban megóvta a keresztyénséget attól, hogy félisteneket imádvá szektává zülljön. A zsinat megfosztotta létjogosultságától mind azt az elképzelést, amely kizárja Jézus isteni, mind azt, amely kizárja Krisztus emberi természetét.

Luther szerint a *Deus absconditus* egyedül Krisztusban vált *Deus revelatus*-sá. *Wolfhart Pannenberg* rámutat arra, hogy Isten személyének összetettsége mennyire nem egyszerűsíthető le. Elsősorban is az Isten nem „magányos”, létezése öröktől fogva gazdag és teljes. A teremtés nem azért történt, hogy Isten magányát megszüntesse. Az Atya nemcsak „nemzi” a Fiút, de át is adja neki az országot, hogy azután visszakapja tőle (1Kor 15,24–28). A Fiú nem csupán megszületik, de engedelmes is az Atyának, és elvégzi azt, amit az Atya rábízott, és ezáltal dicsőíti meg őt mint egy Istent (Jn 17,1–5). A Lélek nemcsak eljön, hanem be is tölti a Fiút, mégpedig mint az Atyának engedelmes Fiút, és megnyugszik rajta (Jn 1,33). A Lélek meg is dicsőíti a Fiút (Jn 16,14), ugyanúgy, mint az Atya is (Jn 12,28).³

A Szentháromságon belül a személyeket illetően zavart okozott, hogy a görög *ýðioðáoèð* (jelentése: alap, lényeg, valóság) szót a latin Vulgátában a *substantia* – létezés, állapot szóval fordították. Ez viszont a triteizmus veszélyét hordozta, ezért beszélünk mi is a Szentháromsággal kapcsolatban három „személyről”. Nagy a veszélye annak, hogy az elvont fogalmi formulák önálló életre kelnek, és elveszítik egyszerű evangéliumi értelmüket. Mert a Szentháromság tagjai a Biblia híradása szerint nem létállapotuk, hanem sajátos feladatuk, nem hatalmuk, hanem felénk forduló speciesük szerint különböznek.⁴

Luther Augustinus nyomán úgy találta, hogy a Szentháromság titkát kutatva nem az következik, hogy mond-

junk valamit, hanem az, hogy csendben maradjunk. Mert önmagát kinyilatkoztatva Isten nem oltja ki önnön titkát. Az ószövetségi theofániákban Isten sohasem jelent meg látható alakban, csak rá utaló jelekben: például a lángoló csipkebozorkorban (Ex 3), az Egyiptomból kivonuló nép előtt felhőoszlopban (Ex 13,21). Ézsaiás látomásában csupán egy magasra emelt trónus jelzi jelenvalóságát (Ézs 6,1–7). Ekkor a kinyilatkoztatás még az ő rejtettségének kinyilatkoztatása (Ézs 45,15; 55,8–9). A kinyilatkoztatás teljessége az inkarnációban történt meg. A Názáreti Jézus Krisztus az Istenről való tájékozódásunk egyetlen forrása. Az „Isten Fia” megnevezés azt jelenti, hogy a Fiúnak egyedülálló kapcsolata volt az Atyával. Egyedül általa ismerhető meg Isten legitim módon.

Az evangéliumi beszámolók szerint viszont az Úr Jézus az ő „testének napjaiban”, amikor „olyan állapotban találtatott, mint ember” (Fil 2,8), nemcsak evett, ivott, aludt, gyalogolt, mint bárki más az emberek közül, hanem gyötrődött (Mt 26,37), sírt (Jn 11,35), imádkozott (Mk 1,35), sőt „könyörgésekkel, esedezésekkel, hangos kiáltással és könnyek között járult az elé, akinek hatalma van arra, hogy kiszabadítsa őt a halálból, és meghallgattatott az ő istenfélelméért” (Zsid 5,7).

Az ő földre jövele, inkarnációja viszont nem volt öncél, hanem csak azért jött, hogy bizonyosságot tegyen az igazságról (Jn 18,37). Jézus eszkatologikus üdvhozó személy, születése eszkatologikus esemény.⁵ Próféták jelezték előre eljövetelét. Mert felfogták, hogy valamiféle megmagyarázhatatlan bizonytalanság, félresikerültség, hiány, válság vagy egyenesen perverzitás van jelen a világban. Sem a történelmi események, sem a politikai képződmények, sem pedig maguk az emberek nem olyanok, amilyenek pedig lehetnének.

2. A két egymással ellentétes mozgás természete

A sátán az ártatlanság állapotában lévő embernek az Édenben azt ígérte, hogy ha szakítanak és esznek a fa gyümölcséről, „olyanok lesznek, mint az Isten, jónak és rossznak a tudói” (Gen 3,5). A zsidó rabbinikus magyarázat szerint a „tudás”, vagyis ez a fajta tudás a héber nyelv itt található kifejezése szerint nem azt jelenti, hogy Isten valamilyen oknál fogva megvonta az embertől az erkölcsi jó és rossz megkülönböztetésének képességét, amikor az embert a saját képére megteremtette. Hiszen ekkor Ádám nem is volna Isten képmása, sőt számonkérhetősége is csupán naivitására korlátozódhatott volna.⁶ Azonban 2Sám 14,17-ben ugyanez a héber szó áll, amikor az Absolon érdekében a Joáb által kioktatott asszony fordul Dávid felé: „*olyan az én uram, királyom, mint az Isten angyala, meghallja mind a jót, mind a rosszat*” – vagyis azt, amit kell, önmagától is tudja. Tehát Dávid magától is képes eligazodni az adott szituációban jó és rossz között. Ezek szerint a Genézis szövegében – így a kommentár – azt mondja a sátán az embernek: eztán majd nem Isten mondja meg, hanem ti döntitek el, hogy mi a jó és mi a rossz.

Azóta is ez az emberi törekvések alapmozgása. Az ember felfelé tör. Nem tűr törvényt, vagy nem kér tanácsot Istentől jó és rossz, igazság és hamisság dolgában. Ezt a jogot megszerezte, és maga dönti el, mi a helyes és mi a helytelen. Önmagával, sorsával, környezetével, a természet rendjével, az erkölcsileg jogos vagy jogtalan kérdésekkel kapcsolatosan isteni hatáskört akar megkaparintani és kisajátítani. Vagyis ki

akar törni behatárolt, korlátozott és véges létezési formájából. Többet akar megragadni, mint amennyi megilleti, több akar lenni, mint aki valójában. Nem törvénytisztelő, hanem törvényadó.

Ennek a mozgásnak számos változata jelent meg a történelem folyamán Babel tornyától napjainkig. Vallástalan (vagy legalábbis annak vélt) és vallásos formákban egyaránt. A babiloni állam a szó legszorosabb értelmében világbirodalom volt. Nem csupán gazdasági erejét tekintve, hanem eszméjében is: egy egyetemes és sajátos kozmikus rendet testesített meg, egy sajátos őسادottságot, amely a toronyépítés tervében kulminálódott és manifesztálódott. Amely azonban éppen a toronyépítés kudarcának kapcsán kapott negatív kicsengést. Az emberek nyelve összezavarodott, a feltörekvés érdekében létrehozott emberi összefogás ereje részekre szakadozott és egymással is szembefordult. Az ember nem jutott fel a csúcsra, hanem lehanyatlott, még messzebb került Istentől is.⁷ Nem véletlen, hogy Babilon megmaradt az Isten ellenlábasaként megnyilvánuló erők szimbólumának a Bibliában egészen a Jelenések könyvének záróakkordjáig (Jel 18–19. fejezet).

A vallási formája e feltörekvésnek, amikor az isteni erők emberi szánékok szolgálatába állításának igénye jelenik meg. Az ember akarja irányítani a fenti világot. Ez egyébként a pogány vallások lényege. Ha az ember meg tudná oldani a dolgait, nem lenne szüksége az istenség segítségére. Mivel azonban sok olyan szituáció van, amelynek a kimenetele előre kiszámíthatatlan: háború, betegség, kockázatos kereskedelmi vállalkozás stb., az ember úgy véli, hogy a saját céljai elérése érdekében áldozatokkal, imával, vallásos buzgósággal mozgósítani képes a transzcendens erőket. Persze ebben az esetben nem szolgálja azokat, vagy ha szolgálja is, ez csupán valamiféle lekötélés, „befektetés”, hogy aztán amikor neki lesz szüksége az istenség támogatására, akkor ezt busásan visszakapja.

Ez a kísértés itt-ott megjelent még a választott nép történetében is. Jeroboám szentélyeket alapított uralma megerősítése érdekében. Ezzel mintegy magához vélte láncolni az Istent, vagyis az ekkor már – legalábbis az északi ország-részben – egyre bizonytalanabbá váló istenséget. Akinek a neve ugyan még Jahve volt, de papsága, etikája elindult már a hanyatlás útján. Ez volt az a bizonyos „Jeroboám bűne” (1Kir 16,19). Aháb biztosítani próbálta sikerét a háborúba indulás előtt. Nem csupán jóslatot kért, hanem annak tartalmát előre elvárta, ezzel meg is határozta a próféták számára (2Kir 22,9–17). Aztán kiderült, hogy ez Izrael Istenével kapcsolatban lehetetlen. A hamis próféták jóvendöléseikkel rá akarták kényszeríteni Istent váradalmaik teljesítésére (Jer 7,1–15). Izrael népe drága árat fizetett azért, hogy ennek a várakozásnak bedőlt. Következett a fogság mint Isten ítélete.

Az Apostolok cselekedeteiről szóló könyv szintén beszámol számos esetről, amelyek ezekről a nagyzási törekvésekről árulkodnak a zsidók között. Teudás azt állította magáról, hogy ő valaki, a galileai Júdás sok népet vonzott maga mellé (ApCsel 5,36–37). Simon mágus is azt állította magáról, hogy ő Istennek ama nagy ereje (ApCsel 8,9). Szkéva fiai még az apostol által hirdetett Krisztus nevét is megpróbálták varázsló módon felhasználni (ApCsel 19,11–17). Tehát a tisztátalan szándékból alulról jövő kezdeményezések nem tekinthetők csupán vallástalan, világi jelenségeknek.

A másik mozgás ennek éppen az ellenkezője. Ez Istentől ered, és a teremtett világ, a tőle elszakadt, őt megtagadó emberek világa felé irányul. Mint mondtuk, az ezek az emberek felé megmozduló isteni erők a mi Urunkban érték el teljességüket. Mégpedig mind intenzitásuk, mind pedig tartalmuk tekintetében. Az Atya Isten Fiát, a Názáreti Jézust küldte el ebbe a világba. Rajta keresztül magának Istennek jósága, mentő szándéka, segítőkészsége, szeretete érkezett meg. Jézus szava által mintha maga az Atya, vagyis az egy örök Isten szólalna meg, méghozzá minden homály és korlátozottság nélkül.

Különösképpen a János evangéliumában található Jézus önkijelentésének igéi szólnak erről világosan és hangsúlyosan. Míg ezekben egyfelől Jézusnak az Atyával való egysége és személyének isteni méltósága szólal meg: „*Aki engem látott, látta az Atyát*” (Jn 12,45). „*Én az Atyában vagyok, és az Atya énbennem*” (Jn 14,11). „*Mindaz, ami az Atyáé, az enyém*” (16,15). „*Én és az Atya egy vagyunk*” (Jn 10,30). „*Ti lenről származtok, én pedig fentről származom, ti e világból származtok, én nem e világból származom*” (Jn 8,13). Másfelől mint „embernek” az Atyától való függő viszonya ugyanilyen hangsúlyos. „*A Fiú önmagától semmit nem tehet, csak ha látja, mit tesz az Atya*” (10,19). „*Én önmagamtól nem tehetek semmit, ahogyan tőle hallom, úgy ítélek, és az én ítéletem igazságos, mert nem a magam akaratát keresem, hanem annak akaratát, aki elküldött engem*” (Jn 5,30). „*Az én tanításom nem az enyém, hanem azé, aki elküldött engem*” (Jn 7,16). „*Én nem magamtól szóltam, hanem aki elküldött engem, maga az Atya parancsolta meg nekem, hogy mit mondjak*” (Jn 12,49).

Sőt a kettő: az Atya és a Fiú szándéka együtt. „*Azért szeret engem az Atya, mert odaadom az életemet, hogy azután újra visszavehessem, senki sem veheti el tőlem: én magamtól adom oda, hatalmam van arra, hogy odaadjam, hatalmam van arra is, hogy ismét visszavegyem: ezt a küldetést kaptam az én Atyámtól*” (Jn 10,17–18).

Folytathatnánk a sort, hiszen a teljes János evangéliuma ebben a kettős, szorosan összefüggő viszonyban ábrázolja Jézust az Atyával. Egyfelől Jézus isteni tekintéllyel parancsol, rendelkezik, megújítja a törvényt, bűnbocsánatot hirdet, sőt azt állítja, hogy tőle függ a halottak feltámadása és hallgatóinak üdvössége is, másfelől nem a maga szándékának megvalósulása a célja, hanem az Atyáé (Jn 5,16–47). De pontosabban ez neki magának Jézusnak is az akarata.

Mivelhogy Isten csak Isten által ismerhető meg, természetesen módon vonatkozik ez arra a területre is, amikor az Atya és a Fiú viszonyát vizsgáljuk. E tény viszont az összes önkényesen Istenre vonatkoztatott felfogás kíméletlen félresöpése is egyben.⁸ A kinyilatkoztatás Istennek szabad tette. Éppúgy előzménytelen, és nincs semmi emberi előfeltétele, mint a teremtésnek vagy a Názáreti Jézus Krisztus földre jöttével kegyelme kiadásának az egész teremtett világra. Minthogy Isten uralmát a Krisztus második eljövételéig is kizárólag és csakis Isten viszi végbe és irányítja. Isten eljövendő országa maga is adomány. Jézus szerint Isten abszolút uralmának semmiféle világi feltétele nincs, csakis Isten szabad kegyelmi elhatározásából fakad.

Mivel a Fiú küldetett – ez Jézus sokszor használt kifejezése –, már ez a pusztán tény feltételezi preegzisztenciáját. Vagyis azt, hogy ő éppúgy örökkévaló, mint az Atya. Az Úr Jézus a történelemben úgy áll előttünk, mint Isten, vagyis az

Atya a Fiúval való örök viszonyának emberi alakban való megjelenése.⁹ Az inkarnáció e tekintetben nem más, mint *modus vivendi*, vagyis létmód, Jézus földi életében az ő létezési formája.

Az evangéliumi beszámolók szerint azonban nagyon hangsúlyos az a tény, hogy mint ember, megkülönböztette magát az Atyától, és ugyanúgy alávetette magát az eljövendő istenuralom támasztotta igénynek, ahogyan azoktól is megkövetelte, akik hittel hallgatták és követték őt. Bár Jézus egészen egyedülálló viszonyban volt az Atyával, amely minden más emberétől különbözik. Ez az egyedülálló léthelyzete pontosan azon alapult, hogy feltétel nélkül minden helyzetben alárendelte személyét az Atya uralmának. Ezt egyébként központi üzeneteként hirdette is.

A benne való hit és nyomdokainak követése szempontjából viszont fontos tudatosítanunk, hogy mint ember, nem követelt magának Istennel azonos rangot, hanem mint Isten „teremtménye” ugyanolyan feltétlen engedelmességgel alávetette magát az általa hirdetett istenuralomnak, ahogyan azt másoktól is elvárta. Teljhatalma ellenére lemondott arról, hogy Istennel való viszonyával kapcsolatban a teremtményi lét kereteit meghaladó méltóságot tulajdonítson magának. Fiúsága pontosan a Fil 2,5–11-ben található önmegüresítésnek megfelelően a kereszthalál vállalásában mutatkozik meg legteljesebb módon. Jézus tekintélyi igénytelenséggel lépett fel. Méghozzá nem kevesebbel, hanem magának Istennek a tekintélyével. Az isteni tekintélyt azonban nem magának, saját személyének tulajdonította, hanem egyedül Istennek.

Emberként nem voltak különleges igényei az Atyától, sem speciális előjogai. Nem igényelte, hogy kivételezzen vele akár az Atya, akár környezete. Hiszen akkor mi joggal mondhatnánk: neki könnyű volt, hiszen honnan tudhatná, hogy milyen azoknak a sorsa, akik ezeket a kiváltságokat nélkülözik? Ő azonban mélyen átélte bukásunkat, Istentől, az élet forrásától elszakadt tragikus állapotunkat. Korlátok közt zajló életünket és végességünket: halálunkat.

A teljes Krisztus-kép persze csak az Úr Jézus halála, feltámadása, mennybe menetele után az apostolok tanítása és a Jelenések könyve figyelembevételével áll össze. Az azonban világos, hogy Jézus személye csakis „földről”, Istenből kiindulva érthető meg. Jézus földi élete és története egészen nyitott felfelé, a menny felé, Isten felé.

3. A Fiú egész léte ellenmozgás a világ feltörekvésével szemben

A Biblia beszámolója szerint a Fiú éppúgy örökkévaló, mint az Atya. Nem úgy áll előttünk, mint aki ember volt és azután lett Istenné, hanem úgy, mint aki Isten volt, és azután lett emberré. Ha nem volna Isten Fia, akkor nem is válhatna meg bennünket. Benne maga Isten jelenik meg az emberi történelemben. Krisztusnak a megtestesülésben végbemenő önmegüresítése – mint megállapítottuk – nem örök istenségének korlátozása, hanem csupán egy sajátságos létezési és cselekvési formája volt, amíg e földön járt.¹⁰

Ezt azért fontos tudatosítanunk, mert az inkarnáció a Fiú megértésének egyik kulcsa. Maga Jézus is, és a teljes Újszövetség úgy utal őrá, mint akinek különleges megbízatása volt Istentől, egyben különleges kapcsolata volt Istennel. A jánosi iratokban úgy jelenik meg a Fiú, mint ἰῆσοῦς υἱός – egyszülött, vagyis egyetlenszülött, vagy μονογενής υἱός – egyszülött Fiú (Jn 3,16.18; 1Jn 4,9), ami a LXX

szóhasználatában egyben értékhatározó is. A Fiú $\delta\alpha\iota\lambda\omicron\gamma\acute{\iota}\alpha\iota$, vagyis adatott (Róm 4,25; 1Kor 11,23). Gal 4,4 szerint $\alpha\iota\delta\omicron\iota\theta\epsilon\acute{\iota}\omega\varsigma$ – elküldetett, elbocsáttatott a világba. Jézust tehát az Atya Isten küldte, és teljhatalommal ruházta fel. Hatalma azonban abban állt, hogy azokat a cselekedeteket vitte véghez, amelyekkel az Atya megbízta, azokat az ígéket mondta, amelyeket az Atya adott a szájába. Eközben nem volt „elvágvá” az Atyától magától soha, hanem mint egy hibától és hamisságtól mentes küldött, szilárd és tartós egységben állt vele.¹¹ De Jézusnak ezt az Atyával való egységét nem az ember állapítja meg saját kritériumai alapján, hanem szintén a kinyilatkoztatás, amit csak hitben lehet elfogadni.

Annál is inkább, mert „a világ nem látó szemekkel” látta őt.¹² Vagyis Jézus munkáját és személyét nem azért övezte titok, mert eltitkolt volna valamit. Hiszen nyíltan szólt (Jn 18,20). A $\delta\alpha\iota\lambda\omicron\gamma\acute{\iota}\alpha\iota$ – valaminek a kimondása, nyilvánosságra hozatala, tartózkodás nélküli nyílt beszédet jelent. De az a szellemi környezet, amelyben megszólalt, mégsem volt vevő a szavára, pontosabban nem arra volt vevő, amit Jézus mondott, hiszen megvolt már a saját elképzelése, a saját programja, és ahhoz ragaszkodott. A világoosság eljött a világba. A világban volt, és a világ általa lett, de a világ nem ismerte meg őt, és nem fogadta be őt (Jn 1,10).

Ez nem egy egyszerű félreértésen alapult, vagy véletlenszerű kisiklás volt a világ részéről. A világnak megvolt, és megvan ma is a maga elképzelése, a maga fogalmai, a maga értékrendje és a maga szándéka, erőkifejtése, mozgási iránya. Ez nem annak a tragédiának az alázatos felismerése és elismerése, amit éppen a fentről jövő világ küldötte lett volna képes elmagyarázni és megoldani. Jézus beszélt a világ dicsőségéről (Jn 5,44). Meglepő, hogy egy mondaton belül ugyanazt a szót használja az Istennel és az emberrel kapcsolatban (itt a vallásos zsidókra alkalmazva). A $\delta\omicron\upsilon\lambda\omicron\gamma\acute{\iota}\alpha\iota$ – dicsőség, fenség, nagyság, magasztosság, a héber כבוד görög megfelelője. A héberben első renden hatalmi súlyt jelent. Azt a valakit illeti ez a jelző, akinek van szava. Vagyis, aki egy adott ügyben a végső, döntő szót mondhatja ki.

Az emberrel kapcsolatban a „dicsőség” azt a törekvést jelenti, hogy teremtmény voltát elfeledve vagy tagadva maga akarja meghatározni és megalapozni létét. Pedig ezt az alapot csak akkor találhatja meg, ha önmagát Istentől, a Teremtőtől való függésben értelmezi. Innen érthető az embernek nem csupán elidegenedése, hanem ellenséges érzése, haragja Istennel szemben.

4. Jézus személye és munkája krízist hozott létre

Jézusnak a történelemben való megjelenése – éppen azért, mert létét és szolgálatát az Atya felől értelmezte – krízist indított el zsidó hallgatóiban, akik úgy vélték, hogy birtokolják már problémáik megoldásának kulcsát a tórában, míg mások persze a maguk elképzeléseiben. Jézus milyen felhatalmazás alapján szól meg (Jn 8,37–59)? Hiszen az alap már megvan. A különös ebben a szituációban az, hogy partnerei nem pogányok, akik a társadalom szilárd alapjaira, a római jogra, vagy egyéb kialakult szokásokra hivatkoztak. Ez is tökéletesen megfelelni, hiszen mindenki tudja, milyen elvárásnak kell ezek szerint megfelelni. A zsidók ezzel szemben Ábrahámra, Mózesre és a prófétákra hivatkoztak. Úgy vélték, hogy a törvényben az életvitelhez szükséges igazságot bírják, sőt birtokolják. Ha pedig ez igaz, akkor az élet

kiszámíthatóvá vált. Mégpedig minden vonatkozásban, az ember kötelezettségeit tekintve: Isten és embertársa felé, valamint az, hogy mire számíthat, ha ezeket a kötelezettségeket teljesíti. A tóra, úgy vélték, előírja még azt is, hogy kiket kell szeretnie, kiket kell felebarátnak tekintenie, és kiket nem.

Ezzel elárulták, hogy a mennyei eredetű isteni tanítást is lehet földivé torzítani. Ábrahám Istenre figyelt, mintegy kinyílt Isten felé. Érteni akarta, hogy követni tudja útmutatását. Akik viszont Jézus kortársaként rá hivatkoztak, elvesztették ezt a nyitottságot. Következésképp az isteni útmutatás követésében is összezavarodtak. Jézus nem vitatja az „alapot”, hiszen Ábrahám műve folytatásának állítja önmagát (Jn 8,56), hanem rámutat a torzítás perverz jellegére: „gyűlöltek engem”. Itt tehát megjelenik az emberi alapvetés mellett, vagy még pontosabban azzal szemben egy másik alap. A lét (isteni) alaptörvényeinek vélt birtoklásából fakadó gyűlölet afelé, aki ez alaptörvényekkel – noha azt állítja, hogy rendelkezik velük – mégsem rendelkezni akar, hanem alávetni magát azoknak. Itt a krízis lényege. Akkor most melyiknek van létjogosultsága? Melyiknek van igaza? Ki dönti el és milyen alapon?

Jézus tudatában volt annak, hogy benne a végtelen jelent meg mint végesben. Ez azt jelenti, hogy ő az abszolút tekintély, aki eldöntheti. Benne a végesben teszi ezt Isten, hiszen benne emberré lett. De szava mégsem emberé, hanem azé az Istené, az Atyáé, aki elküldte őt, a végtelen hatalmú Istené. Az ember – ha józanul gondolkodik – tudatában van végeességének. Mind hatalmát, mind tudását illetően. A végeessége azonban egyben utal a végtelenségre is, de arra is, hogy ebből ki van zárva. Abból a végtelenségből, ami pedig teremtettségénél fogva valamiképpen hozzá is tartozik. De pontosan Jézusnak ez a megjelenése ad esélyt az embernek, hogy visszakerüljön eredeti állapotába. Jézustól azonban nem az ember innen alulról jövő vágyának és szándékainak megismerésére kapott jogot, hanem éppen ellenkezőleg: ez egyedül az isteni segítő és teljes emberi egzisztenciát gyógyító erő kiáradásának befogadásával valósulhat meg.

Hallgatói pedig azért „nem bírták hallgatni se” (Jn 8,43), mert noha megértették, hogy nem a kényszerű meghunyászkodás vagy a jutalomra számító sandaság alapján beszélt Isten felé való feltétlen engedelmeségről, hanem egy sajátos küldetés öntudata alapján. Távol állt tőle, hogy ezzel tüntetett volna. Az is, hogy ebből az Istennel való különleges kapcsolatból – ha létezik egyáltalán ilyen – mit lehet kicsikarni. Sőt ennek az ellenkezőjét mutatja be: folytonosan azt keresi, hogyan lehet az Atya akaratának minél tökéletesebben megfelelni, méghozzá mindenáron. Akár az élete árán is. Ahogy a rászoruló felebarát megsegítéséről is tanította: semmit érte nem várván (Lk 6,35). Jézus nem az istenes élet előnyeit szerette, hanem magát az Istent. És nem társult azokhoz, akik az Istenhez fűződő kapcsolatukból már kihozták a legtöbbet: egy sajátos előnyös pozíciót másokkal, főleg a pogányokkal szemben.

Jézus felülről jött, de fölfelé sohasem spekulált, sohasem lázadt és sohasem tüntetett vele. Ez volt a sátán veresége vele kapcsolatban (Jn 14,30). A Fiú megjelenése és működése e világban éppen az Atyának való alárendeltség által demonstrálódott. Ez Istennek a felkínált segítsége a bukott ember számára is. Aki pontosan az Istennel való alávetettség és

engedelmesség területén bukott meg. Most megfordulhat. Lázadását megtagadva ugyanazt az engedelmességet vállalhatja, amit Jézus bemutat számára. Teremtényi, alávetettségi voltak felismerését, megtalálását és elfogadását. Egyszóval feltétlen bizalmat Isten felé. Nem pedig tórájának tiszteletben tartása által az embernek önmaga bebiztosítását. Jézus tagadta az önmegváltás minden formáját. Az aszketikus utat (lásd Qumránt) ugyanúgy, mint a vallásos liturgiáit (saduceusok), a vallásos nominalizmust (farizeusok), valamint a vallásos rajongókét (zélóták).

Jézus eljövetele az embereken túl az egész teremtettségnek az Istennel való kiengesztelődését, helyreállítását szolgálta. Itt vált világossá, hogy mekkora jelentősége van Jézus földi életének és alázatának az Atya felé. Ez az a minta, az az „út”, amiről Jézus beszélt önmagával kapcsolatban (Jn 14,6). Sőt egyedüli út az ember számára, hogy az Istenéhez fűződő viszony helyreállása révén megtalálja a maga helyét is a világban.

Jézus ugyanis amikor „útnak” nevezte önmagát, az Istentől származó bölcsességre, értelmi és erkölcsi világosság-ra, igazságra, rendre, életminőségre, és ez által elérhető életre vezető útnak nevezte önmagát. Az ószövetségi fogalmak szerint ez a szó, a תּוֹרָה – (tóra), a törvényt jelenti, de elsősorban „út”, életmód értelemben. Ugyanis Isten törvénye egy bizonyos életmódot, az élet útját, az életre vezető utat tanítja nekünk embereknek. Ez más életvitel, mint ami a pogány és istentelen népeknél megszokott. Izrael is választás elé került a Sínainál, amikor Isten felkínálta nekik ezt az utat. Választhatta azt, amit Isten felkínált neki, de el is utasíthatta (Ex 19,3–9). Szavakban vállalta is, de az aranyborjú készítésével – az ígéret ellenére – rövid idő múltán el is utasította (Ex 32,8).

Jézus úgy jelenik meg, mint egyetlen út, nem pedig egy a válaszható utak közül. Senki sem mehet az Atyához, csak általa. De az ember nem talál felebarátaihoz sem, sőt önmagához sem, csupán Jézus által. Jézus azonban pontosan azáltal példa és út, mert feltétel nélkül alávetette magát Isten akaratának. Ebben az alávetettségében semmi lázadás, semmi kényszer, sanda számítás vagy „önmegtagadás” nem volt. Ebben neki öröme telt és dicsőségére vált. Ezt kínálta azoknak, akik ezt elfogadják tőle.

5. A Fiú alávetettségének méltósága

Figyelemre méltó Jézus méltóságtudata. Jézus ugyan tudatában volt, hogy teljhatalommal rendelkezik, de éppen hogy nem saját személyét állította a középpontba, hanem egyedül Istent. Miközben egészen bensőséges módon szólt Istenről mint Atyáról, nem a saját dicsőségét kereste, hanem az Atyáét. Földi élete idején megkülönböztette magát Istentől, mivel alárendelte magát az Atyának, hogy egész törekvésével az Atya uralmát szolgálhassa. Ezzel pedig megadta az Atyának azt a dicsőséget, amelyet minden teremtmény köteles megadni neki.

Jézus tehát azért és úgy az Atya Fia, mert mindenestől alávetette magát az Atya királyi uralmának, és nem volt más célja, mint annak szolgálata. Ebben semmiféle kényszer vagy számítás nem volt, hanem teljes önkéntesség, azonosulás, sőt ez volt igazi öröme. Origenész nyomán Athanasziosz fejtette ki, hogy ha a Fiú nem lenne Fiú, az Atya sem lehetne Atya. Ezért az Atya soha nem is volt a Fiú nélkül.¹³ Az evangéli-

umokban Jézus százhetven alkalommal nevezte Atyájának Istent. Feltűnő, hogy Istennel kapcsolatban ez a kifejezés vagy magától Jézustól ered, vagy nála kap semmi másból nem hasonlítható hangsúlyt.¹⁴

De éppen azért, mert az istenfiúság méltóság (1Jn 3,1–3), ezért válhat maga az „istenfiúság” is kelepcévé, természetesen a bibliás ember számára. Adatik (2Pt 1,11), nem pedig kivívandó pozíció. Az ember nem parancsolgathat Istennek még „Jézus nevében” sem. Nem használhat olyan hangot Isten felé, ami sérti az ő méltóságát, és emeli az emberét. A mai kegyesség nagy kísértése a látszólagos Krisztus-követés. Az önmegtagadás helyett a kegyes önmegvalósítás programja. Az Isten felé való alázat, az emberek felé való szelídség elvetése, az ego növekedése. Ez annál visszataszítóbb, ha megjelenik kifordítva mint alázat. Jézus szava szerint az ilyen kegyesek „a képmutatók sorsára jutnak” (Mt 24,51), ami a legsúlyosabb ítélet.

6. Maga a lázadás a bukás

Jézusnak ez az alávetettsége az Atya iránt felkínált életmód az ember számára is, de egyben ítélet az ember önmegvalósítási szándéka felett. Csak annak van lehetősége elszakadni Istentől, aki Isten képmása, tehát az embernek. De ha elszakadt tőle, többé nincs módja kitérni véges szabadságának kényszerre és az ebből fakadó veszélyhelyzete elől. Ezt érzi is, ezért állandóan szinte szorongva igyekszik túllépni önmagán. Ekkor viszont egy másfajta „tóra”, egy másfajta út áll előtte. Az nem lehetséges, hogy eltöröljük a tudatunkból Isten sorsunkat meghatározó mindenható valóságát, és minden maradjon a régi.¹⁵

A II. vatikáni zsinat az ateizmust korunk legsúlyosabb tényének tekintette. Már a hatvanas években így fogalmazott: „Isten nélküli kor van születőben, amelyben a Szentírás messze múltból felhangzó szavai elvesztették erejüket, érthetlenné és jelentéktelenné váltak”.¹⁶ Pedig az emberiség történelmében az „Isten” szó az ember és világának végső alapját és célját jelölte ki. Az emberiség történelme azt mutatja, hogy egyetlen nép sem emelkedett magasabb szintre, mint amilyen szinten istensége fogalmáról gondolkodott.¹⁷

A Duna televízióban a 2008. esztendő utolsó napjának délutánján *Vizi E. Szilveszter* akadémikus azt fejtegette, hogy a jelen gazdasági válsága elsősorban nem gazdasági, hanem morális válság. Nem csupán hazánkban, hanem világszerte. Az erkölcsi, az emberiségi értékek anullálódtak. A hatalmon lévő kedvezményezetteknek nem jelent semmit a lakosság többségét képező, munkaerejüket áruba bocsátó, kiszolgáltatottakkal, a szegényekkel, az öregekkel, a betegekkel való szolidaritás. A gyógyítás, az öregkorral való előre gondoskodás, a nyugdíj stb. mára csupán árucikké vált. Egyesek óriási vagyónokat halmoznak fel ezek hasznából. És ez leképeződött a gazdaságban is. Magyarországon a lakosság mindössze 2–3%-a elképzelhetlenül nagy vagyon birtokába jutott, míg a mély szegénységben élők száma eléri a 2–3 millió főt, tehát a lakosság harmadrészét. A török idők óta nem volt ilyen mértékű vagyoni különbség idehaza a gazdagok és szegények között. Az anyagi javak hajszolása, az érvényesülés legfőbb értékévé történt előléptetése nem valóságos értékekre épül. A válság jelzi: a pénz, a siker, a győzelem, a kiemelkedés az átlagból mint bálvány, íme, összedől.

Az Istentől való elszakadás „élménye” eleinte felzabadító érzéssé válhat. (Íme, az érzésekre épülő kegyesség kudarca.) Hiszen nem jelent többé semmiféle kötöttséget a valakihez való alkalmazkodás kényszere. Ez az Istentől, törvénytől, erkölctől való eloldozott „szabadság” csak akkor válhatna valóságosan felszabadítóvá, ha elválna az ember sorsától. De az ember teremtettségénél fogva létező szabadsága (Istentől kapta) soha nem volt abszolút szabadság. A mai analitikus pszichológia és társadalomtudomány egyaránt rámutat, hogy a felelősség, a szabadság és a sors már kora gyermekkortól össze van szőve minden emberi lényben, méghozzá vallási és kulturális különbségektől függetlenül az emberi történelem minden társadalmában, sőt minden korában.¹⁸

Az ember csak annyiban szabad, hogy képes kérdéseket feltenni magának a világ dolgaival és önmagával kapcsolatban. Képes a számára adott technikai lehetőségek kiaknázására, valamint a benne nyugvó képességek akár művészi fokú kifejlésztésére is. Képes felfogni a logikai és erkölcsi törvényszerűségeket, sőt készítéseket, amelyek akár jó akár rossz irányból érik.

Csak annyiban szabad az ember, hogy az inger-válasz szituációjában képes jó vagy rossz döntéseket hozni. A rossz döntésben viszont benne van, hogy ellene mondjon önmagának, önnön létének, végső soron saját jól felfogott érdekének is. Az ember szabadsága ugyanis véges szabadság. Sőt abban a pillanatban, mikor tudatosul benne szabadsága, ránehezül veszélyhelyzetének tudata is. Ez tölti el szorongással. A létezésnek ez az elidegenült állapota nem egyedi, elszigetelt jelenség, hanem a körülötte élőkkel közös élmény és közös sors. Minden személyes erkölcsi döntés egyben az egyetemes emberi lét része is. Korunknak az emberrel kapcsolatos pesszimizmusa ide vezethető vissza. Sokan azt vélik, hogy a pesszimizmus magyar specialitás. Pedig ha a szellemtörténeti változásokat a 18. századtól figyelemmel kísérik, a francia enciklopédistáktól a német romantikusokon át szinte mindenütt megtaláljuk. Vele szemben optimisztikus jelenségeket csak a totalitárius rendszerek hangzatos jelszavai gerjesztettek. Persze hazug optimizmust: a náci legyőzhetetlenség és a kommunista világjólét hagymázás lila gözeit.

Az Istentől való elszakadás ugyanis magával hozta a lefelé hajló spirál minden ódiáját. Hiszen a valóság az, hogy az Isten ellen meghozott döntésben, valamint e döntés meghozatala után az ember azért nem marad független. „Az igazi világosság eljött erre a világra, de az emberek inkább szerették a sötétséget” (Jn 3,19). Sátánisztikus erők hatalmába jut. Amiket még szerethet is. A „fényes szellők” emléke sokaknak még mindig edesebb, mint a megtérésre hívó szó.

Mert az Isten értékrendjének elutasításával együtt az ember értékrendje is semmivé foszlik. Az ember ez esetben már csak biológiai szükségletek által meghatározott lényvé válik, vagy a társadalmi viszonyok eredőjeként létezik. A felvilágosult ateizmus kedélyesnek vélt világával ellentétben napjaink Isten nélküli világát nyomasztó káoszoként érzékeljük. Nemigen látunk például derűs ateistákat. A poszt-modernség is csupán bódító ábrándokat képes felkínálni e világ nem kellemes realitásai elől menekülőknél. Isten távolléte fokozatosan az európai szellem egyre táguló sebévé mérgesedett. Még ha a mesterséges bódítószerek hatására el is

nyeli a felejtés homálya az oly nagy örömmel várt istenhit összeomlását. Hamarabb omlott össze a felvilágosodás antropocentrizmusa, amely a letaszított Isten helyébe új és ragyogó világrendet ígért, mint az Isten-hit. Ez a „szép új világ” azonban sose jött létre.¹⁹ Ugyanis lehetetlen dolog az erkölcsi (isteni) rend előnyeit és az erkölcsi rendtől elszakadt szabadság „előnyeit” összeegyeztetni.

Az Istentől elszakadó ember azonban – mint említettük – szellemileg nem légüres térbe kerül, hanem egy sajátos lelkiség veszi körül. Szent Ágoston szerint az ember sátni sugallatra veszi semmibe a természet és a természet Teremtőjének rendjét, mégpedig annak a célnak elérésére, hogy saját énjét helyezze a középpontba, és ennek szolgálatába eszközként vegyen igénybe minden rendelkezésére álló lehetőséget. Ha kell, a másik embert, sőt magát Istent is. Ezzel Isten helyzetébe emeli önmagát. Ezeknek az istenellenes erőknek a feje a sátni (Róm 16,20; 1Kor 5,5). Ennek a világekorszaknak az „istene” (2Kor 4,4).

A rossz azonban csak ritkán mutatkozik meg pusztító erejének teljes súlyával. Ez könnyen ahhoz a félreértéshez vezet, hogy a rossz csak mellékes jelensége világunknak. Korunkban már csak egy bizonytalanul lebegő bűnfogalmunk van egy eltompult vagy elaltatott bűntudat felett. *Friedrich Nietzsche* és *Sigmund Freud*nak az erkölccsel kapcsolatos különböző pontból elinduló, de ugyanarra a pontra irányuló romboló hatása maradandó nyomokat hagyott a fehér faj kultúrájában. A keresztyén bűntudatot az emberi képességek gyengítésének vagy egyszerűen neurozisan nyilvánították. A bűn szó nem csupán marginalizálódott mai környezetünkben, hanem súlytalanná is vált. Pál tanítása szerint a törvény hatására a bűn „feléled” (Róm 7,7–11), vagyis problémává válik, de a bűn már ezt megelőzőleg is létezik.

7. Jézus az Atya akaratából ember

A Fiú eljövételével és az elküldött Szentlélek munkája nyomán az ember számára a krízis azért köszöntött be, mert egyfelől lelepleződik az ember elmismásolt tragikomikus állapota (Jn 16,8). Másrészt felkínálkozik egy lehetőség: visszakérülhet Isten közelébe, ami az embernek természetes helye és állapota. Aszerint válnak szét a lehetőségek, hogy az emberek miként viszonyulnak ahhoz, amit Jézus hozott. A krízis reakciót indukál. Abban, amit Jézus kínál, nincs semlegesség.

Jézus az Atya akaratából, de szabad elhatározásából vállalta az emberi sorsot. Azt a sorsot, amelynek része az ember bukása, az ember elidegenedése Istentől, ennek következtében az emberi élet korlátozottsága, töredékessége, végső soron a végessége, a halála is. Élete és halála nem látszatélet és látszathalál volt, hanem valóságos élet és valóságos halál. Miközben teljes isteni hatalommal és tekintéllyel rendelkezett, az Úr Jézus teljesen emberré lett. Ennek az egzisztenciális, pszichológiai és szomatikus valósága számunkra rejtély, és az is marad.

De ha az Atya akaratát szerint az örökkévaló Fiú időben emberré lett, nem a szalon- vagy szuperemberi sorsot választotta, hanem az emberi sorsot, méghozzá az emberi sors minden tragédiájával és hiányosságával együtt. Nem kitörni próbált az emberlétből, hanem felülről, a mennyei világból jött emberek közé embernek (Jn 3,31). Hogy ami az embernek lehetetlen, felemelje őt abba a magasságba, ahonnan az ember kiesett. Jézus léte és működése tehát nem ebből a mi világunkból indul

ki és érkezik meg Istenhez, hanem megfordítva, Istentől érkezik meg ebbe a mi véges, bajokkal, bűnökkel küszködő világunkba, hogy visszasegítsen minket Istenhez.

A halál, legyen bármilyen gazdag egy ember élete, visszazveti őt saját végességére. Az ember bukása a halálában mutatkozik meg legteljesebben, legvalóságosabban, legkézzelfoghatóbb módon, egyben a legdrasztikusabban. A halál elsősorban azt jelzi, hogy Isten az ember öntörvényűségére, a bűnére negatív módon válaszolt. A bűnt mint az emberi létezés alapszituációját lehet bagatellizálni, kiiktatni a tudatból, tagadni létét, társadalmi szükségszerűségként, szociológiai jelenségként feltüntetni stb. Egyet nem lehet, következményeként a halált elkerülni.

Itt visszakanyarodunk a két egymással ellentétes történelmi erők egyikének tragédiájához. Az ember részéről a lét korlátainak áttörésére irányuló erőfeszítések végső soron szükségszerűen mindig kudarcra vannak ítélve.

A bűneset óta az emberiség történelmében az Istentől való elidegenedettség állapota van jelen. Az, ami korábban összetartozott, szétvált. *K. Marx* helyesen látta meg, hogy az ember elidegenedett az őt körülvevő valóságtól, de a probléma általánosabb, mint ahogy azt ő pusztán materiális és társadalmi szinten képzelte. Az ember felfelé akart törni, átlépte az Isten által neki adott és őt védő korlátokat. Maga döntött jó és rossz dolgában. Felülbírálta Isten egyenes tiltó parancsát. Felül akarta múlni lehetőségeit. Alulról felfelé törve feszegette és feszegette ma is létének korlátait.

Ennek következtében kiesett valahonnan, ahol pedig korábban volt. Az otlét emléke megmaradt benne (az Éden emléke). A jóról, igazról, veszély nélküliségről (lásd az ősi kultúrák kerítetlen városokról szóló legendái), otthonosságról való kép mélyen él minden ember lelkében. Azonban az ember, amikor elszakadt Istentől, egyben elidegenedett létének alapjától is. A kizsákmányolás, az elnyomás, a betegség, a szorongás, az üldözés, az üldöztetés, a kitaszítotttság, a hajléktalanság, az egymás elleni vétkek, a különböző szenvedés egyáltalán nem tisztán filozófiai vagy éppen teológiai fogalmak, hanem ennek a feltörekvésnek az „eredménye”. A sátán azt ígérte, hogy az ember olyanná lesz, mint az Isten, ezzel szemben az ember majdnem olyanná vált, mint az ördög. Az ember szabadsága ugyanis nem abszolút, hanem elsősorban Istenhez, de embertársához, sőt a természet rendjéhez is kötött szabadság. Ha a szabadság kiharcolása érdekében átlépi azt a határvonalat, amelyben szabadsága mozoghat, az ember sebezhetővé válik, sőt megsebesül. Ez az ősi bűn ugyanolyan mértékben bűn azóta is.

Az ember legfeljebb csak csökkentheti a rossz erejét. A rossz kiiktatására történő erőfeszítések minden esetben erőszakba és totalitarizmusba fűltek, amik megint csak a rossz megnyilvánulásai.²⁰ A világméretű mozgalmak kísértése csak annyi, hogy azt az érzetet keltik, mintha levonnák az egyén válláról a felelősséget. De amikor a teológia az ember gyengeségének, végességének, szenvedésének a kérdéséről beszél, nem az emberi lét peremdimenziójáról, hanem mélységéről beszél.

Paul Tillich szerint az elidegenedés úgy jelenik meg, mint hitetlenség, mint az ember lázadása emberlétében korlátozott lehetőségeivel szemben. Lázadás sorsa ellen, ami egyben lázadás Isten ellen is. Az elidegenedés megjelenik mint érzékiség, hiszen betakargatottságra, melegségre vágyik az

ember, de elutasítja annak Isten által meghatározott keretét, a házasságot, a családot, a szentek közösségét. Ennek következtében jogos vágy az érzékiség perverzítésává válik. Ezenkívül az elidegenedés megjelenik mint érvessztés, tény és tett, szabadság és sors elkülönülése, dinamika és forma elkülönülése, egyéniesülés és részesedés különválása, életéhség, szenvedély és magány, kétely, szorongás, értelmetlenség érzése, kétségbeesés, öngyilkosság, a halál és a kárhozát, Isten haragjának előérzete.²¹ A halál tehát visszazveti a bűnös embert saját végességére.

8. A testet öltés: Isten közösségvállalása a bukott emberrel

A fogantatásról és az Üdvözítő születéséről, az inkarnációról szóló hír a Bibliában nem biológiai, vagy ahogy Pannenberg merészen fogalmazza: nem „nőgyógyászati” probléma,²² hanem történelmi, hamartiológiai és szótériológiai. Arra kíván magyarázatot adni, hogy Jézust miért hívják Isten Fiának. Vagyis valóságos történelmi személyről szóló híradás ez, ami az ember bukásával és megmenthetőségével kapcsolatos. A kinyilatkoztatás nem törődik (az egyébként is tisztátalan) kíváncsiságunkkal. Annál inkább a bűneinkkel (ha már vannak), és a bűnből és a bűn következményéből való szabadulásunkkal.

A világ teremtése az isteni lényeknek nem olyan belső szükségszerűsége, amely Istent a teremtés létrehozására kényszerítette volna. A teremtés Isten szabad aktsa. A teremtmények önállósága mindenestől összhangban van a Teremtő akarásával. Ebből az a látszat ébredhet, hogy a teremtett világ mozgásai olyan autonóm módon működnek, hogy annak fenntartásához, mondhatnánk rendben tartásához Isten jelenléte egyáltalán már nem is szükséges. Csakhogy az Istentől való önállósulás egyfelől egyáltalán nem szükségszerű, másfelől megvannak a fent vázolt elkerülhetetlen következményei.

Az ember nem rendelkezik sem eredete, sem jövője fölött. Isten viszont a tőle elfordult teremtménynek is Ura maradt. Ennek többféle megnyilvánulása állandósult a történelem folyamán, méghozzá folyamatosan. Azzal, hogy szerető gondoskodásával a létezését biztosítja mindenkinek: „felhossa napját jókra, gonoszokra egyaránt, esőt ad mind az igaznak, mind a hamisnak” (Mt 5,45). Azzal, hogy felsejlik az ítélet, amely elkerülhetetlenül lesújt a tőle függetlenné válókra, akik vele ellenséges viszonyba kerültek (Zsid 10,27). Azzal, hogy Isten nemcsak kegyelmet kínál, hanem áldozatot is vállal az emberrel való kapcsolatának helyreállítása érdekében. De a bűn ellenére maga az alapszituáció: a viszony megmaradt, mert az eltéphetetlen. Isten miatt. Az ember felmondhat Istennek, de ez nem változtat azon, hogy végül mégis tőle függ. A bűnösök Isten igazságossága miatt vannak kiszolgáltatva tetteik következményének. Annak a döntésüknek, hogy elfordultak Istentől. Isten azzal segít az embernek, hogy utat nyit az üdvösségre, az ember visszatalálhat Istenhez, ez esetben részesévé válik magának Istennek a jövőjében. Ez a lehetőség egyedül Krisztusban adatott. Egyedül abban az Istennek alárendelt, Istentől függő formában, ami a Fiú életében megmutatkozott.

Már nem lehet úgy tekinteni Istenre, mintha a Fiú még nem jött volna el a világra. Azzal, hogy az Atya elküldte a Fiút a világba, önmagát úgy határozta meg, mint aki távol van a világtól, egyedül a Fiú által van jelen ebben a világban. Az

Atyával, vagyis az Istennel való kapcsolatban a Fiú megkerülhetetlen. A Fiú, mivel közösséget vállalt az emberekkel, közösséget vállalt sorsunkkal is. Ez – mint említettük – a kereszten mutatkozik meg legvalóságosabban. A Fiú elszenvedte a bűnösök sorsát. A bűnösök ki vannak szolgáltatva a halálnak. Isten ítélete lesújt a bűnre. Jézus azonban már elszenvedte a bűnök büntetését. Halála által Jézus legyőzte a halálnak az Istentől és az örök élettől elválasztó hatalmát. Amikor a Fiú elszenvedte az ítéletet, egyidejűleg utat nyitott a büntelenségre, a büntől való szabadulásra. Ez azokra nézve igaz, akik hit által még a halálban is közösségben maradnak vele.

Andrea Mantegna: A halott Krisztus

De a közösség abszolút alanya, megteremtője maga Isten, Jézus, az Isten Fia által. Jézus az Atya akarata szerint, a maga örök szándékából vállalta ezt a Megváltó szerepet. Az ember is csak szabad akaratból léphet közösségre Istennel. Hívás elhangzik Isten részéről, de abszolút mértékű kényszerítés nincs. A hívás elfogadása azonban egyben az Istennek alávetettség elfogadását is jelenti. Feladását mindenféle manipulációnak, amely üzletelni akar a Mindenhatóval. Ennyit adok, mennyit kapok? Ebben az esetben az istenfélelem pusztá eszközzé válna az ember önérvényesítése érdekében. Annak eszközüvé, hogy az ember megmentse önmagát, kiteljesítse a maga életét, végbevigye a maga elképzelését. Ezek az alulról felfelé törekvés, az önüdvözítés kegyes, de járhatatlan útjai. Ha tömeges méretekben jelentkeznek, mint az úgynevezett „ébredési mozgalmaknak” csupán az érzelmekre alapozódó falsz religiói jelennek meg. De bármit is kényszerít valaki önmaga vagy mások lelki életére, az mindig mesterséges, csinált ízü marad, csupán büszkeséget vagy szorongást, fanatizmust és kegyeskedő cselekmények túlbujánzását hozza magával.²³

Ha Jézus a halál elől – ami minden ember sorsa – kitért volna, mert azonos hatalma és rangja volt az Atyáéval, éppen akkor vétett volna Isten ellen, és lett volna lázadó, mint minden ember. „Aki meg akarja tartani életét, elveszti azt, és aki elveszti, az menti meg” (Mk 8,35). Ez magára Jézusra is igaz volt. Jézus nem lehetett úgy Isten Fia, hogy véges léte folytonosságban fennálljon. Létezése folyamán egyetlen létező sem lehet végtelen.²⁴ Teremtény lévén az ember természete szerint Istentől, a Teremtőtől függ. Ez földi életét tekintve a Fiúval kapcsolatosan is így volt. Az ember rendel-

tetését saját véges erejéből nem képes elérni. Ez ellen vagy lázad, és megpróbál korlátozottságából kitörni, ezt teheti valástalanul is, kegyesen is, vagy nincs más választása, mint követi a Fiút.

Mivel az ember úgy van teremtve, hogy megkülönböztesse magát minden más létezőtől, még magától Istentől is, ezt a függetlenséget vagy abszolutizálni próbálja, és akkor akarva-akaratlan Isten helyére tör, vagy módjában áll elfogadni az Istentől való függő viszonyt, éppúgy, mint ahogy a Fiú függött az Atyától. Ahogy a Fiú csak önmegkülönböztetése révén volt egységben az Atyával, méghozzá minden kényszer nélkül, úgy az ember is mint teremtmény csak így lehet közösségben Istennel. Ez esetben viszont benne is megtestesül az örök Fiú. Ez pedig csak alázatban, engedelmségben és emberi természetünk végeességében valósulhat meg. Sorsunk Isten kezéből történő elfogadásában. Csak a végeességét elfogadó embert emeli Isten a végeesség fölé.

Jézus földi története során maga is részesedett az emberi létformához kötődő korlátokban, a szükségben, a szenvedésben, a végeességben és a halálban. Mint mondtuk, az Atya Isten távolléte a Fiú Istentől a kereszteseményében volt a legteljesebb. Ahogy a bűnösök is ki vannak szolgáltatva a halálnak, mert elfordultak Istentől. A Fiú a halálban sem fordult el az Atyától, hanem bízott benne. Ezért a feltámadás és a Fiú igazolása teljes mértékben az Atya műve kellett hogy legyen: „ajándékozott neki oly nevet, amely minden név felett való, hogy a Krisztus nevére meghajoljon minden térd, és minden nyelv vallja, hogy Krisztus Úr az Atya Isten dicsőségére” (Fil 2,9–11).

Az Atya jobbán felmagasztalt Fiú természetesen más módon van jelen Isten királyi uralmában, mint a földön élő Jézus. De mégis egy és ugyanazon személyről van szó. A Jelenések könyvében a királyi korona és a sebek együtt vannak jelen mint a Fiú uralmának méltóságjelzői. A keresztes Jézus a maga valóságában halt meg, nem csupán mint emberi személyiség. Ez is titok előttünk. De önmegüresítése azt jelentette, hogy önmagának semmit sem kívánt, hanem mindent az Atya dicsőségére cselekedett, és az Atya uralmának az eljövételét szolgálta. *Karl Barth* mutatott rá arra, hogy Isten szabadságához hozzátartozik, hogy transzcendenciájánál és fenségénél fogva mind magas, mind alacsony, mind gazdag, mind szegény sorsban egyaránt Isten lehet és Istenként cselekedhet.²⁵ Jézus Krisztus mint az új Ádám az első Ádámmal ellentétben nem ragadta magához „zsákmányként” Istenhez való hasonlóságát, hanem engedelmes volt haláláig, mégpedig a keresztes haláláig.

9. A két egymással ellentétes mozgás kioltja egymást

A Názáreti Jézus emberi-történelmi valósága csak annak fényében érthető meg, hogy Jézus Istentől ered. Az elsőbbség az örök Fiút illeti meg, aki a Názáreti Jézusban az idők teljességében megtestesülve emberré lett. Aki Jézus történetét Isten tetteként ismeri, az az Úr tettének, áldozatának, kereszthalálának, feltámadásának, megdicsőülésének, a világ kiengesztelésének megalapozódását egyedül Istenben keresse! Ez az út nem alulról felfelé, hanem felülről lefelé vezet. Nem az embertől Istenig, hanem Istentől az emberig. Alulról felfelé tekintve magának az embernek a sorsa, kínlódása, kudarca, de sikerei sem érthetőek, és főként nem vezetnek csak önmagunkhoz, esetleg valamiféle bálványhoz vagy egyenesen a

semmibe. Ma olyan dolgok kínálják magukat bálványként, amelyekkel az ember úgy véli, hogy áttörheti létének korlátait: a tudomány, a hatalom, a gazdagság, a rendelkezés, ha kell, még egymás vagy Isten fölött is. Az eredménye évezredek óta mutatkozó kudarcok sorozata. A segítség, mégpedig ahhoz, hogy a szó Istentől meghatározott értelmében emberré váljunk, egyedül Istentől jön.

Azáltal, hogy a Fiúban Isten királyi uralma megvalósult, és kiengesztelődést szerzett Isten és emberek között, Isten szándéka más emberek számára is jelenvalóvá, elérhetővé, megragadhatóvá, új életünket megtöltő tartalommal válhat. Isten királyi uralmának elfogadása nélkül persze nem jöhet létre a kiengesztelődés sem. A Fiú által Isten jövője már jelen van a világban. Az új élet reménye a halottak közül való feltámadás.

Az istenuralom eszkatologikus jövője a Szentlélek munkája által már tartósan jelen van a világon, és igényt támaszt minden ember felé. Hogy Isten Uralma a Fiú által kiterjedjen az emberek között, ahhoz szükség van a Lélekre, aki dicsőíti a Fiút (Jn 16,14). Ez is minden alulról jövő megistenülés ítélete. Az emberi sors a maga végességével egyetemben Isten kezében van. A feltámadás, a felmagasztalás, a beteljesedés, a részesedés Isten jövőjéből egyedül Isten kezében van. Nem kaparintható meg innen alulról, hanem fentről adatik. Ez az alulról jövő lázadó útkeresés és a Fiú és a Lélek útja egymással ellentétes, nem keveredik és nem keverhető.

Isten kezéből elfogadható a sors, sőt maga a halál is mint a földi élet lezárása. Ami így már nem bukás, hanem ha-zaérkezés az örökkévalóságba, Isten által adott megdicsőülés, ami azonban egyedül Istent dicsőíti. Nem olvasunk egyetlen mondatot sem a Bibliában arról, hogy a mennyben embereket dicsőítenének. A dicsőség egyedül Istent illeti meg.

Az ember részéről viszont a legnormálisabb döntés: ha már most, földi életünkben elismerjük Istent mint Teremtőt, és engedjük, hogy ő határozzon meg bennünket. A világ azáltal, hogy föllázadt Istennel szemben, önállósította magát a Teremtővel szemben, és megkísérli – mivel azt képzeli, hogy képes rá, hogy lehetséges ez az önállóság. Ennek következménye az, hogy egy hazugságban él. Az igazság főleg Jánosnál az Isten igazságát, sőt valóságát jelenti. Mivel ő a Teremtő, ő az egyetlen valóság. Minden létező csak tőle függ. Még akkor is, ha ennek tagadásában él. Ezzel szemben a Názáreti élete radikális függő viszony, alávetettség, engedelmisség Istennek mint Atyának.

Az Atya és a Fiú kölcsönösen ismerik egymást. Jézus életében, tanításában, példájában és egész életművében, beleértve „teremtényi voltának”, sőt halálának elfogadásában is, megjelent az Isten mint Atya. Jézus ugyanazokkal a jogokkal rendelkezik, mint Isten. Neki magának is önmagában van élete (Jn 5,26). Az Atya felhatalmazta arra, hogy ítéletet tartson, így ugyanúgy feltámasztja a halottakat, mint az Atya, és életre kelti azokat, akiket akar. Ugyanazt a tiszteletet igényelheti, ami Istent megilleti (Jn 5,24–30).

Mégsem azért szállt le a mennyből, hogy a maga akaratát tegye, hanem annak akaratát, aki elküldte őt (Jn 6,38). És akkor mi? Olyan nehéz vagy lehetetlen volna nekünk embereknek engedelmes és alázatos módon alávetni magunkat Isten akaratának, ha ezt Jézus mint isteni személy megtette? Vajon ez rangon aluli? Vagy éppen ez ad rangot nekünk is. Hogy szabad akaratból, mint akik tisztában vagyunk személyiségünk különállásával Istentől, és tisztában

vagyunk saját korlátainkkal, nem törünk isteni rangra, hanem a Teremtő kezéből fogadjuk el teremtényi voltunkat.

Mert a földi élet, a bűnbocsánat, a megváltás és az örök élet egyaránt Isten műve és ajándéka. Azok, akik ebben a világban Istenre ügyet sem vetve próbálják megalapozni életüket és jövőjüket, el fogják veszíteni azt. Akik pedig életüket az Isten királyi uralmára minden fenntartás nélkül odaáldozzák, azok végül el fogják nyerni az életet (Mk 8,35).

Hivatkozások

- 1 Római katolikus újszövetségi Szentírás magyarázó szövegében. – Szent István Társulat, Budapest, 1968, 1032. o.
- 2 Paul Tillich: Rendszeres teológia. Osiris Kiadó, Budapest, 2002, 342–343. o.
- 3 Wolfhart Pannenberg: Rendszeres teológia. 2. kötet, Osiris Kiadó, Budapest, 2006, 244–245. o.
- 4 Walter Kasper: Jézus Krisztus Istene. Osiris Kiadó, Budapest, 2003, 269. o.
- 5 Rudolf Bultmann: Az Újszövetség teológiája. Osiris Kiadó, Budapest, 1998.
- 6 Herz J. H., a Brit Birodalom főrabbi: Mózes öt könyve és a Haftárak – a Magyar Izraelita Irodalmi Társulat kiadásában jelent meg, Budapest, 1939, 26. o.
- 7 Gerhard von Rad: Ószövetségi teológia, I. kötet. Osiris Kiadó, Budapest, 2000, 135–138. o.
- 8 Kasper: i. m., 136–137. o.
- 9 Pannenberg: i. m., 2. kötet, 243. o.
- 10 Uo., 245. o.
- 11 Bultmann: i. m., 295. o.
- 12 Uo., 322. o.
- 13 Pannenberg: i. m., 2. kötet, 280. o.
- 14 Kasper: i. m., 152. o.
- 15 Uo., 21. o.
- 16 II. vatikáni zsinat: *Gaudium et spes* 19. cikkely – Cserháti J. – Fábrián – Budapest, Szent István Társulat.
- 17 A. W. Tozer: A Szent ismerete. Budapest, Bridge Mission Society, 1993, 4. o.
- 18 Tillich: i. m., 268. o.
- 19 Kasper: i. m., 22. o.
- 20 Uo., 172. o.
- 21 Tillich: i. m., 272–296. o.
- 22 Pannenberg: i. m., 2. kötet, 244. o.
- 23 Tillich: i. m., 302. o.
- 24 Pannenberg: i. m., 2. kötet, 283. o.
- 25 Uo., 286. o.

Szabados Ádám

(Evangéliumi Keresztény Gyülekezet, Veszprém)

A VÉGSŐ DOLGOK

Egy-két hónapja találtam rá a neten az alábbi állásfoglalásra. Örömmel szembesültem egy olyan megszólalással, amely szinte mindenben egyezik azzal a biblikus látással, amelyet az Újpesti Baptista Gyülekezet vasárnapi iskolásaként, majd tagjaként népszerűen, később pedig a Baptista Teológiai Szemináriumban áldott emlékű professzoraimtól a hittudomány színvonalán átvehettem. Több mindent, így a végső dolgokról alkotott biblikus baptista látást is az utóbbi évtizedekben rendre-másra kikezdi a főleg külföldről érkező, az 1Jn 4,1 mellőzéséve, kritikátlanul szószékre eresztett „tanítók”. Úgy vélem, hogy érdemes figyelni olyanokra is, akik nem valami újszerű tanítással, hanem a Bibliából már ismertre emlékeztetnek ismételt minket (vö. 2Pt 1,12). Meggyőződésem, hogy a Szentírás fő igazságai nem kötődnek egyik vagy másik felekezethez, és ezért nemcsak azt kell természetesnek vennünk, ha mások tanulnak tőlünk, hanem azt is, ha mi épülünk más keresztyén testvéreink hite által. Ezért gondoltam, hogy a Szolgatárs rendelkezésére bocsátom a világhálón talált, A VÉGSŐ DOLGOK címet viselő állásfoglalást SZABADOS ÁDÁM megfogalmazásában. Hogy ki ő – mivel bizonyára sokan még nem ismerik –, azt kérésünkre, testvéri közvetlenséggel így tárja elénk:

„Harminchat éves vagyok, nős, két fiú édesapja. Hívó keresztyén családban nőttem fel. Apai nagyapám (szintén

Szabados Ádám) a Szabadegyházak Tanácsán keresztül sokféle evangéliumi kapcsolatot ápolt, többek között metodista és baptista testvérekkel. A hívők felekezeten átnyúló közösségét már gyermekként megtanultam értékelni. A Keresztyén Testvérgyülekezetet, ahova szüleimmel tartoztunk, éveken át a Budapest–Wesselényi utcai Baptista Gyülekezet fogadta be, sok emlékem köt ahhoz az épülethez. Emlékszem az Aliansz imahetekre is, és arra a baptista bementési alkalomra, ahol először hallottam, hogy valaki sirva mondja el megtérése történetét. Én tizenhat évesen találok Jézus Krisztussal, azóta igyekszem őt követni. A veszprémi Evangéliumi Keresztény Gyülekezetnek 1999-ben lettem lelkipásztor. Örülök, hogy a Szolgatárs fantáziát látott gyülekezeti állásfoglalásunk közlésében. Biztos vagyok benne, hogy lesz, aki vitatja majd az állásfoglalás egyik-másik megfogalmazását. Ez így van rendjén, hiszen a végső igazodási pont a Szentírás. Ha ez a rövid útmutató egészséges, kritikus gondolkodásra készítet, és arra, hogy minden tanítást a Biblia mérlegére tegyünk, a közlése elérte a célját.

Szeretettel: Szabados Ádám”

Ezek után figyelmetekbe ajánlom az itt közölt írást. Olvassátok és tanulmányozzátok lelki épülésekre a béreiai lelkületével! – Györi Kornél

ÁLLÁSFOGLALÁS

Az evangéliumi keresztyénség számára a végső dolgok a bibliai hit fontos elemei közé tartoznak, ahogy azt az Apostoli hitvallástól kezdve az összes nagyobb keresztyén hitvallás is kifejezi. Ez azonban nem jelenti azt, hogy minden kérdésben egyetértés van, sőt a nagy horderejű kérdésektől egészen lényegtelennek tűnő részletekig az eszkatológia (a végső dolgokkal kapcsolatos tan) szinte minden területe vitákat, és akár szakadásokhoz is vezető nézeteltéréseket váltott ki. Éppen ezért fontosnak tartjuk, hogy világos legyen minden érdeklődő számára, hogy a veszprémi Evangéliumi Keresztény Gyülekezet milyen álláspontot foglal el a végső dolgokkal kapcsolatos kérdésekben. Ez az állásfoglalás csak a legvitatottabb kérdésekre tér ki.

I. Jézus Krisztus visszajövele

1. JELLEGE

a) Hisszük, hogy Jézus Krisztus személyesen jön vissza (nem a Szentlélek személyében, az Egyházban vagy a tanításaiban, ahogy egyes liberális teológusok magyarázzák) (1Thessz 4,16; ApCsel 1,11). Jézus másodsor dicsőségben jön el, már nem megalázottságban, mint első eljövetelekor (Mt 25,31; Zsid 9,28; Jel 19,11–16).

b) Jézus Krisztus visszajövele mindenki számára látható (Mt 24,27–31; 1Thessz 4,16–17) és váratlan (Mt 25

esemény lesz.

c) Jézus eljövetelenek kozmikus hatása lesz (Mt 24,29–31; ApCsel 2,19–20; Zsid 12,26–27). Végső győzelmet arat Isten ellenségei felett (2Thessz 1,7–10; Jel 19,11–21), szétválasztja az igazakat a gonoszoktól (Mt 13,30.49; 25,32), és kiteljesíti Isten királyi uralmát (Lk 19,11–27; Jel 11,15).

2. IDŐPONTJA

a) Jézus Krisztus azt tanította, hogy eljövetele időpontját senki sem tudhatja (Mt 24,36). Elutasítunk minden olyan próbálkozást, mely Jézus visszajövetelét meg akarja jósolni. Hisszük, hogy ezt sem a Biblia próféciai, sem számiszta, sem a világtörténelem eseményeiből kiolvasott jelek, sem új kijelentések nem teszik lehetővé, ezért minden ilyen kísérlet megtévesztő és kudarcra van ítélve.

b) Minden kor keresztyéneinek éberren várniuk kell Jézus Krisztus eljövetele, és készen kell lenniük az ő fogadására (Mt 25; 1Thessz 5,1–11; 2Pt 3,12).

c) A Bibliából azt látjuk, hogy Krisztus eljövetele megelőzik nyomorúságok és antikrisztusok (Jn 16,33; 1Jn 2,18; 2Jn 1,7). Az Igéből úgy tűnik, hogy Jézus visszajövetelét közvetlenül megelőzően a nyomorúságok nagyobbak lesznek, és az antikrisztusi erők egy személyben fognak egyesülni (Mt 24,21–22; 1Jn 2,18; 2Thessz 2). Nem akarunk ugyanakkor találgatásokba bocsátkozni az Antikrisztus személyét illetően, és hisszük, hogy a világban

jelen levő antikrisztusi erők már most is lehetővé teszik, hogy Jánossal együtt valljuk: „Itt az utolsó óra.” (1Jn 2,18)

d) Úgy hisszük, hogy Jézus Krisztus eljövetelét megelőzően hirdettetni fog az evangélium az egész világon (Mt 24,14), és a zsidó nép nagy többsége meg fog térni és el fogja fogadni Jézust Messiásának (Róm 11,12.15.23.25–27.31).

3. AZ ELRAGADTATÁS KÉRDÉSE

a) Népszerű evangéliumi irodalomban gyakran lehet találkozni az Egyház nagy nyomorúság előli elragadtatásának gondolatával. Ez a tanítás a *diszpenzacionalista* (lásd lentebb) állásponthez kapcsolódik. Lényege, hogy a keresztyének nem lesznek jelen a Jézus dicsőséges eljövetelét megelőző hétéves nyomorúságos időszakban, mivel Krisztus eljön Egyházáért a felhőkig, és magához ragadja őket. Ez a tan nagy hatással van a modern evangéliumi világra, ezért fon-tosnak tartjuk, hogy állást foglaljunk ebben a kérdésben is.

b) Meggyőződésünk szerint a hívők elragadtatása egy időpontban lesz Jézus Krisztus dicsőséges visszajövetelével. Ebben többek között a következő megfontolások vezetnek:

c) Az Újszövetségben sehol nem látjuk azt, hogy Jézus Krisztus kétszer jönne vissza (először a felhőkig szentjeiért, majd dicsőségben szentjeivel). Mindenhol egyetlen visszajövetelről olvasunk.

d) Az Újszövetségben azt látjuk, hogy az Egyház jelen lesz a Krisztus eljövetelét megelőző nyomorúságos időszakban (Mt 24,22.29–31; 2Thessz 2).

e) A hívők reménysége mindenhol Jézus Krisztus dicsőséges eljövetele, nem pedig egy titkos elragadtatás a nyomorúság elől (2Thessz 1,4–10; Tit 2,13; Jel 1,7).

f) Az elragadtatás gondolatát két helyen látjuk. A Mt 24,40–42 egyértelműen Jézus dicsőséges visszajövetelével van kapcsolatban, mely Jézus szerint „ama napok nyomorúsága után” fog bekövetkezni. Az 1Thessz 4,15–17 hasonlóképpen Jézus dicsőséges visszajövetelét írja le. Ez az esemény megegyezik a Mt 24,31-ben leírtakkal, látványos, nem pedig titkos lesz, és akkor következik be, mikor Jézus dicsőségben érkezik a földre, szentjei pedig elragadtatnak *fogadására*. Ezen kívül nincs ige, mely egy elragadtatásról beszélne.

g) A hívők az egész korszakban megtapasztalnak üldöztetést és nyomorúságot (Jn 16,33; ApCsel 14,22; 20,23; Róm 8,35–39; 2Kor 8,2; Jel 2,10), ahogy a világ is átéli Isten ítéletét (Róm 1,18–32). A Jézus eljövetelét megelőző nyomorúság nem természetében, csak intenzitásában lesz más, mint a korábbi nehézségek és üldöztetések. Krisztus nem azt ígéri népének, hogy elragadja őket ez elől az idő elől, hanem azt, hogy megrövidíti számukra ezt az időszakot (Mt 24,22).

II. A millennium (ezeréves uralom) kérdése

1. EVANGÉLIUMI NÉZETEK A MILLENNIUMRÓL

a) A millennium kérdésében nem lehet egyetlen elfogadható evangéliumi nézetről beszélni. Bibliahű evangéliumi keresztyének az egyháztörténet évszázadai során három fő álláspontot képviseltek: premillennizmus, amillennizmus és posztmillennizmus. A 19. századtól a premillennizmus klasszikus megfogalmazása mellett egy új forma is megje-

lent, melyet általában diszpenzacionalizmusnak neveznek.

b) A *premillennizmus* az a nézet, mely szerint Jézus Krisztus második eljövetele és az örök kor között lesz egy ezeréves időszak, melyben a feltámadt igazak uralkodni fognak a földön. Ez alatt az idő alatt a Sátán meg lesz kötözve, hogy ne árthasson a földön. A korai egyházatyák közül elsősorban Papias, Jusztinosz és Irenaiosz képviselték ezt a nézetet. Augusztinus után kevesen vallották, az utóbbi időben viszont a diszpenzacionalizmuson keresztül nagy hatással volt az evangéliumi keresztyénségre. A történelmi (klasszikus) premillennizmus és a diszpenzacionalizmus között jelentős különbségek vannak, ezért jogos két külön nézetről beszélni.

c) A *történelmi* premillennizmus nem tesz éles különbséget Izrael és az Egyház között, és a bibliai üdvterről alkotott felfogása alapvetően megegyezik az amillennisták nézetével. Fő különbséget a Jelenések 20,1–6 értelmezése jelent. (Jeles modern képviselői között van *D. H. Kromminga, George E. Ladd* és *Wayne Grudem*.)

d) A *diszpenzacionalista* premillennizmus alapvetően eltér mind a történelmi premillennizmus, mind a hagyományos evangéliumi felfogás igeértelmezésétől több ponton is. Az üdvtörténetet korszakokra bontja, éles különbséget tesz Izrael és az Egyház között, Jézus Krisztus eljövetelét pedig két eseményre választja szét: egy elragadtatásra és egy dicsőséges megjelenésre (lásd fentebb). Az amerikai evangéliumi keresztyének között rendkívül népszerű ez a nézet.

e) Az *amillennizmus* azt tanítja, hogy Jézus Krisztus megjelenése a történelem végét jelenti. Ekkor történik mind az igazak, mind a gonoszok feltámadása és ítélete, és rögtön megkezdődik az örök kor. A Jel 20,1–6 a jelen korszakot jelöli, nem egy külön időszakot Jézus második eljövetele és a vég között. Szent Ágoston óta ez volt a legelfogadottabb felfogás a keresztyénség történetében. A nagy hitvallások (beleértve a reformáció összes hitvallását) amillennista nézetet képviselnek, az evangéliumi teológusok zöme is így gondolkodik.

f) A *posztmillennizmus* felfogása szerint Jézus Krisztus második eljövetelét megelőzően be fog köszönteni egy hosszú aranykor a történelemben, amikor a világ lakosságának nagy többsége keresztyén lesz, és eddig soha nem ismert bőség és istenfélelem fogja jellemezni a földet. Ezt mindenekelőtt az evangélium hirdetése fogja elérni. A posztmillennizmus elsősorban az angolszász evangéliumi keresztyének között örvendett népszerűségnek, korábban a puritánok, mostanában pedig főleg amerikai presbiteriánusok között.

2. A MI ÁLLÁSPONTUNK

a) Mivel egy sokat vitatott és viszonylag nehezen megválaszolható kérdéstről van szó, igyekszünk alkalmazni a régi bölcsességet, miszerint: „Lényegeskben egység, lényegtelenekben szabadság, de mindenkben szeretet.” A millennium kérdése nem feltétlenül lényegtelen, de nem is a leglényegesebb kérdése az evangéliumi hitnek. A millenniummal kapcsolatos kérdések tanulmányozása közben becsületesen gondolkodó evangéliumi keresztyének különböző végeredményekre jutottak, ezért nem akarjuk túlságosan dogmatikusan kezelni ezt a témát.

b) Az amillennizmussal, posztmillennizmussal és történel-

mi premillennizmussal egyetértésben valljuk az üdvtörténet hagyományos evangéliumi felfogását (melyet csak a diszpenzacionalizmus kérdőjelez meg). Hisszük, hogy az üdvtörténetet folyamatosság jellemzi, hogy az Egyház örökli az Izráelnek szóló ígéreteket, hogy Istennek *egy* népe van, és hogy Jézus Krisztus *egyszer* jön csak vissza az övéért dicsőségben.

c) A Bibliából az a benyomásunk alakult ki, hogy Jézus Krisztus visszajövetelét nem helyes bizonytalan (de bizonyosan távoli) időpontra kitolni (Jel 22,20), így ebben a kérdésben az amillennistákkal és a premillennistákkal egy véleményen vagyunk (szemben a posztmillennizmus felfogásával).

d) Az Újszövetség tanításának nagy része azt a benyomást kelti, hogy Jézus második eljövetele (1) a világ végét (Mt 13,40–41), (2) az igazak és gonoszok feltámadását (Jn 5,28–29), (3) az ítéletet (Mt 25,31–33; 2Thessz 1,7–10) és (4) az örök kort (Mt 25,46) hozná el, ami után nincsen többé lehetőség sem megtérésre (Mt 24,36–39; 25,1–13), sem Isten elleni harcra (Jel 6,15–17; 19,11–21). Több ige arra enged következtetni, hogy ekkor történik meg a halál legyőzése (1Kor 15,23.52–56; vö. Jel 20,13–14) és a világ újjáteremtése (2Pt 3,8–13) is.

e) Elismerjük, hogy a Jelenések 20,1–6 többféle értelmezésre is lehetőséget ad, bár nem gondoljuk, hogy az amillennista és premillennista olvasat összebékíthető lenne egymással. Nyomós érveknek kell a premillennista értelmezés mellett szólniuk ahhoz, hogy annak fényében átértelmezzük az Újszövetség általános tanítását Jézus visszajövetelének hatásairól.

III. Izráel és az Egyház kapcsolata

1. IZRÁEL ÉS AZ EGYHÁZ AZ ÜDVTÖRTÉNETBEN

a) Úgy látjuk, hogy a Szentírás alapján nem igazolható Izráel és az Egyház éles szembeállítás, ahogy azt a diszpenzacionalista felfogás hirdeti. Alapvető folytonosság van Isten ószövetségi népe (elsősorban a maradék) és újszövetségi népe között (Róm 9,1–13).

b) Istennek *egy* népe volt az Ószövetség idején is és az Újszövetség idején is. Isten ószövetségi népe elsősorban Ábrahám testi leszármazottaiából állt, újszövetségi népe viszont zsidó és pogány hívőkből. A pogány hívők az Ábrahámnak adott ígéreteket öröklék, és Isten ószövetségi népébe oltatnak be, miközben az ígérek természetes örökösei (a zsidók) nagyobbik része kitörített ebből a fából (Róm 11,17–24).

c) Az Újszövetség úgy mutatja be a pogányokból és hívő zsidókból álló népet, mint Isten Izráele (1Pt 2,9; Gal 6,16), az igaz Izráel (Róm 2,28–29).

d) Az Egyház nem Isten pótterve (miután a zsidók elutasították a Messiást), hanem eredeti terve, mely által kiterjeszti uralmát a pogányokra is, és megnyitja az üdvösség útját és az ígéreteket a népek előtt is (Ef 2,11–19).

2. IZRÁEL MA

a) Pál tanítása szerint csak a zsidók egy része fogadja el Jézust Messiásnak, a többség viszont megkeményedett (Róm 9–11). Azok a zsidók, akik hisznek Jézusban, a pogányokkal egy testet alkotnak (Ef 2,11–19), egyenlők velük Isten előtt, egyformán örökösei velük az ígéreknek (Gal 3,6–14).

b) Azok a zsidók, akik nem hisznek Jézusban, nem tartoz-

nak Isten népéhez (Róm 9–11; 1Thessz 2,15–16). Nem tartjuk biblikusnak azt a felfogást, hogy Istennek ma két népe lenne: az Egyház és Izráel. Sokkal biblikusabbnak tartjuk azt a felfogást, hogy az igazi Izráel ma az Egyház (Róm 2,25–29), melyhez csak a Krisztusban hívő zsidók és pogányok tartoznak.

c) Hisszük, hogy bár most a zsidók nagy része kivágattott Isten népének fájából, lesz egy nap, amikor az ösziakért eltávolítja Isten tőlük a hitetlenséget, és az etnikai Izráel meg fog térni (Róm 9–11). Nem tudjuk, hogy ez milyen formában fog megtörténni, de számítunk arra, hogy egy nap zsidók tömegei fogják elfogadni Jézust Messiásuknak.

d) Hisszük, hogy fontos és szükséges hirdetni az evangéliumot a zsidóknak, mert enélkül ők sem üdvözülhetnek, és mert ez lehet Izráel jövőbeli megtérésének is az eszköze (Róm 1,16; 10,11–21).

IV. Az ítélet és a végső állapot

1. AZ ÍTÉLET

a) Az ítélet egy napon fog megtörténni, mikor Isten előtt fognak állni élők és holtak, és mindenki megkapja Istentől jutalmát vagy büntetését (Jel 20,11–15).

b) A nem hívők mind Isten előtt fognak állni, és megítéltetnek cselekedeteik szerint. Mivel nem lesz Közbenjárójuk, el fognak ítéltetni, és megkapják örökkévaló büntetésüket (ApCsel 17,30–31; Róm 2,5; Jel 20,11–15).

c) A hívők is meg fognak állni Isten előtt, hogy számot adjanak cselekedeteikről (Róm 14,10.12; 2Kor 5,10; Mt 25,31–36). A Krisztusban hívőknek nincs okuk félni az ítélettől, mert Jézus Krisztusban Isten megbocsátotta minden bűnüket (Jn 5,24; Róm 8,1); de az ítélet napjának őket is józanságra és szent életvitelre kell indítania (Róm 13,11–14; Zsid 10,24–25; 2Pt 3,11–12).

d) A hitetlenek büntetésének és a hívők jutalmának fokozatai lesznek (Lk 12,47–48; Mt 11,22; Lk 20,47; 2Kor 5,10; Lk 19,17.19).

2. A HITETLENEK VÉGSŐ ÁLLAPOTA

a) Három fő álláspont létezik a hitetlenek örök sorsával kapcsolatban: *univerzalizmus* (minden ember üdvözülni fog, így a hitetlenek is), *megsemmisülés* (a hitetleneket Isten örökre megsemmisíti, elpusztítja), *örök gyötrelme* (a hitetlenek örök tudatos gyötrelmet fognak elszenvedni bűneikért).

b) Az univerzalizmus ellentmond a Biblia egyöntetű tanításának, miszerint Isten meg fogja büntetni a hitetleneket, és ki fogja őket zárni az igazak üdvösségéből. Az Újszövetség (és különösen is Jézus) tanítása lépten-nyomon hangsúlyozza, hogy Isten ketté fogja választani az embereket, és súlyos ítélettel fogja sújtani azokat, akik nem tértek meg bűneikből, és nem hittek a Megváltóban. Ez az oka annak, hogy az univerzalizmus soha nem örvendett népszerűségnek a keresztyének között.

c) A megsemmisülés tana vonzó nézetnek tűnik sok evangéliumi keresztyén számára, mert látszólag összhangban van egy örök büntetéssel (a megsemmisülés is örök!) és az ítélet következményeként gyakran említett pusztulás gondolatával, ugyanakkor megspórolja az örök gyötrelme képzetével járó érzelmi terhet a hívők számára. Ezzel együtt a keresztyének általában elutasították ezt a felfogást, mert az Újszövetség nagy része az örök tudatos szenvedést

támasztja alá.

d) A mi álláspontunk szerint a Biblia tanítása a hitetlenek örökké tartó gyötrelméről szól (Mt 25,30; Mk 9,43.48; Jel 14,9–11; 19,3; 20,10.15). Hisszük, hogy Isten igazságos, és nem sújt senkit nagyobb büntetéssel, mint amit megérdemel (Jel 10,11; 20,11–13). Hisszük azt is, hogy a hitetlenek szenvedése nem kérdőjelezi meg Isten szeretetét, sőt, inkább igazságosságát és lényének szentségét bizonyítja (Róm 9,22–23; Jel 6,10). Hisszük azt is, hogy a hitetlenek bűnhődése növeli Isten dicsőségét és a szentek háláját (Jel 19,1–5); és hogy a pokol léte nem kisebbíti az üdvözültek boldogságát (Jel 21,1–7).

3. A HÍVŐK VÉGSŐ ÁLLAPOTA

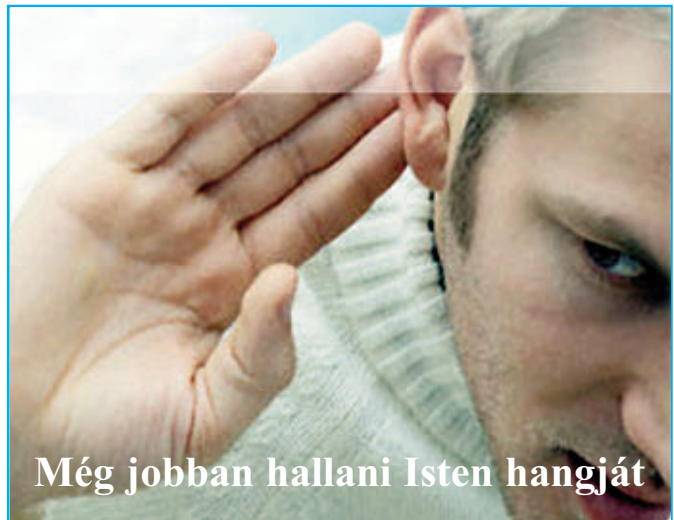
a) Isten új eget és új földet teremt, melyen igazságosság lakik (2Pt 3,13; Jel 21,5). Két lehetséges értelmezése van ennek. Sokan úgy vélik, hogy az új ég és új föld egy *teljesen új* világegyetem teremtését jelenti, miután Isten a jelenlegi tűz által elpusztította. A másik értelmezés szerint Isten a jelenlegi eget és földet *újítja meg*, miután megtisztította azt tűz által. Mindkét álláspont elképzelhető.

b) Fontosnak tartjuk hangsúlyozni, hogy az eljövendő világ is valamilyen értelemben anyagi valóság lesz, és lesz a jelennel egyfajta folytonossága. Isten új eget és új földet teremt, melyen feltámadott és megdicsőült *testben* (1Kor 15) leszünk jelen.

c) A hívők végső állapota tökéletes és örökké tartó boldogság lesz (2Kor 4,17–5,1; Jel 21–22). Ennek a boldogságnak elsődleges oka Isten közelsége és a boldog színről színre látás lesz (Jel 22,3–5; 1Kor 13,12; 1Thessz 4,17–18). Ezt a boldogságot nem fogja tudni semmi sem tönkretenni (Jel 21,27).

* * *

Ez az állásfoglalás abban segíthet, hogy tisztázza álláspontunkat ezekben a nehéz kérdésekben. A végső dolgokkal kapcsolatban ugyanakkor mindig óvatosan és körültekintően kell véleményt formálnunk, mert csak annyit tudunk, amennyit Isten kijelentett nekünk. Ez arra elég, hogy biztos és növekvő reménységünk legyen, de arra nem, hogy mindent értsünk és pontosan előre tudjunk. Ennek alázatra és türelemre kell intenie minket azokkal szemben, akik bizonyos kérdésekről máshogy gondolkodnak, mint mi.

Még jobban hallani Isten hangját

„Minden reggel fölébreszt engem, hogy hallgassam tanítványként.” (Ézs 50,4)

Itt van négy helyzet, amikor tényleg fontos, hogy meghalld Isten üzenetét.

1. Figyelj a szavára, mielőtt bármilyen jelentős változás történe az életedben! Nem a te dolgod eldönteni, hogy Istennek mi a terve számodra – a te dolgod az, hogy felfedezd azt. Isten képes még egy égő csipkebokrot is felhasználni arra, hogy szóljon hozzád, ha kész vagy hallgatni rá; ha pedig nem, akkor lehet, hogy egy számaron keresztül fog szólni hozzád. Akárhogy is legyen, csak akkor leszel felkészülve rá, ha előbb hallottad róla az ő véleményét. Figyeld csak: „*Saját füleddel hallhatod a mögötted hangzó szót: Ezen az úton járjatok...*” (Ézs 30,21).

2. Figyelj a szavára, mielőtt választ adnál valakinek! Így képes leszel pontosan felmérni, hogy milyen lélek van a kérdés mögött. Ellenőrizd le a talajt, mielőtt vetnél bele; túl drága a mag ahhoz, hogy csak úgy elpocsékolj. Ne add az idődet, a szeretetedet, a pénzedet vagy az erődöt hasztalan dolgokra! Salamon így imádkozott: „*Adj azért szolgálódnak engedelmes (bölcs, téged meghalló) szívet...*” (1Kir 3,9) Te is imádkozz így!

3. Figyelj a szavára, mielőtt álmaidat megosztod másokkal! Miért? Mert ha nem a megfelelő embereknek mondd el őket, akkor lenézhetik, vagy akár akadályává is válhatnak. Mikor az ördög ki akar siklatni, akkor erre egy személyt fog felhasználni – néha olyat, akinek fogalma sincs arról, hogy éppen milyen lélek dolgozik benne. Figyeld csak: „*De Jézus feléjük fordult, megdorgálta őket és ezt mondta: 'Nem tudjátok, milyen lélek van bennetek...'*” (Lk 9,55). Gondold csak el: a saját tanítványai voltak, akiknek ezt mondta!

4. Figyelj a szavára, mielőtt azt várod, hogy bólogassanak arra, amit te teszel! Az emberek a maguk által felállított teendőkkel szeretnének behízelegni hozzád, vagy manipulálni téged; ha hallod Isten hangját, akkor ez megőriztől, hogy csapdáikba ess. Az aláhúzendó dolog tehát ez: figyelj Isten hangjára, mert ez a legfontosabb az életedben! (*Mai Ige*)

Steven Fine

Miért csonttároló dobozokba?

A heródesi Jeruzsálem fénykora a temetkezési szokások tükrében

Amikor az emberek először hallanak erről a témáról, mindig meglepődnek. Az ókori zsidóság a másodlagos temetkezési szokást gyakorolta, azaz kb. egy évvel az elhalálozás után, amikor a hús és a bőr már megszáradt a testeken és elenyészett, a csontokat ún. *osszáriumokba*, azaz csonttároló dobozokba helyezték el.

Az *osszáriumokba* történő temetkezés, ahogy ezt a mai tudósok nevezik, főként Jeruzsálemben és környékén volt gyakori mintegy száz esztendőn keresztül – kevéssel az időszámítás kezdőpontja előtti időtől egészen a római seregek betöréséig és a templom lerombolásáig Kr. u. 70-ben (az ún. második templomkorszakban). Az elhunytak testét először egy sírhelynek szánt barlangban a sziklába vájt fekhelyre tették; és miután az oszlás befejeződött, a csontokat az *osszáriumokba* helyezték nyugalomra. Az *osszáriumok* számos más kultúrában is fellelhetők voltak, például Nyugat-Kis-Ázsiában, Efézus környékén, nagyjából ugyanabban az időszakban, mint Jeruzsálemben.

Osszáriumok.

*Díszített és sima kőből készült csonttároló dobozok, a másodlagos temetkezési szokás fennmaradt emlékei Jeruzsálem környékéről, kizárólag a Kr. e.-i első századtól a jeruzsálemi templom lerombolásáig, Kr. u. 70-ig. A későbbi irodalmi források szerint a barlangokban kialakított nyughelyekről a hozzátartozók kb. egy évvel az elhalálozás után (mikor a hús és a bőr már eloszlott) összegyűjtötték a halottak maradványait, és áthelyezték őket az *osszáriumokba*, melyeket az e célra kialakított kriptaülkékben tettek.*

*A zsidók valóban másodlagos temetkezést alkalmaztak, amit a sírbarlangokban talált *osszáriumok* százai bizonyítanak. A tudósokat inkább az a kérdés foglalkoztatja, hogy miért egy rövid, átmeneti időszakban használták az *osszáriumokat*, és miért tűntek el ismét? Steven Fine szerint a jeruzsálemi gazdaság felvirágzásával egyidejűleg nyert teret az a görög filozófia, amely az egyén fontosságát hangsúlyozva a tömeggel szemben arra készítette a második templomkorszak zsidó családjait, hogy egy személyesebb jellegű temetkezési szokást alakítsanak ki, mint a hagyományos kriptás elhelyezés*

Összevegyített csontok, melyek több testből származtak, az osszáríumok megjelenése előtt a hagyományos kriptákban voltak fellelhetők. Ezt a csonttároló helyet egy falba vájták a sírhely alatt egy jeruzsálemi sírbarlangban a korai első templomkorszakban (Kr. e. 960–700).

Jeruzsálemben és környékén évszázadokon keresztül a hagyományos kriptás temetkezést gyakorolták, majd a második templomkorszakban a személyes jellegű osszáríumok váltak hagyománnyá

A jeruzsálemi osszáríumok mészkőből vagy ritkábban agyagból készült dobozok voltak. A legelterjedtebb osszáríum a mészkődarabból faragott, kb. 60 cm hosszú, 30 cm széles és 45 cm magas doboz. Az eltávolítható tető lapos vagy csúcsos, esetleg lekerekített formájú volt. A kivitelezés és a díszítés a Jerikó és Én-Gedi mellett, a Holt-tenger közelében talált fadóbozokéra emlékeztet. Kétségkívül ugyanolyan fából készítették az ékszerdobozokat Jeruzsálemben, azok azonban a nedves éghajlat miatt nem maradtak fenn. Az osszáríumok többsége dísztelen volt. Néhányukon mégis megfigyelhető a díszítés, leginkább geometriai formák, amiket árral vésték a puha mészkőbe, előnyben részesítve az éleket és a bemélyedéseket. Gyakran kerültek a dobozokra az elhunyt nevei, családi kapcsolatai (apa, anya stb.), és néha az egyes szakmák feliratai a dobozok külsejére.

Az 1994-es katalógus 895 osszáríumról tesz említést Izrael állam régészeti gyűjteményének részeként, ám ezenkívül más gyűjteményekben is léteznek.¹

A zsidó osszáríumok nyilvánosságra kerülése a tudósok számára a következő kérdéseket vetette fel: Miért a történelemnek ebben a rövid szakaszában használták a zsidók az osszáríumokat, és miért éppen Izrael legszentebb városában, Jeruzsálemben? Miért vált újszerű gyakorlattá ez a fajta temetkezés, és miért tűnt el éppen olyan gyorsan?

Egy közismert régészeti enciklopédia szerint „Széles körben elfogadott... hogy a zsidóság másodlagos temetkezési szokásai két teológiai tantételen alapulnak: egyrészt a teljes test feltámadásának, másrészt a bűn büntetésének okán, tudniillik az emberi hús és bőr oszlásával.”² Ezen elméletek szerint a csontok a bűnös hústesttől elkülönítve várakoznak az osszáríumban a feltámadásra. Ennek a magyarázatnak a helytállóságát nehéz lenne bizonyítani, sőt, valószínűleg tévútra vezetne minket. Az osszáríumok viszonylag váratlan megjelenése sokkal inkább magyarázható a kőfaragó-mesterség terjedésével, mint bármilyen teológiai fejtegetésekkel.

Az osszáríumok használatát megelőzően az elhunytak testét először a sírhelynek szánt barlangban, egy sziklába vájt hosszanti kriptáuregben vagy párkányon helyezték el, ezeket nevezték *loculus*nak. Amikor több helyre volt szükség a barlangban, a testeket összeszedték és csonthalmokba, azaz hagyományos kriptákba gyűjtötték. Ez a szokás azonban egyszer megszakadt, és kezdetét vette az osszáríumos temetkezés – összhangban a már említett szerző, L. Y. Rahmani leírásával – Kr. e. 20 és 15 között.³ A régebbi kriptás temetés megfigyelhető a Sínai és Júdeai sivatag bizánci kolostoraiban, ahol a csontok a méretük szerint voltak csoportosítva, a hosszabbak egymás mellé, a koponyák pedig piramisszerű halmokba. Akárcsak a zsidó hagyomány szerint, az egyének csontjait összevegyítették a többiekével.

A Kr. e.-i első század során és még jóval azután is a zsidóság érdeklődése valóban a halottak feltámadása felé fordult. Ez adott okot a nézetkülönbségre a farizeusok és a saduceusok között. Az Apostolok cselekedeteiről írt könyv híres szakasza a 23,6–8, ahol Pál a farizeusokhoz számítja magát, akik hisznek a halottak feltámadásában:

„Mikor pedig Pál eszébe vette, hogy az egyik részök a sadduceusok, a másik pedig a farizeusok közül való, felkiálta a tanács előtt: Atyámfiai, férfiak, én farizeus vagyok, farizeus fia, a halottak reménye és feltámadása miatt vádoltatom én. A mint pedig ő ezt mondta, meghasonlás támadta a farizeusok és a sadduceusok között, és a sokaság megoszlott. Mert a sadduceusok azt mondják, hogy nincs feltámadás, sem angyal, sem lélek; a farizeusok pedig mind a kettőt vallják.”

A rabbinikus judaizmus a farizeusok hagyományait folytatta. A Misnával összhangban a legkorábbi irányadó rabbinikus szöveg írja, hogy „Aki nem hisz a feltámadásban, annak nincs helye az eljövendő világban”.⁴

Elveszett, de megtalálták.

Amikor egy felújítási munka során a jeruzsálemi Peace Forest-i sírbarlangban véletlenül előbukkant két csonttároló doboz (az osszáríumokat lásd a 25. oldalon), még senki sem tulajdonított nekik különösebb jelentőséget. A régészek hamar felfedezték az arámul írt „Quafa” családi nevet, ügyetlenül felkarcolva a csontdoboz jobb oldalára. A név egy másik megjelenési formája a doboz bal oldalán látható: „Yehosef bar Qayafa”. A név mindkét formája ugyanarra a főpapi családra vonatkozik, melyre mind a zsidó, mind a keresztyén források görög nyelven Kajafásként hivatkoznak

Nem tudjuk, mennyire volt általános az első századokban a teljes test feltámadásába vetett hit vagy a farizeusok tanításainak elfogadása. Tehát ezzel nem tudjuk megmagyarázni az osszáríumok használatát. Ráadásul vannak olyan osszáríumok, melyek szadduceusok csontjait tartalmazzák, akik semmi esetre sem hittek a test feltámadásában. Például Kajafás – aki a szadduceusok főpapja volt, és az evangéliumok tudósítása szerint részt vett Jézus perében – családtagjainak csontjait is osszáríumokba helyezték el (lásd a dobozon, 26. o.), a néhány évvel ezelőtt Jeruzsálemben talált doboz egyikén olvasható a felirat „Kajafás fia, József”.*

Egy másik szadduceus sírbarlangban talált osszáríum felirata pedig a következő: „Yehohanah, Thoflos főpap fiának Yehohanannak lánya”⁵.

Végeredményben tehát a régészeti bizonyítékok cáfolják a kapcsolatot a feltámadáshit és az osszáríumok használata között. Ahogy már említettük, ez a feltételezés azt sugallta, hogy a tömegsírral ellentétben az osszáríumba helyezett csontok a test feltámadására várnak. A régészeti leletek azonban másra engednek következtetni. Némely osszáríum több egyén csontjait tartalmazza. A Kajafás család egyik osszáríumában

például hat ember csontjai találhatók. Igen csekély azon osszáríumok száma, melyekben egyetlen személy csontjait őrizték elkülönítve.⁶ Más dobozok külső feliratozásán csak a családi kapcsolatok megjelölése látható, úgymint anya, kisgyerek, férj, feleség, apa és fiú.⁷

Az osszáríumok farizeusi hagyománnyal feltételezett kapcsolatának leggyakoribb magyarázata, hogy a másodlagos temetkezés szokása a bűn büntetésébe vetett farizeusi hiten alapszik. Eszerint a hús és a bőr eloszlása után a csontok spirituális értelemben véve megtisztulnak. Erre azonban semmilyen irodalmi forrásban nem találunk utalást a második templomkorszakban. Ez a magyarázat nem tényeken, csupán feltevéseken alapszik. Néhány tudós a késői rabbinikus irodalomból kiragadott idézetekkel próbálja alátámasztani hipotézisét, sokszor az egyébként össze nem illő részleteket ügyetlenül egymás mellé toldva. Sőt, további fejtegetéseikkel igyekeznek összhangba hozni a késői rabbinikus irodalmat a farizeusi hagyománnyal – az eltelt évszázadok és a földrajzi távolság ellenére is –, változatlan magatartást feltételezve az elhunytakkal és a temetkezési szokásokkal kapcsolatban, mindenféle vizsgálat nélkül. Igaz, a második templomkorszak számos szokását megőrizte a rabbinikus hagyomány (például szent könyvek írása, imaszíjak, ún. *tefillinek* készítése, a zsinagógai felolvasásra szánt írásrészletek kiválasztása), a folytatólagosság kérdését mindig egyedileg kell megvizsgálni, nem csupán feltételezni. A folytatólagosság feltételezése jelen esetben azért különösen problémás, mert az osszáríumos temetkezési hagyomány Kr. u. 70-ben, a jeruzsálemi templom lerombolásakor megszakadt, majd a Kr. u.-i 4. században teljesen megszűnt.⁸

Részleges magyarázat található az osszáríumok alkalmazására a júdeai második templomkorszak gazdaságának történetében. Nagyjából arra az időre tehető az osszáríumok elterjedése, amikor Nagy Heródes elkezdte Jeruzsálem és a templom újjáépítését, kb. Kr. e. 20-ban, vagy Rahmani szerint pontosabban Kr. e. 20 és 15 között. A nagyszabású tervek megvalósítása nagy mennyiségű pénz beáramlásával járt együtt, ami élénkítő hatással volt a jeruzsálemi gazdaságra, és lehetővé tette a temetkezési szokások fejlődését is.

A második ösztönző tényező a heródesi Jeruzsálem – főleg a templom, a heródiúm és a templom-hegy – újjáépítésekor felvirágzó szakma, a kőfaragó-mesterség elterjedése volt. Ugyanis az osszáríumok készítői felhasználták a kőfaragók tudományát. A korabeli kultúra emlékei között más kőből készült tárgyakat is találunk, például kőasztalokat és konyhai eszközöket.**

Valójában a kőfaragóipar fejlődése az osszáríumok készítésénél mintegy harminc évvel korábban, kb. Kr. e. 50-ben kezdődött. Lényegében az osszáríumos temetkezés létrejöttét a helyi kőfaragóipar fellendülésének köszönhetjük, mely végül is a Nagy Heródes által uralt Jeruzsálem sikeres gazdaságára vezethető vissza.

Az egyértelmű kapcsolatot Heródes templomépítése és a felvirágzó kőfaragó-mesterség között mi sem bizonyítja jobban, mint az osszáríumok megmunkálásában folyamatosan felfedezhető építészettel kapcsolatos ábrák és képek. A temetések vagy a monumentális épületek képei, melyek a csonttároló dobozok külsejét díszítik, a késő hasmoneusi-heródesi korban újjáépített városképet szemléltetik. Az osszáríumok egyik csoportja például a Heródes kori terméskő

(Folytatás a 26. oldalon)

Kajafás sirja

1990 egyik hideg novemberi napján a jeruzsálemi IAA-hoz (Israel Antiquities Authority, Izraeli Régiség-tudományi Hivatal) látszólag rutinhívás érkezett. Egy felújítási munka során a jeruzsálemi Peace Forestben felszínre került egy ókori sírbarlang. Az IAA tudósai számára ez nem okozott különösebb meglepetést, hiszen az óvárostól délre fekvő vidék a késői második templomkorszak idején (Kr. e. 30 – Kr. u. 70-ig) hatalmas területű temető volt. Mindazonáltal az IAA kiküldte Zvi Greenhut archeológust, hogy ellenőrizze a leletet.

Amikor Greenhut megvizsgálta a barlang leomlott mennyezetét, négy mészkő osszáriumot, azaz négy csonttároló dobozt látott meg a barlang középső kamrája körül szétszórva (lásd az alsó képen). A zsidóság másodlagos temetkezési szokásának ismeretében azonnal tudta, hogy a barlang zsidó temető volt, ráadásul az osszáriumok használatának a „második templom” lerombolását megelőző kora és földrajzi helye minden kétséget kizáróan megállapítást nyert.

A másodlagos temetkezés gyakorlata szerint kb. egy évvel azután, hogy az elhunyt teste összeszikkadt a sziklába vájt párkányon vagy hosszanti üregben, a maradványokat összegyűjtötték és áthelyezték egy csonttároló dobozba, amit visszacsúsztattak a kriptaüregbe vagy párkányra (*loculusra*, héberül *kokhra*). A csonttároló dobozt időről időre ismét előhozták, és más családtagok csontjait is behelyezték. A sírbarlangokban talált dobozokat – a leggazdagabb, előkelő jeruzsálemi családok esetében gyakori szokásként – kívül és belül is ügyes mesterek kézimunkája díszítette.*

Amikor Greenhut és kollégái leereszkedtek a barlangba, négy *loculus*-t találtak, egyenként 183 cm hosszán és 46 cm szélesen és 46 cm magasan a sziklába vájva. Három *loculus* üres volt, mivel a felújítást végző munkások kivették belőlük azt a négy osszáriumot, amiket Greenhut először látott meg a

barlang beomlott mennyezeténél. További hat osszárium feküdt a barlangban szétszórva és eltörve, évekkal korábban érkezett sírablók fosztogatása nyomán. A tudósok végül az egyik *loculus* belsejében a falba ékelve további két, érintetlenül hagyott osszáriumot találtak, melyeknek a kora kb. 2000 éves volt.

A barlangban talált osszáriumok igen attraktívan, rozettákkal, geometriai és építészeti formákkal, növényi motívumokkal díszítettek. Öt osszárium tartalmazza az elhunytak neveit, az általános szokás szerint. Nehéz volt magyarázatot találni erre a kivételes jelenségre.

Amíg a két érintetlen osszárium elő nem került, a régészek sem tudták, hogy milyen nagy jelentőségű felfedezéssel állnak szemben. Az egyik doboz tetején felfedezték a görög Kajafás arámi változatát, a „Quafa” nevet. A másik, különlegesen díszes dobozon pedig a „Yehosef bar Qayafa” arámi felirat állt, azaz „Kajafás fia, József” (lásd a felső képen).

Ez a két osszárium ugyanazzal a családnévvel arra utal, hogy ez a barlang a híres Kajafás főpapi család sírbarlangja volt. Tehát a csonttároló dobozok egyikében az a Kajafás főpap nyugszik, aki az evangéliumokból ismert, vagyis aki Jézust kiszolgáltatta a római hatóságoknak?

A Kajafás név mind a zsidó, mind a keresztyén forrásokban megtalálható, köztük a Kr. u.-i 1. századbeli zsidó történetírónál, *Josephus Flaviusnál* (aki az osszáriumok feliratával megegyező betűformában ír arról a személyről, „aki József, akit Kajafás főpapnak neveztek”), és ugyanígy hivatkozik rá a rabbinikus irodalom is. Természetesen a barlang elhelyezkedése megfelelt a korabeli templomi arisztokrácia igényeinek a számos más gazdagon díszített sírbarlang mellett.

Érdekes módon az osszáriumok feliratozása nem szakértő mesterek

keze által készült. Valószínűleg az elhunytak valamelyik rokona karcolta a mészke dobozokra a neveket, hogy később megismerje azokat. Bizonyára nem nyilvános megtekintésre szánta a feliratokat.

A „Yehosef bar Qayafa” fel-

iratú díszes osszáríum hat ember csontjait tartalmazta: két csecsemőt, egy, kettő és öt év közötti gyermekét, egy 13 és 18 év közötti fiút, egy felnőtt nőt és egy 60 év körüli férfit. A régészek feltevése szerint ez utóbbi személy volt az újszövetségi Kajafás.

A héber Biblia, illetve az Újszövetség több száz neve közül korábban csak hat névre találtak a tudósok régészeti bizonyítékot a Kr. e. -i második század és a Kr. u.-i második század közötti időszakból. Ez a kicsiny szám az osszáríumoknak köszönhetően a hetedik névvel gyarapodott. Végül is 1990 novemberének „rutin telefonhívásáról” kiderült, hogy ezzel egy igen jelentős újszövetségi személy történelmi hitelességének első bizonyítékára derült fény.

* Lásd Gideon Avni és Zvi Greenhut, "Akeldama – Resting Place of the Rich and Famous," *BAR*, 1994. november/december.

(Folytatás a 24. oldalról)

falak szegélydíszítésének jegyeit mutatja be. Egy másik csoport oszlopsort utánzó mintái a heródesi oszlopfőkre, valamint a heródesi Jeruzsálembé vezető út mentén megfigyelhető épülethomlokzatokra emlékeztetnek.

Amikor Jeruzsálemet lerombolták a rómaiak Kr. u. 70-ben, az osszáríumos temetkezés hagyománya gyakorlatilag megszakadt. Ez arra enged következtetni, hogy ez a fajta temetkezés egy az első századi gazdaság- és kultúrafüggő szokás volt.

Az osszáríumok láthatóan egyedi jellegű temetkezéstettek lehetővé a családi kriptákon belül, és bizonyos esetek-

ben az egyes kiváltságos személyek számára. Ahogy említettük, számos osszáríumon megtalálhatók az eltemetett egyének nevei. Míg másokon csak a családi kapcsolatok olvashatók: „anya” (*imma*), „apa” (*abba*) és más hasonló, megint másokon hosszú és díszes jelzők szerepelnek.⁹

Az individualizáció fejlődése általános tendenciaként figyelhető meg a görög-római világban. Az első századi Jeruzsálemben valóban voltak olyan zsidó emberek, akik számára az egyén nagy jelentőséggel bírt. Biztos, hogy voltak teológiai okai is ennek a gyakorlatnak, de ezeket a bővebb irodalmi források hiánya miatt nem ismerjük. Összefüggésbe hozhatók-e az osszáríumok a halottak feltámadásával?

Valamilyen szinten igen, de azt nem tudjuk, hogy ez volt-e az általánosan elterjedt nézet. Egyszerűen nem áll rendelkezésre elegendő bizonyíték. Annyit tudunk, hogy az egyéni temetkezés mindenképpen ritka szokás volt, még akkor is, ha az osszáríumok egy időre kiszorították a hagyó-

Kőből faragott tárgyak.

Az ismert háztartási berendezések, kőasztalok, kőtálak vagy egyéb kőedények főleg a második templomkorszakból származnak, amely Heródes nagyszabású felújításainak köszönhetően (Kr. e. 20-tól kezdődően) növekvő pénzforgalmat jelentett Jeruzsálem számára, és elősegítette a kőfaragó-mesterség elterjedését

Feltűnő a hasonlóság.

A gazdag jeruzsálemi családok díszes, kőből készült osszáriumai túlszárnyalták a hagyományos építészeti motívumokat, amikor az ügyes kőfaragó-mesterek az elegáns heródesi stílusú elemekkel díszítették őket. A formák szembeűnő hasonlósága látható az első századi, a régi Jeruzsálemtől délre található Alkemada melletti családi sírhely bejárata (lásd a 26. o. alsó képen) és a kőből készített osszárium oldalából kifaragott kapu között (lásd a fenti képen)

mányos kriptás temetkezés gyakorlatát. Az osszáriumok elterjedése és a kriptás temetkezés jelentéktelenné válása egyértelmű tendenciát mutat az egyén jelentőségének fejlődésében mind a társadalomban, mind a családban.

Az első századbéli jeruzsálemi osszáriumok elterjedésének okát a korabeli gazdasági fejlődést szem előtt tartva, valamint a jelenleg elérhető irodalmi és régészeti forrásokat figyelembe véve fejthetjük meg. Ha a bizonyítékoknak csak ilyen csekély része maradt fenn, úgy tűnik, egyelőre nem áll rendelkezésünkre jobb magyarázat az osszáriumokra, egészen a következő jelentős felfedezésig!

Az idézett rész Steven Fine cikkén alapszik, melynek eredeti címe: „Jegyzet az osszáriumos temetkezés és a halottak feltámadásának összefüggéseiről az első századi Jeruzsálemben” *Journal of Jewish Studies*, 51 (2000), 67–76. o.

Jegyzetek

¹ L. Y. Rahmani, *A Catalogue of Jewish Ossuaries in the Collection of the State of Israel* (Jerusalem: Israel Antiquities Authority, 1994), 21–22. o.

² Byron R. McCane, „Ossuary,” *Oxford Encyclopedia of Archaeology in the Near-East* 4 (1997), 187–188. o.

³ Rahmani, 21–22. o.

⁴ *Babylonian Talmud*, Szanhedrin 10:1.

⁵ Rahmani, item no. 881.

⁶ Uo., 18. o.

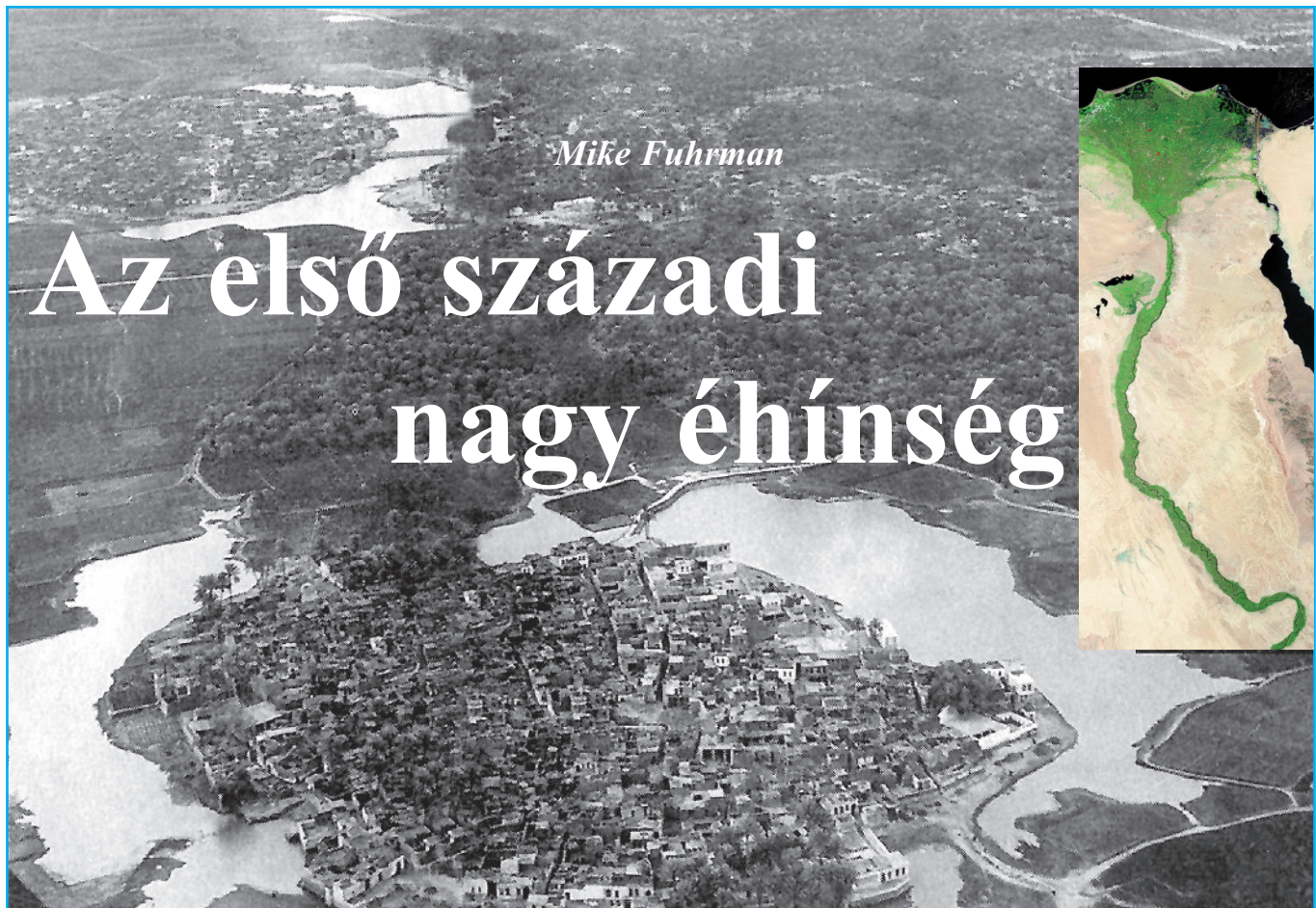
⁷ Uo., 15. o.

⁸ Rachel Hachlili továbbvitte ezt a beszélgetést egy lépéssel a nacionalista értelmezés irányába. Ezt írja: „A politikai szabadság és függetlenség elvesztése után (a Kr. u. 6-ban bevezetett közvetlen római uralom kapcsán) a zsidóság bűnösnek látta önmagát. A bűneikért való vezeklés érdekében... elkezdtek a csontgyűjtés szokását a megtisztulás utáni vágy kifejezéseként, mely a halottak feltámadásában valósulhat meg...” (Rachel Hachlili, "Changes in Burial Practices in the Late Second Temple Period: The Evidence from Jericho," in I. Singer, ed., *Graves and Burial in Israel in the Ancient Period* (Jerusalem: Yad Izhak Ben-Zvi and The Israel Exploration Society, 1994) 188. o. Még ha lenne is bizonyítéka ennek a magyarázatnak, ami nincs, a sírok, a szarkofágok és az osszáriumok pompás díszítése ellene mond az aszkétikus pietizmus feltevésének, melyet Hachlili felvázolt.

⁹ Rahmani, 292. o.

* Lásd Zvi Greenhut, "Burial Cave of the Caiaphas Family", Ronny Reich, "Caiaphas Name Inscribed on Bone Boxes" *BAR*, 1992. szeptember/október.

** Lásd Yitzhak Magen, "Ancient Israel's Stone Age", *BAR*, 1998. szeptember/október.

Mike Fuhrman

Az első századi nagy éhínség

A Nilus – Egyiptom kertje.

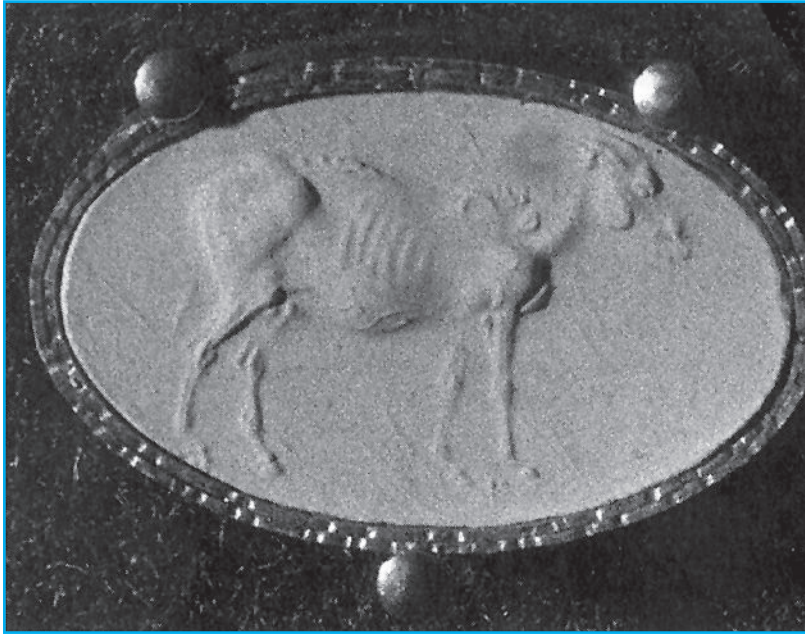
Folyamközeli vidék a szezonális árvizek öntözött földekkel. A Nilus közelében gátak védték a falvakat, melyek az esős évszak áradásaikor szigetekké váltak. A szárazságok idején pedig üresen álltak a folyók életadó medrei

Az ókori mediterrán világnak, mely a keresztyénség bölcsője volt, a fő jellemzői a különleges földrajzi és éghajlati viszonyok. Az évről évre előforduló éhínségek mindig a „szűk esztendő” tönkrement terméseivel hozhatók összefüggésbe. Az ókori ember el sem tudta képzelni azt a bőséget, hogy az éves termésnél több felesleget lehetne elraktározni a gabonátároló ládába, vagy hogy a törvényhozók gazdasági programja arra intené a termelőket, hogy abban az évben már ne vessenek többet. Ebben a világban ismeretlen volt a tárolási kapacitás vagy a felesleg fogalma, ezért az éhínség volt az egyik legveszélyesebb természeti csapás.

Hogy megérthessük, milyen súlyos és gyakori fenyegetést jelentett az éhenhalás az első században élők számára, pontosan kell ismernünk az akkori táplálkozási szokásokat és a mediterrán éghajlati viszonyokat. A görög-római társadalom étrendje főként a magvak, az olajok és a bor fogyasztásán alapult. Az elsődleges szénhidrátbeviteli forrást az étkezések elengedhetetlen részét képező gabonamagvak jelentették. A zsírok legfontosabb táplálékforrása az olívaolaj volt. Fehérjeforrásként a szárított, pácolt vagy frissen sült hal szerepelt a görög-római étrendben. Míg a római konyha gyakori alapanyagai voltak a szárnyasok, a vadhúsok és a madártojások, igen ritka volt az ún. vörös hús. Többnyire a zöldségek töltötték be a komplettáló szerepet a gabona, az olaj és a bor mellett. Mégis, a változatos étkezési szokások ellenére a gabonának volt meghatározó szerepe az étkezésekben, és így hiányának is az éhínségek idején.¹

A palesztinai viszonyoknak is nagyjából ezek voltak a jellemzői. A vörös húsok, vagyis elsősorban a marhahús, igen ritka volt, az átlagemberek étkezéseiben nem is szerepelt, inkább csak különleges alkalmakkor tálták fel. Húsételként a zsidó családoknál terítékre került a baromfi, és az ószövetségi szokásokkal ellentétben a hal, mely az újszövetség idején gyakori táplálékká vált. A gyümölcsök közül nagy jelentősége volt a szőlőnek és az olívaolajnak, az olívából főként olajat, a szőlőből pedig bort készítettek. Kedvelt nyers gyümölcs volt a füge, és mivel az éghajlati viszonyok kevés zöld növénynek kedveztek, a zöldségek közül főleg babot és lencsét fogyaszt-

Az éhezés jegyei az állatokon is megfigyelhető. Ez a dombormű egy éhező szamarat ábrázol

tottak. Nem csoda, hogy a csekély húsmennyiség, kevés gyümölcs és zöldségféle fogyasztása mellett a palesztinai étkezési szokásokban is nagy jelentőségük volt a gabonaféléknek. A kenyér minden étkezés elengedhetetlen része volt.²

Mindazonáltal a palesztinai éghajlati viszonyok nem kedveztek a gabonatermesztésnek. Palesztina ugyanazon a szélességi fokon fekszik, mint Oklahoma, Arkansas, Mississippi, Alabama, Georgia és Dél-Karolina, azaz a szubtrópusi övezet északi részén. Ezen a vidéken csak két évszak van, a száraz, meleg, napsütéses nyár, és a hűvösebb, viharokkal szabdaltnál tél. Az éghajlat sajátosságai még országon belül is igen nagy eltéréseket mutatnak, jóllehet a Szentföldnek csak egy keskeny része a művelhető földterület, mely kb. 65 km széles nyugat-keleti irányban, és 145 km hosszú észak-déli irányban. Az éves esőzés jeruzsálemi átlaga valamivel több mint 650 mm. Míg kb. 24 km-rel keletebbre, a Holt-tenger mellett kevesebb mint 100 mm csapadék hullik évente, és az átlaghőmérséklet 10 Celsius-fokkal magasabb, mint a jeruzsálemi fennsíkon.³ Az ún. „korai esővel” veszi kezdetét az őszi-téli évszak, ezáltal a talaj alkalmassá válik a szántásra és a vetésre.⁴ Az ún. „késői eső” tavasszal, nagyjából áprilisban vagy májusban hullik a növekvő vetésre, ellátva azt a szükséges nedvességgel az éréshez, ami aztán lehetővé teszi a június eleji aratást. A normál éves átlagot vizsgálva a palesztinai termés csapadékkellátottsága igen szegényes. Ha egy száraz esztendőben a szokásos csapadéknak csak a fele hullott, ez mindenki számára éhezést jelentett, vagy enyhébb esetben a legszegényebbek számára az alapvető élelmiszerek nem voltak hozzáférhetőek a hirtelen megnőtt termelői árak miatt. Az éves csapadékmennyiség átlaga Jeruzsálemben és környékén 1922–1935 között az évszázados átlag 74%-a volt, de ezek között az évek között volt olyan is, amikor a normál mennyiségű csapadéknak csupán az 50%-a esett.⁵

A fenti adatok alapján világosabb képet kapunk a Bibliában leírt száraz esztendőkről, melyek éhínséget eredményeztek (lásd 1Móz 41,54; 1Kir 17,1; 2Kir 8,1; Lk 15,14). A természeti katasztrófák, úgymint a viharos erejű szél-

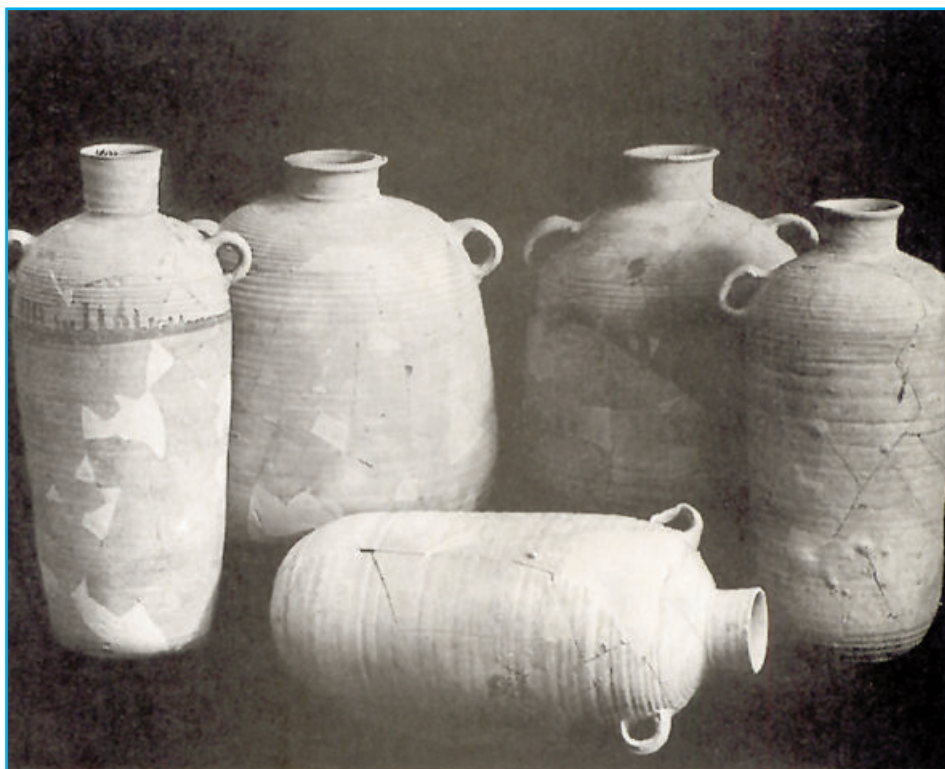
lökések, melyek Palesztinát sújtották Kr. e. 64 húsvétja után, a pestis és a poklosság (lásd Ám 4,9) terjedése és az idegen hadak megszállásai csak tovább rontották az egyébként is nehéz körülményeket. Ha valamilyen oknál fogva elpusztult a termés a szombatév előtti vagy utáni évben, amikor a föld bevetetlenül pihent, az éhezés következményei még súlyosabbá váltak. A római imperátor, Klaudius uralkodása alatt az éhezés ilyen fokozott mértéket öltött, amikor a „szombatév” Kr. u. 47/48-ra esett, és a zsidók nagymértékű szenvedései arra ösztönözték Pál apostolt, hogy missziós adományokat gyűjtsön (lásd 2Kor 9,3–15). A legvalószínűbb, hogy az aratás Kr. u. 47 nyarán sikertelen volt, amit a szombatév Kr. u. 48-ban tovább súlyosbított és elnyújtotta azt Kr. u. 49 tavaszáig.⁶

Az antik világot sújtó éhínségek tehát egymástól elszigetelten ütötték fel a fejüket. A mediterrán vidék egyik térségében pusztító éhínség többnyire nem jelentett éhezést az egész vidék számára. Az ókori források alapján össze tudnánk állítani több olyan listát, melyek az

Egy tükör segítségével láthatjuk a kis fa szobrocska hátát, mely gabonát őrülő embert ábrázol. Az arc aránytalanul nagy, a térdei csontosak, és a bordái alján kinyúlt a bőr. A szobrot a 6. egyiptomi dinasztia idején faragták (kb. Kr. e. 2345–2181)

újszövetségi korszak éhínségeit és azok helyi sajátosságait jellemzik. A római történetírók például arról tudósítanak, hogy magát Rómát is többször fenyegették éhínségek, lásd Kr. u. 23-ban (Suetonius, *Tiberius*, VIII); Kr. u. 41-ben (Seneca, *On the Brevity of Life*, XVIII. 5); Kr. u. 51-ben (Tacitus, *Annals*, XII:43 és Suetonius, *Claudius*, XVIII:2); Kr. u. 62-ben és Kr. u. 92-ben (Suetonius, *Domitianus*, VII). Tacitus írásai szerint a Kr. u. 51-es éhínség idején Klaudiuszt a Római Fórum közepén ostromolta az éhező tömeg, és csak a római katonák gyűrűjében tudott elmenekülni a helyszínről. Suetonius arról is beszámol, hogy a római polgárok száraz kenyérdarabokkal dobálták az imperátort. A megrázó élmény után Klaudius minden eszközt megragadott, hogy biztosíthassa Róma számára a megfelelő mennyiségű gabona-utánpótlást. Többek között jutalmat ígért azok számára, akik gabonaszállításra alkalmas hajót építettek, és garantálta azon kereskedők számára a nyereséget, akik télen is vállalták a tengeri szállítás kockázatát, hogy gabonát szállítsanak Rómába. Ugyanígy

A szűk esztendőben az éhezők a cserépkorsókban tartalékolt ennivalóra voltak utalva, különösen a Kr. u.-i 1. században. A korsókon látható világosabb foltok azok a javítások, amikkel a régészek a hiányzó részeket kipozták

Palesztinát is sújtotta a sorozatos gabonahiány az újszövetségi időkben. Kr. e. 163-ban V. Antiochus Jeruzsálem felett aratott

győzelme után nem volt kenyér az országban, amit még az is súlyosbított, hogy az előtte való év szombatév volt. Nagyjából Kr. e. 65-re tehető az a nagy szárazság, aminek a zsidó hagyomány szerint egy ünnepezt rabbi imádsága vetett véget. Onias rabbi egy kört rajzolt a porba, és imádkozott, miközben elhatározta, hogy nem mozdul onnan addig, míg Isten esőt nem ad. Erre kisvártatva olyan felhőszakadás érkezett, hogy az emberek siettek a rabbihoz, imádkozzon Istenhez, hogy állítsa meg az esőzést. Azóta úgy ismerik őt, mint „Oniast, a körrajzolót” (Taanih 3.8).

Az erőszakos, hurrikánszerű vihar Kr. e. 64-ben egész Palesztinában elverte a termést. Amikor Nagy Heródes Kr. e. 37-ben győzelmet aratott Jeruzsálem felett, éppen szombatév volt, éhínséget okozva a városban. Egy különösen nehéz éhínség ütötte fel a fejét Kr. e. 25/24-ben, Nagy Heródes uralkodásának 13. évében. A hosszúra nyúló szárazság élelmiszerhiányhoz

A terrakotta gabonatoró-edény jól mutatja az éhezés fokát, aminek a mozsártörő már kikoptatta az alját és használhatatlanná vált

vezetett, ráadásul megváltoztatta a táplálkozási szokásokat, ami hajlamossá tette a lakosságot a különböző járványokra. Majd egy újabb gabonaéhínség következett, amikor Kr. e. 24/23-ban beköszöntött a szombatév. Josephus így ír erről (*Antiquities*, XV. 305–309): az éhezés olyan súlyos mértéket öltött, miközben a kelet-mediterráni térség szomszédos országai éppen úgy szenvedtek, mint Palesztina, igen kevés eladásra szánt gabonával rendelkeztek, Nagy Heródes pénzt veretett a palota arany- és ezüst-díszreiből, nem halogatva tovább országát megmentését. Végül egy személyes jó baráton keresztül, aki római hivatalnokként dolgozott Egyiptomban, Heródes befolyást szerzett az egyiptomi gabonaexport felett, és saját költségén szállítmányokat küldetett Palesztinába. Az újszövetség korának legnagyobb gabonaéhsége azonban Klaudius imperátorsága alatt sújtotta a Szentföldet Kr. u. 47/48-ban. Hasonló szárazság jelentkezett Kr. u. 69-ben, ami egybeesett a Kr. u. 68/69-es szombatévvval.⁷

Az első századi éhezések jelentették a legnagyobb csapást a szegényebb rétegek számára. A gabonával való kereskedés kiszámíthatatlansága megnövekedett élelmiszerárakhoz vezetett, ráadásul a mindig készenlétben álló spekulánsok tevékenysége tovább rontotta az amúgy is nehéz helyzetet.⁸ A nyereségvágyó kereskedők és a tehetősebb polgárok a közelgő éhínség legkisebb gyanúja esetén is készek voltak felvásárolni és rejtegetni a teljes gabonakészletet, éhínséget idézve elő ezzel ott is, ahol nem kellett volna annak lennie. Amikor Kr. e. 64-ben a viharos szél elverte a termést, a búza ára azonnal a 16-szorosára nőtt a „határidős gabonapiacokon”.⁹ A Jelenések könyvének 6. fejezetében a híres „négy lovas” közül a harmadik egy olyan éhezéstről beszél, amikor negyed gallon búzának egy dénár az ára, ami egy napi munkabérnek felelt meg, és Ciceró leírása szerint (*Against Verres*

A Nilus-delta hajdan is bőven termő vidék volt, de mai bősége ismeretlen volt két-három évezreddel korábban

A szárazság idején használaton kívüli malom, alján gabonaszemekkel. A durva szemű gabonát a tetején beöntötték, beleillesztettek a tetején levő lyukba egy botot, és egy ember körbejárt a malom körül, forgatva a botot. A finomra őrölt gabonaszemből kipergett a liszt a malom alján

III.81) a Szicília szigetén kereskedett búza normál árának 11-szerese volt.

A Jel 6,5–6 rész azt is leírja, hogy az embereknek családjuk ellátásához idegen árpát kellett vásárolniuk borsos áron, és mindössze háromnegyed gallon volt az egész család napi éhezési kvótája. Tehát lényegében az első századi éhezések ugyanúgy osztályszintűek voltak,¹⁰ mint korunkban a harmadik világ országában és az alacsonyabb szociális és gazdasági körülmények között élők számára. A tehetősebb társadalmi rétegeket nem érintették az éhezés borzalmi, mivel nekik nem okozott különösebb nehézséget a magasabb árszínvonal. A szociális és gazdasági piramis csúcsán helyet foglalóknak még a legsúlyosabb éhezés idején sem kellett nélkülözniük.

A Kr. u. 47/48-ban Klaudius imperátorsága alatti Paleszinát sújtó éhezés sokkal átfogóbb jelleget öltött, mint az újszövetségi érában bármelyik másik.¹¹ Az éhezés egyenes oka a Nilus vízszintjének az évszázados átlag feletti megemel-

*Az egyébként változatos vadvilágot jelzi a tojásain ülő kacsza, ami a szárazságok idején szinte egyáltalán nem volt megfigyelhető
David Rogers / British Museum (535/3A–4)*

kedése volt, ami az ókori világ számára a „kenyéradót”, a Nílus partján termő gabonaföldeket tette tönkre.¹² A szokatlan áradás későbbi és szegényebb aratást eredményezett a szokásosnál, ami magát Egyiptomot is éhínséggel sújtotta Kr. u. 45-ben. A búza ára megkétszereződött, ami több volt, mint a Vespasianus császársága (Kr. u. 69–79) előtti rekordok. Az egyiptomi válság hatásai két évig gyűrűztek tovább. Mire újból megnyíltak a gabonapiacok, akkor Palesztinát újabb éhség sújtotta. Josephus leírja (*Antiquities* XX.51), hogy amikor Heléna, a Tigristől keletre fekvő Adiabene királynője elzarándokolt Jeruzsálembe az éhínség idején, annyira megindította őt a nép nyomora, hogy követeket küldött Alexandriába, az egyiptomi kikötővárosba, hogy gabonát szállíttasson, és Ciprusra, hogy egy rakomány fügét hozasson a júdeaiak szenvedéseinek enyhítésére.

Pál apostol adománygyűjtéseinek történelmi háttere a júdeai éhínség Klaudius idején, amikor az apostol a pogánykeresztyén gyülekezetek figyelmét az éhező jeruzsálemi keresztyének szenvedéseire irányította. Számos újszövetségi ígehelyen olvashatunk erről, de a legfigyelemreméltóbbak az ApCsel 11,27–30 és a 2Kor 8,1 és 9,15 (vö. Róm 15,25–33; 1Kor 16,1–4 és Gal 2,1), melyek Pál első missziói gyűjtéséről szólnak. Bár nem állnak rendelkezésünkre pontos adatok, hogy bizonyíthassuk feltevésünket, de valószínűsíthető, hogy az első századokban a keresztyénség soraiba nem a tehetősebb emberek álltak, hanem az alacsonyabb szociális és gazdasági osztályok tagjai. Ebből logikusan következethetünk arra, hogy az éhínségek elsősorban őket sújtották.

Mi készítette Pált arra, hogy pástorként és gyülekezetplántáló missziómunkásként magára vegye azt a szolgálatot is, amit ma, néhányan kicsit lesajnálóan is a „szociális evangéliumként” emlegetünk? Az apostol zsidó neveltetésének része volt az adakozás és a szegények megsegítésének szokása, annyira, hogy az ApCsel 6,1–6 szerint a zsidókeresztyének buzgósága vetekedett a pogánykeresztyének missziójával. Az

Ószövetség Isten szeretetének jeleként ismételt hangsúlyozta a szegényekkel és az elszegényedett atyafiakkal való könyörületes bánásmódot, ami az aratás után visszamaradt termést szedegető szegények jogainál is megfigyelhető.

Másrésről a mediterrán vidéken és a Közép-Kelet országaiban élő zsidóság rendszeres adományokat küldött a jeruzsálemi szegények megsegítésére.¹³ Pál maga is zsidókeresztyén volt, vagyis a zsidó jótékonyági hagyomány örököse. A Klaudius korabeli éhínség idején azonban a zsidó vezetők ellenségessége a keresztyén hitre áttért atyafiakkal szemben abban is megnyilvánult, hogy elzárták előlük a jótékonyági adományokat, nyomorúságos sorsra juttatva őket ezzel.

A keresztyének adománygyűjtései és a szegények segítése egyértelműen a Krisztus szeretetéből fakadtak (lásd 2Kor 8,8), mely a hálának olyan mértékét érte el az emberek szívében, ami megtérésre vezette őket, hiszen „ismeritek a mi Urunk Jézus Krisztusnak jótéteményét, hogy gazdag lévén, szegénnyé lett érettetek, hogy ti az ő szegénysége által meggazdagodjatok” (2Kor

8,9). A jeruzsálemi adományokkal alkalma nyílt az apostolnak bizonyosságot tenni arról, hogy mind a zsidók, mind a pogányok egyazon család tagjai, vagyis testvérei egymásnak az Úr Jézus Krisztusban.

Jegyzetek

¹ Arnaldo Momigliano, „Food and Drink” in *The Oxford Classical Dictionary*, 2. ed. (Oxford: The Clarendon Press, 1970), 443. o.

² J. F. Ross, „Food” in *The Interpreter's Dictionary of the Bible*, 5 vols. (Nashville: Abingdon Press, 1962–76) 304–05. o.

³ R. B. Y. Scott, „Palestine, Climate of” in DB, 3:621–62. o.

⁴ R. B. Y. Scott, „Early Rain” in DB, 2:2. o.

⁵ Uo., 3:623. o.

⁶ Joachim Jeremias, *Jerusalem in the Time of Jesus*, tr. F. H. és C. H. Cave (Philadelphia: Fortress Press, 1969), 143. o.

⁷ Uo., 140–44. o.

⁸ Uo., 122. o.

⁹ Uo., 123. o.

¹⁰ Lásd ApCsel 11,27–30, továbbá K. S. Gapp, „The Universal Famine under Claudius”, *Harvard Theological Review*, 28 (1935), 261. o.

¹¹ Gapp, 258. o.

¹² Uo., 258–259. o.

¹³ George R. Beasley-Murray, „2Corinthians” in *The Broadman Bible Commentary*, vol. 11 (Nashville: Broadman Press, 1971), 57. o.

A SZOLGÁLAT ÚTJÁN

Alexander Strunk

Legyünk jelen minden házban!

Ez a célja sok mozlimnak Németországban. Mialatt az egyház és az állam tolarenciáról beszél, és békésen szundikál, az iszlám robbanásszerűen erősödik Németországban, Európában és az egész világon.

Az iszlámhoz áttérő emberek száma oly gyorsan emelkedik, hogy az is elég, ha a hitvallásukat telefonba mondják, mivel szinte tolakodnak az emberek. Az áttérők pontos számát ellentétesen becsülik. Az előző évben (2008-ban) a németországi áttérők 4000-es számát már túl is teljesítették.

Tervek: vagy dzsihad vagy dawa¹

Miután a dzsihad („szent háború”) egyes mozlimoknak erőszakos eljárást ír elő, a legtöbb Németországban élő mozlim feladatának tekinti, hogy mindenkivel megismertesse az iszlámot. Sokakat hajt az ördögi motiváció a felszín alatt terjeszteni az iszlámot, postán, interneten nagykereskedelmi hálózaton. Az ilyen törekvések mögött álló egyik leghíresebb fej *Pierre Vogel*, az egykori német profi ökölvívó, aki körülbelül hét éve mozlimmá tért át. Ő képes sokakat áttéríteni hathatós stílusával, jártasságával a különféle nyelveken, a Korán és a Biblia alapos ismeretével.

A nagyáruházakban (a dawa választott intézményeiben) a vevőket havonta többször kamerával felveszik és internetre teszik. A videoplatform tízezernyi emberhez segítheti eljutni a nemzetközi iszlámmozgalomban oly jelentéktelen sze-mélyt, mint Pierre Vogel.

Pierre Vogel, a német származású mozlim, az Út Allahhoz című internetes oldal erőszakos aktivistája

*Mennyire toleráns az iszlám?
Támadás a Mor Gabriel-kolostor ellen*

A német nyelvű katolikus Gloria tévé ez év júniusi adásában megdöbbenő tényeket közöl az iszlám feltartóztathatatlanak tűnő térhódításáról
<http://gloria.tv/?media=20220>

Éppen úgy, ahogy az evangélizáció

Ezekkel a nagyáruházi vevőkkel úgy foglalkoznak, mint a gyülekezeteinkben egy evangélizáción. Egy szimpatikus szónok laza beszéddel jó témába kezd, ami aztán felhívással végződik, hogy mondják vele a rövid mozlim hitvallást: „Egy az Isten, Allah, és Mohammed az ő prófétája.” Ennyi már éket is ver a barátok, munkatársak és szomszédok közé.

2008. december 19-én zajlott le egy ilyen „dává” Kölnben. A *Carsten Polanz* iszlám tudóssal lezajlott megbeszélést követően, illetve egy intenzív előkészítés után olvashattuk, hogy nyolc fiatal keresztyén diák a nagyáruház bejáratánál iratot osztogatott és egy bont adott *Paul E. Little* könyvére: „Tudom, kinek hittem”.

Közülük négy előbb előadást hallgatott, hogy este, hallgatva az érvelést, jobban megismerje a mozlimokat. Pierre

Vogel jó sokat késleltetett fő előadásának témája volt: „Isten-e Jézus Krisztus?” Az nem új, hogy az iszlám tagadja Jézus Krisztus istenségét, de hogy mindehhez bibliai idézeteket hoz bizonyítékkul, hogy Jézus Krisztus soha nem állította magáról az istenséget, ez már új.

Pierre Vogel kérte, hogy szükség lesz néhány keresztyénre, akik bizonyíthatnák Jézus istenségét.

Ahogy ezt már az internetből megszoktuk, a Bibliát teljesen helytelenül magyarázták, és magukat az egyértelmű szavakat is kitépték az összefüggéseikből. Így például Tamás apostol hódoló hitvallását: „*Én Uram és én Istenem!*” (Jn 20,28), többször is hamisan állították be, átértelmezve egy formális: „*Ó, Istenem*”-re.

Az tűnt fel a rendezvény során, hogy az előadó egészen keveset olvasott vagy beszélt a Koránból, mindig csak a Bibliát és annak kifejezéseit támadta, miközben állítólagos ellentmondásaival akarta bizonyítani, hogy a Bibliában Isten hamisított szavai vannak megírva.

Hezbollah – dzsihad

Lehet velük beszélni!

Amikor már jó sok időt töltöttek együtt, hirtelen hosszabb szünetet jelentettek be, miközben egész tervünket felborították. A rendezvényt a szünet közben elhagyóknak, sietve átadtuk a könyv bonjait, távozásuk közben. Ezt tettük, és közben több mozlím odajött, izgatottan kérdezve, kik vagyunk, és mit akarunk tenni.

Így aztán az est további részében sokkal több mozlímmal hosszan beszélgethettünk a hitről. Bár mi nem akartunk belemenni szóvitákba, nem tudtuk elkerülni az olykor izzó beszélgetést. Mindnyájunk körül kialakultak valóságos fürtök az emberekből, akiknek fő problémájuk volt, hogy vajon csak a Biblia Isten hamisítatlan szava.

Azon este az evangélium őszinteségét csak kevés mozlím ismerhette meg, de sok, nagyon vallásos mozlím kissé visszafogta magát. Néhány magánbeszélgetésben hallottuk, hogy nyugtalanok, és a csiszolt értelmű mozlímoknak kételyeik támadtak, és fenn is maradtak. Bizonyos mértékben, letört a büszkeségük. Legtöbbjük barátságosnak látszott, és tiszteletben tartott minket.

Pierre Vogelgel is lehetővé tett Isten egy eszmecsere, amit közülünk sok megfigyelő kísért, kijelentéseit kétségbe

vonva bibliai magyarázatait becsületesen értelmelték. Egy kis időre félbe is hagyta az esti előadást. Összességében Istennek nagy áldásával járt ez az akció, amely legalább száz mozlím szemében világossá tette az evangéliumot. Sok mozlím, akik addig az egyházzól, keresztyénségről és Európáról csak előre gyártott klisék szerint gondolkodott, csodálkozva döbbsentek rá, hogy a keresztyénség egészen más.

A mozlímok minden európairól feltételezik, hogy keresztyén, feltételezik róluk az erkölcstelen életmódot. Mindig újra és újra megkísérlik leleplezni a hivatalos keresztyén egyházak képviselőinek becsstelenségét, erkölcstelenységét és az ellentétet a bibliai gondolkodással. Újra és újra világossá kell tennünk, hogy mi távol állunk ezektől. Azóta küldtünk nekik már három könyvet is, bár kevés bont tudunk köztük terjeszteni.

Itthon van a missziói küzdőtér

Egyre világosabbá vált előttünk azon az estén, hogy nem

kell a keresztyén misszionáriusoknak feltétlenül külföldre utazniuk, hogy a mozlímoknak magyarázzák az evangéliumot. Az iszlám már annyira kiterjesztette határait, hogy a közvetlen környezetünkben megtaláljuk őket. Németországban körülbelül 3,5 millió mozlím él.

Ezek az emberek nem képeznek reménytelen eseteket, ha látják és hallják tőlünk az evangéliumot, ha fölismerhetik általunk és bennünk: a nagy Isten valóban a földre jött mint ember, hogy a bűneinkért meghaljon. Erre a tényre sajnos egyre több „keresztyén” rácáfol, és még sok ismert keresztyén elhidegül, ezért mondják ezt a mozlímok: „Sohasem tehetett ilyen dolgot az Isten!” Ezért hinnünk és tudnunk kell, hogy Isten Jézus Krisztusban emberré lett és megvalósította megmen-tésünket. Ez az evangélium, az öröndetes üzenet minden embernek, a köztünk élő mozlím új polgártársainknak is.

Fest und Treu, 2009/1. szám, 7–8. old.

Ford. Szebeni Olivér

¹ A két arab szó jelentése: szent háború (meglehetősen ismert). A dawa az internet szerint sokféle jelentést hordoz. Legvalószínűbb az új megbékélés pártja Irakban, nyugat-európai képviselőt tart az iszlám megismertetésére.

KORREKCIÓ

A *Szolgatárs* előző számában hibásan jelent meg egy *James Stewart* (1914–1975) evangélista nevével kapcsolatos közlés.

Helyesen – ejtsd: Dzsémsz Sztyuárt.

Egyháztörténelmi kronológia

Elkészült a *Békehírnök Fontos Napok* rovatához hasonló kronológia. Az eseményeket az aktuális napra vetíti ki.

Terjedelem 45 oldal. Aki egyháztörténelmi adatok iránt érdeklődik, segítségül veheti.

Az érdeklődők a szerző e-mail címén jelentkezzenek: szeboliver@gmail.com

ISTEN NÉPE A GYÜLEKEZETBEN

David Thurman

Kérdések és bibliai válaszok

Cselekednünk kell, amíg nappal van

Hogyan értsük Jézus szavait a Jn 9,4-ben, amikor azt mondja, hogy „cselekednem kell, amíg nappal van”? Mi az, ami napjainkra vonatkozik ebből?

„Nékem cselekednem kell annak dolgait, a ki elküldött engem, a míg nappal van: eljő az éjszaka, mikor senki sem munkálkodhatik.” (Jn 9,4) Máskor ezt is mondta az Úr: „Az én eledelem az, hogy annak akaratját cselekedjem, a ki elküldött engem, és az ő dolgát elvégezzem.” (Jn 4,34) És máshol: „Mert azért szállottam le a mennyből, hogy ne a magam akaratát cselekedjem, hanem annak akaratát, a ki elküldött engem.” (Jn 6,38) Más szavakkal az Úr azt fejezte ki, hogy az ő küldetése ezen a világon az Atya akaratának teljesítése. Jézus már gyermekként tudatában volt küldetésének, ennek ékes bizonyítéka, hogy miután tizenkét évesen eltűnt családja szemei előtt a templomban, ezt mondta nekik: „Mi dolog, hogy engem kerestetek? Avagy nem tudjátok-é, hogy nékem azokban kell foglalatossá lennem, a melyek az én Atyámnak dolgai?” (Lk 2,49) De Jézus munkája gyorsan közeledett a végkifejlethez. Szolgálatát csaknem bevégezte, és áldozatot készült hozni a világ bűneiért. Amit még halála előtt elvégezhetett, azt gyorsan kellett cselekednie, amíg még alkalma volt rá. Erre utalnak a következő kifejezések a Jn 9,4-ben: „cselekednem kell ..., amíg nappal van: eljő az éjszaka, mikor senki sem munkálkodhatik.” A munkanap és az esti pihenés egymás utáni rendjét egyszerű példaként használta. Más szavakkal, azt mondta ezzel az Úr, hogy végezzük Isten munkáját, amíg lehet, mert a lehetőség hamarosan elvész.

1Kor 11,16

Mit tanít az 1Kor 11,16 verse? Lehetséges, hogy Pál azt írja, hogy az emberek versenghetnek, ha jólesik nekik, nem számít bűnnek? Mit jelent valójában ez a vers?

Valójában ez a tanács egy olyan kényes témában hangzott el, ami több esetben vezetett már éles vitához. Pál egyéb tanításai a hajviseletről, különböző fejfedőkről és a világi divat megjelenéséről Korinthusban egyértelműek voltak. Sok testvér mégis úgy kezdett öltözködni, mint az erkölcsileg romlott nők. A görög szüzek hosszú hajfonatukat a fejük búbján kontyba te-kerték. Ehhez fátylat tűztek, mely elfedte arcukat az illetlen pillantások elől. A korinthusi hívők arra a következtetésre jutottak, mivel ők Krisztusban szabadok, nem bűn tehát a rövid vagy a fedetlen hajviselet. Ezzel jó szándékuk ellenére is olyan üzenetet közvetítettek a hitetlenek felé, hogy Krisztus gyülekezetébe szexuálisan kicsapongó asszonyok járnak.

Ugyanez ma is megismétlődhet. Ha környezetünkben vannak olyan szokások vagy viseletek, melyek önmagukban ártalmatlannak látszanak ugyan, de másokban a gonoszság lát-szatát keltik, tartózkodnunk kell ezektől a dolgoktól. Nem kockáztathatjuk meg, hogy bármifajta erkölcsatlansággal hoz-zanak kapcsolatba minket. Korinthusban mégis vitába kezdtek némelyek ebben a kérdésben. Pál hozzájuk intézi szavait: „Ha pedig valakinek tetszik versengeni, nekünk olyan szokásunk nincsen, sem az Isten gyülekezeteinek.” (1Kor 11,16).

Végeredményben amit Pál mond, azzal minden egyházi közösség egyetért. Ne botránkoztassuk környezetünket olyan feltűnő szokásokkal, melyek kritikát vagy szemrehányást jelenthetnek egyházunk számára! Miben voltak mások a korinthusbeliek? Ezek a testvérek különbnek akartak tűnni másoknál (és persze számos más hasonló eset is felütötte fejét ebben a gyülekezetben), de még ők sem térhettek el az egyház számára kijelölt alapelvektől.

Hol és mikor taníthatnak a nők?

Mit jelent az 1Kor 14,34? Felmentése van-e a modern kor asszonyainak a hallgatási kötelezettség alól? És mi a helyzet az 1Tim 2,11–12 versekkel? Milyen körülmények között taníthat egy nő?

A tiltás az 1Kor 14,34-ben a következő: „A ti asszonyaitok hallgassanak a gyülekezetekben, mert nincsen megengedve nekik, hogy szóljanak; hanem engedelmesek legyenek, amint a törvény is mondja.” Ugyanebben a fejezetben néhány verssel korábban ezt írja az apostol: „Azért ha az egész gyülekezet egybegyűl és mindnyájan nyelveken szólnak, bemenvén az idegenek vagy hitellenek” (1Kor 14,23). Itt egyértelműen kiténik a szövegből, hogy nyilvános gyülekezeti alkalmakról van szó. Miközben az 1Kor 14-ben Pál apostol a dicsőítés során megnyilvánuló csodatevő ajándékokról ír (melyekkel napjainkban nem rendelkezünk), ez az elv érvényes minden más gyülekezeti összejövetelre is (lásd még 1Kor 11,1–18). Az „amint a törvény is mondja” kiegészítés is ezt erősíti meg (1Kor 14,34). Ez az elv megtalálható mind az Ószövetségben, mind az Újszövetségben. Az ószövetségi rendelkezések szerint a nők nem irányíthatták a nyilvános istentiszteleteket, sem hozzászólásaikkal, sem kérdések formájában (1Kor 14,35).

Az 1Tim 2,11–12 az egyéb alkalmakra vonatkozik. Az ihletett szerző a nők és férfiak nyilvános helyen illő viselkedésének különbségeire figyelmeztet. Míg a férfiak bárhol imádkozhatnak nyilvánosan, a nők számára vannak bizonyos előírások. Például egy nő számára szégyen a piac-téren tanítani és imádkozni, ráadásul ezzel a férjére is ség-nyent hozna. Tehát a keresztyén nőknek nyilvános helyeken is hölgyekhez méltóan kell viselkedniük.

Azonban a fenti igehelyek egyike sem tiltja meg a nők számára a tanítást vagy az imádkozást, ha a fenti elvek nem csorbulnak. Maga a Biblia szolgáltatja a példát, hogy a bibliai időkben a nők is taníthatnak (ApCsel 18,26; 21,9; 1Kor 11,5). Hiszen a tanítás a nők elhívása is (Tit 2,4–5).

Miközben a nőknek számos alkalmuk van a tanításra, nem hagyhatják figyelmen kívül a Szentírás nekik szóló intelmeit, és a nyilvános alkalmakon megfelelő alázattal kell viselkedniük. Természetesen szükség van a gyülekezetben a női tanítókra különböző női vagy gyermek-csoport-vezetőként, sőt egyéni tanítóként, ahogyan Priscilla is tanította Pált. De az Írás értelmében tartózkodniuk kell a testvérnőknek a gyülekezetvezetői, prédikátori szolgálattól.

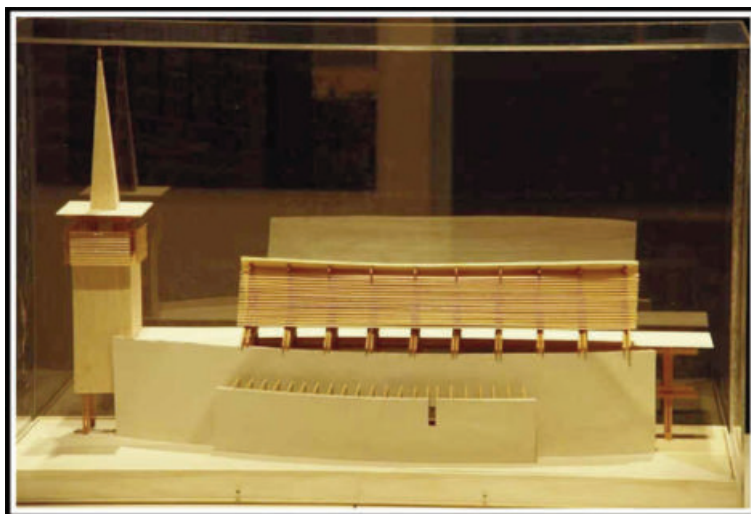
Ford.: Wágnerné Jewiczki Andrea

Az elmúlt fél évszázadban csaknem ötszáz templom épült Magyarországon. A debreceni Modem Modern és Kortárs Művészeti Központban látható első magyar kortárs templomépítészeti tárlat ötvenegyet mutat be. Áttekintésként – s talán egy újabb templomépítő időszak szellemi-esztétikai megalapozásaként.

És remélhetőleg a lelki fundamentum megerősítéseként is. A templom ugyanis – állapítja meg *Pilinszky János* – „Isten háza, akár maga a mindenség. Minden formailag sikerült templom: egy-egy világmodell kimondhatatlan, ábrázolhatatlan univerzumnak egy-egy lehetséges megfogalmazása a művészet titokzatos jóvoltából.” Legyen szó kis falusi templomokról vagy a középkor hatalmas gótikus székesegyházairól, érezzük ezt a teljességet a templom kapuján belépve, s érezzük az épület minden elemében, a szenteltvíztartótól a keresztelőmedencéig, az oszlopfőktől a padló kopott kőkockáig, az oltárképtől az ólomüveg ablakokig. Érezzük, hogy hogyan épült, gazdagodott ez az univerzum évszázadokon át, hogyan ötvöződtek különböző korszakok alkotásai – és ha misén, istentiszteleten veszünk részt régi korok templomaiban, azt is megtapasztalhatjuk, hogy az áhítatos közösséggel együtt teljes igazán az egység, válik valóban mindenséggé az Istennek emelt épület. A tradíció s a közösség a jelen építészeteinek is tájékozódási pontokat,

támaszt jelent a tervezésben, de ahhoz is segítséget ad, hogy merje hozzátenni a meglévőkhöz azokat az értékeket, amelyeket saját korában fedez föl. Mindaz azonban, ami a XX. század második felében Magyarországon történt, finoman szólva sem kedvezett a templomépítőknek, -tervezőknek. A hatalom számára teher volt a hit, ahol tudott, pusztított tehát:

a Városliget szélén 1951-ben rombolták le a Regnum Marianum-templomot, a budai Várban, a Kapisztrán téren a II. világháborúban súlyosan megsérült helyőrségi templomot Rákosi döntése alapján lebontották. Ha rajta múlt volna, a metró-építésre hivatkozva lerombolják a Batthyány téri Szent Anna-templomot is. (Az évtizedeken át romokban heverő drezdai Frauenkirche újjáépítése valósággal népnünpéllé vált – megvanak a budai templom tervei, fontos kövei is, vajon mi miért nem követjük a német példát?) Ahol a pusztítás nem ilyen látványosan történt, ott sunyi, különböző rendelkezésekre hivatkozó hivatalnokok igyekeztek megakadályozni az új, megerősödő közösségeket a templomépítésben. Mégis megszülettek az istentisztelet új helyszínei, először „ideiglenes” épületekként, amelyek évtizedeken át szolgálták – s szolgálja még ma is sok közülük – a hitélet gyakorlását, azután, valamikor a hetvenes évek második

felében bekövetkezett a fordulat, amikor a hatalom adminisztratív eszközökkel nem gátolhatta már tovább a hívőket abban, hogy valóban Istennek tetsző épületeket emeltesse.

Csete György halásztelki és *Török Ferenc* edelényi temploma volt a két első nagyszerű példa, amely új korszak kezd-

legvárának titulált város lakói számára a Nagy Tamás választotta

alaprajzi megoldás, a tojás forma az újjászületés, az újrakezdés gondolatát jelképezi, egyben pedig a paraszti építészet erejében való hitet fogalmazza meg. Az épület belsejét a nemes egyszerűség jellemzi. A téglafalak felületének vertikális „v” alakú ritmusa nemcsak a puritán szemléletben megjelenő gazdagságot mutatja, de akusztikai szempontból is fontos. A tölgyfa padok a természetközelség, a tartósság élményével ajándékozzák meg a templomban lévőket, a különös fényhatások feloldják a fa és a téglamateriális hatását, a földi szféra mellé az ég társítják. Minden részlet évszázadok tradícióit sűríti magába – és a kortárs magyar templomépítészeti lélekformáló erejéről beszél. <http://www.mno.hu/portal/647816>

tét jelentette a templomépítészetben a hetvenes–nyolcvanas évek fordulóján – ezeknek az épületeknek a képei kitüntetett helyre kerültek a kiállítóterben, amely maga is háromhajós templom formáját modellálja, s bár a kiállítás kurátora, *Wesselényi-Garay Andor* hangsúlyozza, hogy valójában a teremben lévő hat pillér határozta meg a rendezői megoldást, a tér tagolása minden szempontból sikeresnek mondható. A „főhajóban” látható felvételek, a terem hossz tengelyében elhelyezett makettsorozat az összkép kialakításában segíti a látogatót, az „oldalhajókban” a fontos életművek, iskolák, irányzatok jelennek meg fotókon, szöveges információkban, a *Csontos Györgyi* által szerkesztett, *Csontos János* rendezte filmekben. *Bodonyi Csabától Finta József*ig, *Ferencz Istvántól Vadász Györgyig*, *Basa Pétertől Makovecz Imréig* a kortárs magyar építészet számos kiválóságának művei jelennek meg, egyetlen üdvözlő helyett sokféle út lehetőségét körvonalazva. *Nagy Tamás* dunaújvárosi evangélikus templomát azért kell mégis kiemelni, mert a hely, a közösség, a tradíció, a forma, az anyaghasználat tág összefüggésrendszerében példázza a templomtervező nehézségeit és lehetőségeit. A korábban szocialista iparvárosok modelljének szánt, az ateizmus fel-

Református templom – Kolozsvár
Építész: Makovecz Imre

MISSZIÓTÖRTÉNETI SZEMELVÉNYEK

Részletek Oláh Róza misszionárius naplójából

A baptista missziótörténet egyik üde, példaadó egyénisége és felüdítő alakja *Oláh Róza* testvérünk, akinek édesapja, *Oláh Mihály* a békés-rosszerdei gyülekezet vezetője volt. Oláh Róza a későbbiekben *Bányai Ferencné* munkatársaként látogatta a Viharsarok nőegyletét, leányköreit, hogy bátorítsa, segítse munkájukat, és egyúttal összekapcsolja a szétszórtságban élő kis női csoportokat. Hatalmas utat járt be fáradhatatlanul előbb gyalogosan, majd végigkerékpározta a missziómező útjait.

Leveleit, gondolatait naplóba jegyezte fel. Ebből közlünk szemelvényeket, ízelítő részleteket, hogy egy kissé „megkóstolhassuk” a két világháború közötti eleven missziói élet ízét.

Szolgatársunk szép kort kapott Teremtőjétől. 1914. mácius 21-én született Rosszserdön, és 2008. november 21-én volt a temetése Ócsán.

Előbb férjével, majd annak halála után egyedül hordozta a Tordas községben levő kis gyülekezet szolgálatának minden gondját és örömét. Ő volt a lelke a gyülekezetnek. Igét hirdetett, hívogatott, nyitotta, zárta az imaházat, vezette a pénztárkönyvet. Aki szolgálóútjai során gyakran találkozott a nincstelenség égető gondjával, gyülekezeti pénztárosként mindig gondosan ügyelt arra, hogy a köztük megforduló igehirdetőnek az útiköltségtérítés soha el ne maradjon.

Emlékét ma is nagy tisztelettel és szeretettel őrzi mind a tordasi, mind az ócsai gyülekezet.

Malicskó Mihály özvegyeként időskorára *Fodor János* nyugalmazott szolgatársunk és felesége vették magukhoz ócsai lakásukba mint távoli rokont, és mint családtagot gondozták nagy szeretettel és türelemmel.

Igei bölcsesség és csendes, nagyon finom, végtelenül tapintatos humor jellemezte szinte minden szavát. Amikor Rózsika néni elment közülünk: a menny gazdagabb, a föld szegészebb lett egy áldott lélekkel.

Budapest, 1937

Levél Édesapámhoz

Kedves Édesapám!

Kívánok boldog karácsonyi és újévi ünnepeket. Hosszú hallgatás után újra itt vagyok. Nagyon régen voltam már idehaza, azóta az időjárás is igen megváltozott. Tudom, nem vagyok váratlan vendég – épp úgy, mint a karácsony, hogy nem váratlan. Éppen azért többet várnak tőlem, mint nem várt vendégtől, sok újságot és minden mást, ami itt történik a távolban. Hozzá is fogok a hosszú elbeszéléshez. Annyira összegyűlt már minden, hogy azt sem tudom, hogy hol kezdjem, melyiket mondjam.

Nem is olyan régen volt az, hogy bevonultam az intézet falai közé, és máris elérkezett a nagy vizsgalás, mindnyájan készülünk a nagy karácsonyi vizsgára, alig van szabad időnk, és lám-lám mégis éppen erre az időre hagytam ezt a kis látogatást is. Rengeteg a tanulnivalónk, rövidek a nappalok, de még rövidebbek az éjszakák. Szeretnénk mindent nagyon jól tudni, és amellet meg eleget is aludni, de ez már lehetetlenség, sőt még azt sem mondhatjuk, hogy majd

alhatunk kará-csonykor, mert már karácsonyra is van programunk, amelyre szintén készülnünk kell. Karácsonyi szünetre mindnyájan kimegyünk az iskolából, egy része haza, a másik része pedig különböző gyülekezetekbe. Nekem is el kell mennem, mert meghívott a főtí gyülekezet az egész karácsonyi szünetidőre. Még nem tudom, mit fogok csinálni, mert nincs időm efelől gondolkodni sem, de hiszem, hogy mire ott leszek, fogom tudni, hogy körülbelül mit kell csinálnom, amint a körülmények mutatják majd. Ami az iskolai életünket illeti, most igen sok külföldi vendéghez van szerencsénk, akik tartanak nekünk sok szép előadást is. Már szinte jólesne egy kis csendes magány, no de ez a diákélet, és mi szeretjük is minden változataival együtt.

December 6-án voltunk kirándulni, és a kedves téli idő első havát a hegyek között üdvözlöttük. Sok kellemes és kellemetlen lépés tettünk, hol csúsztunk, hol álltunk, hol estünk. Magasabbnál magasabb hegyeket másztunk, hol két-, hol négykézláb, hol jajgattunk, hol kacagtunk. Örültünk a szép fehér hónap. Egész nap mentünk, közben ki-kisütött a nap, olyanok voltunk, mint az ázott csibék. Egyszer én is megtámogattam egy kavicsos ároknak az oldalát a tenyeremmel és a térdemmel, szegény harisnyámtól el is búcsúzhattam, nem

Elhalványult, de még olvasható Rózsa néni személyi igazolványa és jobbról a missziói igazolvány, melynek utolsó bepecsételése: 1944. Aláírta: Nagy Pál hitközségi elöljáró

birta a nagy dicsőséget, letűnt a térdemről. A hazafelé vezető út azután már sokkal normálisabb körülmények között történt, nem a hegyek között, hanem a hegyoldalban jöttünk, mivel annyira csúszós volt a föld, hogy lehetetlenség volt hegyeket mászni.

Most újra itt ülünk az iskola padjain, készülünk az idős *Udvarnoki* bácsi születésnapjára és a holnapi egészség-tanórára, amelyen egyen sem óhajtunk felelni, mivel olyan borzalmasan nehéz. No, de azután jön az áldott vasárnap, és kipihenjük a heti fáradalmakat, és gyűjtünk erőt a következő hétre. No, de talán már elég is ebből ennyi.

A csomagot az intézet megkapta, amit nagyon szépen köszönnek.

De most rá kell térnem látogatásom komolyabb oldalára. Nagyon nehéz beszélnem, nem is tudom, mit mondjak, jobb szeretnék hallgatni, és ezt a kérdést felelet nélkül hagyni, de hiába, most már beszélnem kell, mert hosszú hallgatásomból úgyis rájönnek a valóságra: János ez idő szerint lelkileg nem él. Szeretnék most nagyon szépet és jót mondani, de mit érne mindez, ha a valóságot nem fedné. Elég szomorú a helyzet, de nem kétségbeejtő, mert van a halottnak feltámadásuk, és én hiszem azt, hogy még ő is feltámad, ezen a földön, bár előbb súlyos csalódáson fog keresztül menni, mire majd ő is föleszmél, és választani fogja az örökkévalóságot a mulandóság helyett. De ezért nekünk nagyon sokat kell imádkoznunk. Mióta feljöttem és megkezdtem ezt az iskolai évet, nem is láttam, még csak telefonon se beszélhettem vele, időm pedig sohasem engedte meg, hogy fölkeressem. Egyedül vasárnap kereshetném meg, de a lakása címét nem tudom, csak egyedül az üzleti címet, és ki tudja, hol, merre keressem vasárnapokon. Egyszóval semmit sem tudok róla, csak azt, hogy volt, van, és még sincs, de hiszem, hogy még lesz.

Kedves Apám! *Gergely* testvértől küldtem a rosszerdei fiatalság részére két könyvet: *Stewart Jakab* és *Kunszt Irén*

könyvét, de még idáig nem kaptam róla értesítést, hogy megkapták-e vagy nem. A könyvben volt két levél is, az egyiket a papának, a másikat pedig a rosszerdei ifjúságnak írtam. Ha még nem kapták volna meg, valaki menjen érte... *Gergely* testvérek, ha pedig megkapták, tudassanak!

Egy újabb hír, de igen szomorú: nem lesz mindenkinek boldog és kedves karácsonya. Romániában csütörtökön bezárnak minden gyülekezetet, prédikátorokkal együtt. Hogy mi lesz ennek a folytatása, azt még nem tudjuk, csak egyedül Isten, ki mindent tud, és mindent lát. Emlékezzünk meg a mi örömünk között azokról a testvérekről, akik szenvednek, minden szabadságtól fosztva, családjuktól, ismerőseiktől és gyülekezeteiktől távol. Ezzel mondani-valómat befejeztem. Most már búcsúzom, majd ha több időm lesz, újra ellátogatok egy kis időre.

Üdvözlöm a gyülekezetet, az ifjúságot, a nőegyletet, a vasárnapi iskolát és a barátokat. Kívánok igen-igen boldog karácsonyi ünnepeket és újévet.

A papának is kívánom mindezen jókat és ezenfelül sok erőt és egészséget.

Sokszor csókolja leánya, Rózsi.

(Folytatjuk)

*Malicskó Mihályné Oláh Rózsa (1914–2008)
Isten derűs lelkű szolgálója köztünk szolgált 94 évet*

M É C S E S A T E I G É D

Dr. Matus István

Hit és erkölcs... az utolsó napokban

„Akié a Fiú, azé az élet, akiben nincs meg az Isten Fia, az élet sincs meg abban...”
(1Jn 5,12)

„A legjobb védekezés a gondolkodás” (Maróti Egon)

„Figyeld csak meg jól, az élet legnagyobb része elillan, ha rosszul cselekszünk. Nagy része, ha semmit sem cselekszünk, és az egésze, ha mindig mást cselekszünk. Kit tudsz megnevezni, aki az időnek valamelyest értéket tulajdonít, aki megbecsül egy-egy napot, aki feléri ésszel, hogy naponta meghal? Tévedés ugyanis, ha azt hisszük, hogy a halál még távol van tőlünk ... Ami életünkben mögöttünk van, az már a halál kezébe került. Cselekedj hát! Markolj meg minden órát, tedd rá kezed a mára, és kevésbé fogsz függeni a holnaptól. Amíg késlekedünk, elfogy az élet, minden a másé, csak az élet a miénk. És a halandók oly ostobák, hogy a legcsekélyebb, leghitványabb, és bizonyosan legpótolhatóbb dolgokkal engedik számlájukat megterhelni, ha hozzájutnak, de senki sem tekinti magát a legkevésbé is adósnak, ha időt kap, holott ez az egyetlen, amit még az sem tud visszafizetni, aki hálás érte.”

(Seneca: Erkölcsei levelek; 1. levél)

János apostol a valódi, a tényleges, az esszenciális, lényegi életéről szóló nagyon markáns, nagyon kategorikus bizonyosságtétele az 1Jn 5,12-ben található meg. Nagy jelentőségtartalommal, erőteljesen illusztrálja ez a bibliavers, hogy Isten itt a földi hiteles és beteljesedett életet hogyan mutatja be és szemlélteti az ember számára, szembeállítva a virtuális, a pseudo-, a látszatélet és az illuzórikus élet fogalomvilágával. Ez a bizonyosságtétel pedig a következőképpen szól:

„Akié a Fiú, azé az élet, és akiben nincs meg az Isten Fia, az élet sincs meg abban.” (Az idézetek Károli-fordításban értendők.)

Rövid gondolat, de nagyon mély jelentőségtartalommal bír. Ez a bizonyosságtétel dönti el lényegileg az egyes emberi életek sorsát, emiatt felbecsülhetetlen fontosságú ennek a bibliaversnek a pontos ismerete és értelmezése! Mit ír János apostol? „Akié a Fiú, azé az élet, és akiben nincs meg az Isten Fia, abban az élet sincs meg.”

Platón egyik művében olvashatjuk a barlanghasonlatot. Eszerint az emberiség állapota és gondolkodásmódja hasonlítható egy barlanghoz, ahol is emberek ülnek a fal felé leláncolva. Összesen annyit érzékelnek a világból, amennyi fény a bejáraton keresztül beszűrődik, illetve a fény- és árnyékváltozások a barlang falán megjelennek. Tehát ennyit érzékelnek a világból, és fogalmuk sincs a többitől. Egyszer betévedt egy vándor, aki a barlanglakóknak megpróbálta elmondani, hogy létezik egy kinti világ, egy valódi

világ, amely végtelenül szebb, értékeesebb és magasabb rendű az ő benti világuknál. A barlanglakók ezt nem akarták elhinni és elfogadni, sőt megharagudtak a vándorra, összevesztek vele, és elküldték őt onnan. Hasonló a helyzet az e világiság jegyében megélt „nagybetűs élet”, valamint a Fiúban, Krisztusban élt élet közt. A természetes élet, valamint a végtelenül magasabb rendű, a természetfeletti, a Fiúban élt élet így aránylik egymáshoz.

Aki megismeri Jézus Krisztust, és veszi a fáradságot a mai földi körülmények között – amikor az emberek annyi, de annyi mindennel el vannak foglalva, és annyi minden betölti az életet –, aki komolyan szeretné megismerni Jézus Krisztus személyét, abban lesz meg az élet. De aki csak önmagával, csak a körülményeivel, érzelmeivel, hangulatával lesz elfoglalva, és háttérbe szorítja az Isten személyét, azzal kapcsolatban egy nagyon fájdalmas dolgot tár az apostol elé: abban vagy azokban az emberekben nem lesz meg az élet.

Milyen életről beszél itt János apostol? A földi, profán pszichológiák önmegvalósításról, önkitaljesítésről, sikeres életkarrierizmusról beszélnek mint végső célról. Mi az a radikális „másság”, ami felülírja – abszolút módon – a földi pszichológiákat? Az 1Kor 13. fejezet versei félreérthetetlen, félremagyarázhatatlan logikai iránymutatást adnak arról, hogy a világegyetem végtelen Teremtője és Királya kiket, milyen életkarrierizmusokat, milyen nagy formátumú tekintélyszemélyeket fogad el hitelesen példaértékűeknek, etalonembereknek, és kiket nem: „Ha szeretet nincsen bennem...” (1Kor 13,1–3) Milyen élet lesz meg azokban, akik keresik és kutatják Jézus Krisztus személyét? És akik nem ezt teszik, azokban milyen élet nem lesz meg? Így is meg lehet fogalmazni a kérdést: Mit jelent a hétköznapi életben úgy élni az életünket, hogy Jézus Krisztus számunkra szövetségstársunk legyen? A nagyon sok, szebbnél szebb igei hivatkozásból és életpéldából csupán csak egyet: az 1. zsoltár tanítása szerint „Boldog ember az, a ki ... az Úr törvényében van gyönyörűsége, és az ő törvényéről gondolkodik éjjel és nappal. És olyan lesz, mint a folyóvizek mellé ültetett fa, a mely idejekorán megadja gyümölcsét, és levele nem hervad el; és minden munkájában jó szerencsés lesz.” Hogyan lehet úgy élni, hogy az Isten ne szoruljon háttérbe, és ne más bálványisteneknek hódoljak, hanem az élő Isten legyen a szövetségstársam? És mit jelent a földi életben úgy élni, mintha az Isten nem is létezne? Kérdezve kifejtő (didache) – módszerrel tekintünk át ezeket a kérdésköröket! Ez a két dolog létezik: vagy elfogadom Istent és vele élem az életem, vagy pedig úgy élek, hogy talán tudom: létezik Isten, de lefogalom magam mindenféle általam fontosnak tartott dologgal, és úgy gondolkodom, mintha Isten nem is létezne. Azt mondja a Szentírás, hogy az egyik az életet fogja adni számunkra, a másik pedig

kiveszi belőlünk az életet. Így mindkét kérdés feltevésének óriási jelentősége van. Mert vagy az Istennel, vele együtt élek, vagy pedig nélküle.

Ez az a két dolog, amiről az emberek nem akarnak tudomást venni, illetve hogy nincs ezek között középút, kompromisszum. Vagy vele, vagy nélküle. Vagy megismerem őt, és megkapom az Isten szerinti életet, vagy háttérbe szorítom a jó Istent, és nélküle fogom leélni az életet, de olyan közbülső életlehetőség nincs, amit közmondásosan „se vele, se nélküle” élhetnénk. A Biblia szerint ilyen állapot nincs. Aki megismerte a Fiút, abban az élet meglesz, aki pedig nem ismerte meg a Fiút, abban az élet sem lesz meg. A Szentírás teljesen más felfogást vall az életről, mint amit mi életnek nevezünk. Mert az általunk nevezett élet nem más, mint – a költő szavaival – „egy számkivetett bolyongás az Édenen kívül”.

Tele van fájdalommal, szomorúsággal, nyomorúsággal, félelemmel, problémákkal és mindazokkal, amiket átélünk nap mint nap. A Szentírás az Isten beszédén keresztül a valódi Krisztusban való élet értékét szeretné már itt a földi körülményeink között velünk megismertetni, hogy az élet problémái ne nehezdedjenek olyan súllyal ránk. Ismerjük meg, hogy mit jelent ezt az életet élni Krisztussal! Azt az életet, amit a Szentírás nekünk szeretne adni – immár hatezer éve –, sajnos nem ismerjük, vagy pedig nagyon felszínes ismeretünk van róla.

Isten nélkül mit nevezünk életnek? Az egyik ismert gondolat így hangzik: „Együnk, igyunk, mert holnap úgyis meghalunk” (Ézs 22,13). Sok embernek ez az életről való felfogása. Minek komoly dolgokkal foglalkozni! Hogyha egyszer élünk – néhány rövid évtizedet itt e földön –, akkor éljük ki azt, de arra nem gondolunk, hogy ennek már földi életünkre nézve is hihetetlen negatív terhei vannak. Amikor a tanítványok megkérdezték Jézus Krisztust a végidőre vonatkozó beszédében, hogy micsoda jele lesz a világ végének és az ő második eljövételének, akkor – sorolta Jézus – „hallanotok kell majd...” betegségekről, háborúkról, természeti katasztrófákról. Az emberi világról szólva az emberiséget egy dolog nagyon-nagyon fogja jellemezni: „Az emberek esznek, isznak, házasodnak, építenek, férjhez mennek, és nem vesznek észre semmit.” (Mt 24,37kk) Ez tölti be az emberek nagy többségének az életét! Jézus megjövendölte, hogy az emberek a történelem vége felé járva nem a „Krisztusban való élet lelkének törvénye szerint” szeretnék élni életüket, hanem önző, világias módon. Nehogy félreértés essék, az nem bűn, hogyha eszünk, iszunk, házasodunk, férjhez megyünk, mert ezek a természetes élet velejárói. Krisztus azt hangsúlyozza, hogy amikor kizárólagosan csak ezek kötik le a figyelmünket, akkor a Szentírás alapján ez bálványimádásnak, azaz bűnnek számít.

Egy fiatal lelkész saját életéből mondott néhány példát. Egyik ismerőse egy alkalommal kérdezte, hogy hova megy. Istentiszteletre! – volt a válasz. Mire ő: „Jól vagy? Nem ez az élet!” Vagy amikor teológushallgató lett, akkor egyik rokona azt mondta, hogy „Hallom, hogy zárdába költöztél. Teljesen megőrültél? Ráérsz majd akkor, hogyha időse leszel. Nem ez az élet.”

Vajon ma, a 21. század elején az emberek között ez az uralkodó felfogás, hogy csak abban van meg az élet, aki megismerte Jézus Krisztust? Teljesen ellentétes ezzel az emberek felfogása. Név nélkül említjük azt a befolyásos egyházi gondolkodót, aki azt mondta, hogy a keresztyénségnek

a jövőben egyetlenegy nagy ellensége lesz majd, az, aki a Biblia minden tanítását komolyan veszi. Ezt, ezeket ő – helytelenül – fundamentalistáknak nevezte. Fordítsuk vissza a saját logikáját, és vezessük végig a következőket! Alaptétel, alapigazság, hogy a keresztyénség alapítója Jézus Krisztus. Krisztus mit tanított? „Isten minden igéjével él az ember.” (Mt 4,4) Pál apostol mondja, hogy a „teljes Írás Istentől ihletett, és hasznos a tanításra, feddésre, a megjobbításra, az igazságban való nevelésre” (2Tim 3,16). A „nem teljes Írás viszont... nem Istentől ihletett”, mivel „az Írás fel nem bontható” János evangéliuma szerint (Jn 10,35). Azaz Krisztus a Biblia minden tanításának a komolyan vételére tanított. A netán még az infallibilitás (tévedhetetlenség) jegyében is nyilatkozók szerint akkor a jövőben – ezen logika mentén – a keresztyénségnek a legnagyobb ellensége a keresztyénséget alapító Jézus Krisztus lesz? A gondolkodásal nagy baj, nagyon nagy baj van!

Pál megírta a 2Tim 3,5-ben, hogy a földi történelem végén „akiknél megvan a kegyesség látszata” (nem a hitetlen emberek!) – Jézus megújító ereje nélkül –, a saját felfogásuk szerint fognak élni. „...megtagadják annak erejét.”

A görög szöveg értelmezése szerint „meglesz náluk a kegyesség látszata, és az istentisztelet külső formáját fogják bitorolni, de nem lesz meg bennük az az élet, ami megvan Jézus Krisztusban.”

Lót, mikor beszélt a vőinek az itéletről, hogy reagáltak ők? „Úgy tetszett nekik, mintha tréfálna.” Semmit sem változott azóta a világ. Bölcs Salamon azt mondja, hogy nincs semmi új dolog a nap alatt. Mintha Lót tréfálna, úgy tetszett nekik akkor, amikor arról beszélt, hogy az életük azonnali megmentéséért fussanak! Ma is sajnos azt láthatjuk, hogy az embereknek úgy tetszik, mintha tréfálnánk, nem lennénk magunknál, mikor az emberek életének azonnali megmentéséért fáradozunk.

Ha elsorolnánk, hogy az élet mit ad nekünk: gondot, fájdalmat, nyomorúságot, kilátástalanságot, sirást, békétlenséget, betegséget, halált. Ezek a következményei annak, hogy az Isten Fia nélkül próbáljuk az életünket élni.

A 88. zsoltár érzékletesen fogalmazza meg, milyen az emberi élet Isten nélkül. Így lehetne jellemezni a mai emberiséget is. János apostol hallatlan mély bizonyágtételét ugyanis nem akarjuk elfogadni: „Akié a Fiu, azé az élet, és akiben nincs meg az Isten Fia, az élet sincs meg abban.” Pedig a Biblia másutt is ugyanilyen kategorikus: „Mert aki meg akarja tartani az ő életét, elveszti azt, aki pedig elveszti az ő életét én érettem, megtalálja azt.” (Mt 16,25)

Vagy pedig: „Aki e kőre (Krisztusra) esik, szétzúzatik, akire pedig ez esik rá, szétmorzsolja azt.” (Mt 21,44)

Mint tudjuk, Isten eredetileg nem a fájdalomra, nyomorúságra, halálra teremtett meg minket. Mi volt az életről Isten eredeti elgondolása? Azt szerette volna Isten, hogy vele való szoros közösségben éljünk. Nem arra teremtett Isten, hogy legfeljebb néhány rövid évtizedet éljünk itt a földön. A 90. zsoltár azt mondja: legfeljebb 70–80 évet élünk, és ennek is nagyobb része fájdalom és nyomorúság.

Tanulságos, ahogy Salamon beszél a Préd 4,2–3-ban: „És dicsérem én a megholtakat... az élők felett, akik még élnek. De mind a kettőnél boldogabbnak azt, aki még nem lett, aki nem látta azt a gonosz dolgot, amely a nap alatt történik.”

Tehát jobb dolga van az elhunytak ahhoz képest, aki még él, de legjobb dolga annak van, aki még meg sem

született.

Nem erre teremtett az Isten. Mi az örök élet? A végtelesség. Erre teremtett meg bennünket, és ezt szeretné visszaadni mindazok számára, akik igénylik a Fiúban való életet.

Az 1Jn 2,16–17-ben döbbenetesen sorolja fel, hogy mit ne tegyünk, mik azok, amik eltávolítanak Istentől. „*Mert mindaz, ami a világban van, a test kívánsága, és a szemek kívánsága, és az élet kérdése, nem az Atyától van, hanem a világból. És a világ elmúlik, és annak kívánsága is, de aki az Isten akaratát cselekszi, megmarad örökké.*” Ez a „nagybetűs” élet, a tékozló fiú által is választott élet.

Melyik élet áll közelebb hozzánk? Nézzünk önmagunkba, ne csapjuk be magunkat!

A Róm 6,23-ban Pál így fogalmazza meg: „*A bűn zsoldja a halál*”. Az Isten elleni lázadás a bűn, ez az élet kérdése, a szemek kívánsága, és a test kívánsága, ez a mi életünk. Ettől szeretne megszabadítani Isten.

Ézsaiás könyvében olvashatjuk, hogy amikor rossz döntéseink következtében szenvedünk, akkor a jó Isten nem tétlenül néz bennünket. Nem mondja azt, hogy magatoknak csináltátok, szenvedjétek, hanem azt mondja a 63. fejezetben: „*Minden szenvedésünket ő is szenved.*” Aki gyermeket nevel és látja, hogy a gyermek rossz úton halad, fáj az neki? Nagyon. A gyermekek önpusztító életét végignézni szörnyű.

Isten azt mondta, hogy mi az ő gyermekei vagyunk. Neki végig kell nézni, hogy miközben szeretné az örök élet jogát nekünk adni, mi pedig...?

Vajon az Isten meddig tűri ezt, mikor telik be a pohár?

Akik figyelemmel kísérik a bibliai próféciaikat és a Jézus második eljövételére vonatkozó jövendöléseit, láthatják, hogy közel van: „*zsendül a fügefa*”.

Mikor jön el Krisztus, mikor vet véget a földi életnek? Egyáltalán véget vet neki? Ez ma egy uralkodó felfogás, hogy vissza fog jönni Krisztus? Vagy pedig úgy gondoljuk, hogy nem kell, hogy Krisztus visszajöjjön, mivel mi olyan jók,

okosak, kreatívak vagyunk, hogy össze tudunk fogni, és emberileg majd megállítjuk a bűn problémáját! Tudunk olyan gazdasági, kulturális, szociális és ökológiai stb. helyzetet teremteni, ami megállítja a világ agóniáját. Létre lehet ezt hozni emberileg?

Háttérbe szoríthatjuk János kijelentését, hogy az *élet egyedül Krisztusban van?*

Miért nem jön Jézus már most, mire vár még? A világ már tényleg ott tart, mintha a bolygónkon a „vészjelzők a piros mezőben, a határértéken mutatnának”, akkor miért nem jön el Krisztus? Vigasztalhatjuk egymást a következők fényében: Jézus nagyon jól tudja, mi van a földön, mégis vár. 2Pt 3,9. verse: „*Nem késik az ígérettel az Úr, mint némelyek késedelemnek tartják, hanem hosszan tűr érettünk, nem akarván, hogy némelyek elveszenek, hanem hogy mindenki megtérésre jusson.*”

Ezért vár még Isten. Tudja, hogy vannak emberek, akik nem ismerték meg, hogy mit jelent Istenben élni. Lehetőséget akar még adni azoknak, akik meg akarják ismerni őt. Sok ilyen ember van még:

„...*akik engem szorgalmasan keresnek, megtalálnak.*” (Péld 8,17)

Az alapigénk nemcsak egy kis bibliavers, hanem az életünkről, személyes sorsunkról szóló kinyilatkoztatás. „*Akié a Fiú, azé az élet, és akiben nincs meg az Isten Fia, abban az élet sincs meg.*”

Az emberek jelentős részének gondolkodásában két nagy téveszme van jelen az üdvösséggel kapcsolatban: úgy vélik, hogy érdemeikre tekintettel, és/vagy a bűneikkel együtt fognak majd üdvözülni.

Isten viszont az embert úgy akarja az örök életbe átvinni, hogy a bűnüket leválasztja róluk. Amíg nem ismeri meg valaki a Fiút, fogja tudni, mi az, hogy bűn?

Egyáltalán mit jelent az, hogy *ismerni* Jézust? A Biblia lapjain a lehető legbensőségesebb, legmeghittebb kapcsolat találjuk ezzel a szóval megjelölve (1Móz 4,1).

Kik akarnak majd megválni bűneiktől? Akik megismerték és megszerették Jézus Krisztust. Akik nem ismerték meg, vagy csak felszínesen, vagy háttérbe szorítják a Bibliát, vagy divatból keresztyének, azoknak nem éri meg a „bűnnek való meghalás” áldozata.

„*Én vagyok az út, igazság és élet.*” (Jn 11,6) Az emberek nem tagadják Isten létét, de szokták mondani, hogy az Istenhez sok út vezet, mint ahogy egy hegycsúcsra is elméletileg sok út vezet. De ez egy olyan „hegycsúcs”, amelyre... hány út vezet? Egy. „*Én vagyok az út...*” – mondja Jézus. Szokták mondani, hogy: „Tudom, hogy az Írás ezt mondja, de én úgy gondolom, hogy...!” Van ezeknek a vélekedéseknek realitásuk? Logikusak ezek bibliai alapon? Vagy pedig „paneles, sablonos”, lényegében világias gondolkodást tükröznek? A valódi élet feltétele tehát az, hogy megismerjem Jézus Krisztust. Mert ő az *út!*

Péter fogalmazza meg levelében, hogy Krisztus az ő drága vérért adta minden egyes emberért. Tudjuk jól, hogy a ma emberének a 21. század elején netán kegyeskedésnek és túl szentimentálisnak tűnik, hogy Krisztus az ő drága vérért adta minden egyes emberért. A Biblia szerint ugyanakkor csak ez az egyetlen mód áll rendelkezésre, ami által örök életünk lehet. Ha ezt nem igényeljük, illetve háttérbe szorítjuk, Krisztus második eljövetelekor nem tud leválasztani bűneinkről, és akkor nem fog tudni üdvözíteni. A Biblia jelentőségteljesen elénk tárja, hogy

már az Ószövetségben is ez volt az Isten célkitűzése a zsidó népre vonatkozóan. 1500 éven keresztül – a magyar történelem ennél sokkal kevesebb! – az áldozati rendszer által szemléltette, hogy kinek a helyettes áldozata árán élhetnek. Szertartást kellett a zsidó népnek végezni, hogy a gondolatukba véssze Jézus Krisztus megváltói tevékenységét. Ha valaki elkövetett egy bűnt, Isten megmondta neki, hogy csak akkor tudja lemosni róla, ha elvégez egy szertartást. Mivel a bűn zsoldja a halál, emiatt valakinek meg kellett halni. Isten nem akarta, hogy az ember meghaljon a bűne következtében. Elrendelte, hogy hozzon ekkor az ember egy ártatlan bárányt. A vétkezőnek a bárány fejére kellett rátenni a kezét, teljes súlyával. A bűn ekkor átkerült a bárányra, és a bárány lett a bűnös. Ekkor el kellett vágni a torkát, és végig kellett nézni, hogy az állat hogyan vergődik és hogyan pusztul el. Döbbenetes szertartás volt. Ezzel a szemléltetéssel – mintegy drámajátékkal – Isten el akarta érní, hogy amikor az ember vétkezik, utálja meg a bűnét. Iszonyodjon a bűntől! Soha ne vétkezzen. Bemutatta, hogy egy ártatlan kisbárány életét vette el, ha bűnt követett el. Ez a bárány Jézus Krisztus jelképe volt. Miért kellett Jézusnak meghalnia? Ugyanazokért a bűnökért, amit az ószövetségi és mi is elkövetünk. Ahogy az Ószövetségben egy szertartás utalt erre vonatkozóan, ma is következménye van a bűnünknek: a bárány vérét a papnak be kellett vinni a templomba. A három rész közül a szentélybe kellett vinni, és a szentek szentjében lévő frigidárium felé – benne a Tízparancsolat ígéivel – kellett hinteni, mivel a törvényt szegte meg a bűnös. A Biblia azt mondja, hogy véronítás nélkül nincsen bűnbocsánat. Isten nem akarta, hogy az ember haljon meg, hanem a helyettese. Viszont akik megszegték a törvényt, azok bűnei nem töröltettek el, hanem csak megelőlegezett bűnbocsánatot kaptak. Egy évben egyszer volt a „jom Kippur”, a nagy engesztelési nap. A főpap ez alkalommal szertartásosan megtisztította az egész évben rázúduló bűntől megterhelődött templomot. Hozni kellett ekkor két állatot. Egyik Krisztust jelképezte, másik a pusztai démont, Azazel bakját, a sátánt. A főpapnak az összes bűnt az ártatlan állatra kellett helyezni. És ekkor ennek meg kellett halnia. Azt az állatot, amelyik a sátánt jelképezte, ki kellett vinni a táborból, és soha többé nem lehetett visszaengedni a táborba. A bűn örökre ki lesz így vetve a táborból. Nagyon fontos körülmény, hogy akik nem vettek részt a nagy engesztelési napon, igaz megbánták korábban a bűneiket, de nem mentek el a nagy engesztelési napra, azoknak a bűneik megmaradtak. Meg kellett halniuk, és ki kellett őket irtani Izrael táborából! A Zsidó 8–9. fejezete mondja: Jézus Krisztus most a mennyben azt a szolgálatot végzi értünk, amelyet az ószövetségben a főpapok végeztek.

A 8–9. fejezetben írja – és a Jelenések könyvében is –, hogy létezik a mennyben egy templom, mivelhogy a földi templom csak másolat volt. Jézus Krisztus áldozatával előlegezett számunkra bűnbocsánatot. Egy ember, aki például tegnap megismerte Jézus Krisztust, vagy akik korábban közel kerültek az Istenhez, gondolkodásmódjában megváltozott, ennek Isten megelőlegezett bűnbocsánatot adott. Az Ószövetségben az igaz bűnbánók bűnbocsánatot kaptak. Azt is mondja a Szentírás, hogy Jézus Krisztus a mennyben közbenjár értünk. Ahogyan a főpap egyszer egy évben bement a szentek szentjébe, hogy megtisztítsa a templomot és eltörölje mindazok bűnét, akik vétkeztek. Jézus a mennyben ugyanezt a szolgálatot végzi. Vagyis, akik valamikor megismerték Krisztust, és bűnbocsánatot kaptak, de visszaéltek, nem akartak „hitben felmenni a szentek szentjébe”, és együttműködni a

bűneltörlésben, az ilyenekkel az Ószövetségben mit tettek? Ki kellett irtani őket, mert a bűneik nem lettek eltörölve. Isten a bűnösökkel közösséget vállalt? Aki szeretne utánajárni, megtalálhatja, mert a 3Móz 4,16–23 ezekről beszél. A keresztyén világ nagy többségének sajnos fogalma sincs arról, hogy mit jelent a szentek szentje. Nincs fogalmuk arról, amit Pál mond, hogy Jézus Krisztus bemeleg a mennyi templomba, hogy közbenjárjon értünk. Ha ez nem érdekel minket, akkor ugyanúgy élünk, mintha Isten nem is létezne. A bűnt önmagunkra zúdítjuk. Hiába kaptunk korábban bűnbocsánatot, mert ez – hasonlóan a felfüggesztett szabadságvesztéshez – csupán megelőlegezett bűnbocsánat volt.

Olvaszuk el Mt 18. fejezetében az *adós szolga* példázatát! Ma sokan úgy gondolkodnak, hogy ha Isten megbocsátott a kereszten, akkor már most végérvényesen szabad bejárásunk van a mennybe. Ez hatalmas sátni hazugság! Az emberek döntően nem ismerik fel a bűnbocsánat és a bűneltörlés közötti különbségtételt. Ténylegesen bűnbocsánatot kapott az ember, de ez csak megelőlegezett bizalom. Ha visszaélünk ezzel, és tovább folytatjuk bűnös életünket, akkor elmulasztjuk a Krisztus elé járulást a szentek szentjébe. Ekkor a bűneink el lesznek törölve? Szeretnénk hangsúlyozni jelentőségteljesen, hogy miért van ennek a bibliaversnek óriási jelentősége: „*Akié a Fiú, azé az élet, és akiben nincs meg az Isten Fia, abban az élet sincs meg.*”

Aki nem Krisztusban éli életét, az a legkisebb mértékben sem fog azzal foglalkozni, hogy mit tett Jézus értünk. A legkisebb mértékben sem fog tudakozódni afelől, hogy most hol van Krisztus, és hogy mit tesz ebben az időben értünk. Egy mennyi ítélet – vizsgálati ítélet – folyik jelen pillanatban minden egyes ember felett. „*Mert nekünk mindnyájunknak meg kell jelennünk a Krisztus ítélőszéke előtt...*” (2Kor 5,10) Teszteljük, hogy ez az információ számunkra esetleg magas hírértékű, azaz releváns hír, vagy pedig alacsony hírértékű, netán logikailag üres, közhelyszerű, redundáns információ. Ha például valamilyen ügyből kifolyólag bíróság elé kellene mennünk hétfőn, most pedig hétfő van, és ha nem tudjuk megfelelően védeni magunkat, akkor nagy súlyú következménye lesz, netán pár év szabadságvesztés is kinéz. Ekkor úgy élnénk az életünket, hogy nem is foglalkoznánk vele, eszünkbe sem jutna, vagy pedig nagyon izgulnánk? Érdekelne-e, hogy két nap múlva milyen ítélet születik? Ennél végtelenül sokkal nagyobb jelentőségű ítélet folyik a fejünk felett! Itt az örök életünkről van szó! Gondolatunkban megjelenik-e, hogy most esetleg én rajtam van a sor? Földi dolognál nagyon is ott lenne ez bennünk, de itt az örök életéről van szó, és ettől a hírtől – meglehet – egészen nyugodtan alszunk?!

Aki nem igényli Krisztus közbenjárását, miképpen az Ószövetségben is ha valaki nem igényelte, akkor abban az emberben megvolt-e, illetve megvan-e az élet?! Nem, mert kivettették Izrael táborából. Isten azt szeretné elérni – mert nem személyválogató ő –, hogy minden ember üdvözüljön, és az igazság ismeretére eljusson. Szeretné, ha mindenkiben megjelenne a Fiú élete. Aki ezt nem igényli, azzal az Isten sem tud mit tenni. Isten azt akarja, hogy az ő második eljövételére az emberről a bűnét sikeresen leválassa. Az Ószövetségben is ez volt a célja. Évente megtisztította a bűnöktől a táborot.

„*Ez az a bizonyágtétel, hogy örök életet adott nekünk az Isten, és az az élet a Fiában van. Akié a Fiú, azé az élet, és akiben nincs meg az Isten Fia, abban az élet sincs meg. Ezeket irtam meg nektek, akik hisztek az Isten Fiában, hogy tudjátok*

meg, hogy örök életetek van, és higgyetek az Isten Fiának nevében.” Akik komolyan veszik ezt, és így akarják élni életüket, azok örök életet nyernek. Lehet akkor hiteles üdvbizonyosságunk? Biztosak lehetünk abban, hogy Isten üdvözíteni akar bennünket, ha a Fiában éljük az életünket? Lehet üdvbizonyosságunk. Onnan lehet tudnunk, hogy van üdvösségünk, hogy „miénk a Fiú”. Tényleg „miénk a Fiú”? Keresztyének valljuk magunkat, azaz Krisztus-követőnek. Tényleg követjük Krisztust? Vagy pedig mindenféle kifogást találva úgy követjük, ahogy a keresztyén világ döntően teszi?! (Lásd 2Tim 3 ismét!) Pál jelentősegteljesen mondta: „*Ama nemes harcot megharcoltam, futásomat elvégeztem, végezetül eltétetett nékem az örök élet koronája.*” Akkor mondhatom ki ezt, ha a nemes harcot megharcolom mindennap. A nemes harc megharcolása azt jelenti, hogy az ellenségünket naponta legyőzzük. De ki a legnagyobb ellenségünk? *Pilinszky János* szerint „*a legnagyobb ellenségünket magunkban hordozzuk*”. Ez a legnagyobb ellenségünk akarja, hogy a „*Fiában éljük az életünket*”? Vagy pedig totálisan az ellenkezőjét akarja? Sőt, esetleg egy nagyon jól koreografált, teátrális, kompromisszumos megoldást akar a „*se vele, se nélküle*” elv jegyében? A „*futásomat elvégeztem*” azt jelenti, hogyha a Fiában éljük életünket, és akik nem ismerik Krisztust, azokkal – akik ezt igénylik – megismertetjük. Nem úgy élünk a továbbiakban, mintha Krisztust sohasem ismernénk. Ki sem bírjuk, hogy ezt az egyedül igaz, valós, lényegi életről szóló, legmagasabb hírértékű információt, az örömmüzenetet tovább ne adjuk!

Kr. e. 1445–1446 környékén volt, amikor Isten kihozta a zsidó nemzetet Egyiptom földjéről. Amikor megkapták a tízparancsolatot, Isten jól tudta, hogy ezt mi emberek nem tudjuk emberi erővel megtartani. Ezért Isten többletkinyilatkoztatásként – ezt olvashatjuk a Mózes harmadik könyvében – adta az áldozati szertartásokat is kegyelmének, szeretetének újabb jeleként. Ahhoz, hogy felismerjék, és hogy – felülről való erővel – meg tudják tartani a tízparancsolatot, bárányáldozati szertartásokat kellett hozni. Mt 27-ben azt olvassuk, hogy a templom kárpitja kettéhasadt, a szertartásoknak ekkor vége szakadt. A bárány Krisztusra mutatott. Az igazi Bárány meghalt. A Kol 2,2 szerint az „*árnyék valósággá*” lett. A szertartások érvényüket veszítették a beteljesedéssel. Krisztus a feltámadása után még 40 napig a földön volt. Elkezde közbenjárói szolgálatát. A középkorban, amikor a Biblia el volt rejtve, nem tudtak erről a közbenjárásról, de a vég idején – mondja Dániel könyve – *nagyobbá lesz a tudás*, sokkal többen megértik, hogy Krisztus milyen szolgálatot végez a mennyben.

Amikor Jézus eljön másodszor, akkor az „*Isten országának ez az evangéliuma hirdettetik bizonyosságul minden népnek, és akkor jön el a vég*”. Világcsoda lesz, hogy hatmilliárdnál is több ember él, és nagyon sok más különböző vallás képviselői, akik jelenleg még elvetik Krisztus személyét, de félreérthetetlen bizonyossággal meg fogják őt ismerni. Minden embert választás elé fog állítani, mert fehéren feketén mindenki tud majd dönteni, hogy Istent akarja-e választani vagy a „nagybetűs” életet. Nem lesz olyan ember a földön, aki amikor eljön Krisztus, előzetesen ne döntött volna vagy mellette vagy ellene. Akik el fognak veszni, csak a saját személyes, tudatos döntésük következményének hatására fognak elveszni, és nem a véletlen következményeként. Jézus előre megjövendölte ezt is. És lesznek majd a Mt 24 és párhuzamai tanulsága szerint, akik teljesen ellentétes üzenetet fognak hirdetni, és pedig a keresztyénség nevében! Ez a lényeg. De Isten ellensúlyozza ezt,

mert vannak olyanok, akik nagyon jó szándékú emberek, de nem értik a Biblia összefüggéseit. Fontos megfigyelnünk – mondja Péter –, „*egyetlenegy szó sem támad saját magyarázatból*”, mert Krisztus szerint „*ez az evangélium*” fog hirdettetni, nem különböző evangéliumok, hanem *az Isten beszédének evangéliuma* bizonyosságul, azaz abszolút meggyőző erővel. Akik most még valaminek hatására nem látnak át bizonyos összefüggéseket, azoknak az értelmét a Szentlélek fogja segíteni. Jakab mondja: *akinek nincs bölcsessége, Isten meg fogja adni*. Aki szíve jóindulatából kutatja az Írásokat, nem kell majd félnie, hogy más evangéliumot fogad el, mert a Szentlélek fogja a munkát kísérni, és még a legtudatlanabbak is meg fogják érteni. Az apostolok közül sokan egyszerű halászok voltak. Krisztus második eljövetele előtt ez az evangélium, az Isten beszédének evangéliuma bizonyosságul fog hirdettetni. Ez és értelemszerűen más evangéliumok is hirdettetnek majd, de ez az evangélium hatalmasan, erőteljesen hirdettetik. Itt, ennél a pontnál mindig egy fontos alapelv kíván kifejtést: mikor fogjuk tudni a hamis pénzt felismerni? Ha ismerjük az eredetit! Nagyon fontos dolog! A Bibliában vannak olyan dolgok, amiket nehezen tudunk megérteni, de ha imádságos szívvel olvassuk a Bibliát, nem kell félni, hogy jön például egy Da Vinci-kód, és mindent „lesöpör”, így az embert a hitétől eltávolítja. Mert a Biblia lényege: ha megismerem, és olvasom, ezáltal fel tudom majd fedezni a hamisságot, és nem a hamisságok fognak eltávolítani engem Istentől. Fontos, hogy naponta táplálkozunk Isten beszédével. A Biblia önmagát magyarázza. Például, ha valamit nem értek Mózes könyvében, és haladok tovább, lesz olyan könyv, amiből megértem majd.

Ez a törvényszerűség érvényes a Jelenések könyvére is, amely az Ószövetség 39 iratából 36-ot idéz. A Jelenések 404 versből áll, és ebből 278 ószövetségi idézet. Ha – mondjuk – nem olvasom az Ószövetséget, nem fogom megérteni a Jelenések könyve jelképeit. De ha végigolvasom a Bibliát, és elérek a Jelenések könyvéhez, vannak benne olyan dolgok, amikkel korábban már találkoztam. Ezékiel, Mózes, Zakariás stb. A Biblia önmagát magyarázza. Isten meg fogja mutatni. Fontos, hogy én tudjam leleplezni a hamisságot a Biblia alapján.

Pál apostol alá is támasztja ezt: 1Kor 2,14. verse: „*Az érzéki ember nem foghatja fel az Isten lelkének dolgait, bolondságok néki..., de nekünk életnek beszéde...*” Azaz az Isten Lelkétől nem érintett ember nem foghatja fel Isten Lelkének dolgait, mert bolonságnak tartja – mondja az egyik fordítás. Az az ember, aki megismerte a Biblia jelentőségét, és olvassa a Szentírást, boldog lesz.

A zsidó nép hol követte el a hibát? Ott, hogy megtartották maguknak az Isten ismeretét, és nem mondták el. Pál mondta, aki zsidó származású volt: miattunk káromoltatik Isten evangéliuma, mert a népnek, aki megismerte Isten cselekedetét, a jellemében is tükröznie kell, hogy kit képvisel. Az Istennek most is van választott népe, láthatatlan gyülekezete, és a történelem legvégén is lesz, akiket azért választott ki az Isten, hogy továbbvigyék az embereknek a jó hírt, az öröm üzenetét. Ebből adódóan bizony nagy a felelősség. Mindazoknak nagy a felelőssége, akik valamilyen módon kapcsolatba kerültek az Isten beszédével. A talentumok példázata erről szól. Kamatoztatni kell. Nem arra kell várni, hogy a választott nép mit tett vagy mit tesz, hanem hogy én mit teszek. A Jn 10. fejezete mondja: *lesz „egy pásztor és egy nyáj”*. Én mit tudok tenni? Nem végezte el korábban sem

maradékalanul a nép a feladatát. Jézus 2000 éve meghozta az áldozatát, de még mindig nem jutott el mindenhova az evangélium.

„Hármas angyali üzenet” is lesz az utolsó napokban, mondja a Jelenések könyvében a Biblia: „Az Istent féljétek, és néki adjatok dicsőséget, mert eljött az ő ítéletének órája.” Nagy fennszóval fog hirdettetni. Isten nem fogja megengedni, hogy akik megismerték őt, azok más emberek mulasztásából, hibájából elveszenek. Mert azt ígérte, ha ti nem szóltok, a kövek fognak szólni, azaz prófétákat is tudok a kövekből támasztani.

Tehát amit nekem tennem kell, az, hogy amit megismertem, azt a gyakorlatba is átültessem. Mit teszek, elásom az ismeretemet vagy kamatoztatom? Mit tegyünk azokkal, akik szóba sem állnak velünk? Nem fontos rögtön beszélni. Sokkal jobb, ha cselekedeteinken látják, amit beszélünk. Sokkal rosszabb, ha beszélék és a cselekedeteim más mutatnak. Ránk is érvényes lesz ekkor az, hogy „miattunk káromoltatik Isten beszéde”.

Fontos kérdést említenénk. Mi fogja jellemezni az embereket? Olvassuk a Jel 14,4–5.12 verseket! Akik hirdetni fogják az evangéliumot, a Krisztus evangéliumát, azokból tevődik össze egy nép. Ezek azok, akik kamatoztatják a rájuk bízott talentumokat. Ezekre jellemző lesz:

1. „*akik asszonyokkal nem fertőztettek meg*” – nyilván nem a testi kapcsolatra utal a Szentírás, mert a házasságon belüli házasság tisztességes – az asszony a Bibliában úi. két-féle jelkép: a „tisztá” és a „parázna asszony”. Az egyik az igaz egyház, akik elhatárolódnak a „hitetéstől”, az igazságot hamissággal feltartóztató „csűr-csavar” tanításoktól. Azaz zárt, koherens, sziklaszilárd keresztyén-krisztocentrikus identitással, morállal rendelkeznek. A másik a Krisztussal ellentétes tanítást képviselő hamis egyház. A „szüzek” tehát azok, akik hűségesekek Krisztushoz.

2. „*Ezek azok, akik követik a Bárányt, valahová megy.*” Egyetlen út van csak, és ez a Jézus Krisztus.

3. „*Ezek áron vették meg az emberek közül az Istennek és a Báránynak zsengejéül.*” Hálásak, és nem veszik semmibe Krisztus áldozatát. Tudják, hogy ennek az áldozatnak a következtében élhetnek.

4. „*Szájukban nem találtatott álnokság, mert az Isten királyi széke előtt feddhetetlenek.*”

Tehát lesznek olyan emberek, akik büntetlenül meg fognak állni az Isten előtt. Hogyan lehet ez?

Önmagukban sehogy, mert ez üres illúzió, lehetetlenség lenne. De az *Istennel együtt* semmi sem lehetetlen. Teremtő szava hatalmával megteremtette mindazt, ami ehhez való. Péter mondja, hogy *az ő isteni ereje mindennel megajándékozott bennünket, ami az élethez való.* Tehát övele együtt minden lehetséges.

5. „*Itt van a szentek békességes tűrése*” (12. vers) – állhatatossága a pontosított fordítás szerint. Tehát lesznek szent emberek, akik állhatatosan végig hűek, kitartóak maradnak, és ez az ő üdvözülésük titka. Állhatatosak Isten mellett, és megtartják Isten parancsolatát és Jézus hitét. Sértetlenül megtartják Isten minden parancsolatát. Nem Jézusban hisznek, hanem ugyanazzal a hittel bírnak! Tehát ugyanaz a hit van meg bennük, ami Jézus Krisztusban volt. Ezeket a jellemtulajdonságokat el lehet, sőt – mondhatni – kötelező elérni Isten segítségével. Ezek előfeltételek, kritériumok! Amikor valaki ezekre az apokalipszisigékre hivatkozik, netán még interpretálja is, villámgyorsan

megkaphatja a negatív tipizálást, a címkézést, hogy esetleg szektás, vagy hogy fundamentalista, „vonalas” eszméket képvisel stb. Ezekkel a minősítésekkel az csupán a baj, hogy – visszafordítva a vonatkoztatásokat a kérdezőre – kérdésessé válik akkor, hogy netán az isteni üzenetet lejegyző apostol is ezek szerint szektás? Vagy netán az Apokalipszist kijelentő Krisztus is ezek szerint szektás? Jó lenne végre egyértelműsíteni, hogy az igazság „szektorsemleges”, „felekezetszemleges”, és csak igazság, illetve hamisság van!

Egy filozófus professzor szerint: „*úgy van felekezeti igazság, ahogy van buddhista matematika. Mivel buddhista matematika sincs, csak matematika van, így felekezeti igazság sincs, csak igazság van.*”

Visszatérve az isteni segítségre a megigazulásban, például ha valakinek nincs meg mind a két lába, nem lehetne elvárni tőle, hogy futóversenyt nyerjen. De ha tolókcocsiba tesszük, lehet, hogy egy paraolimpián elérje a célt. Krisztus nem kívánja meg, hogy a bűnnel megterhelt gondolkodásunkkal saját magunktól érzjük el a büntelenséget, és szentté váljunk, mert ez lehetetlenség. De vele együtt minden lehetséges. Ha az emberek elérik ezt, akkor mindenki számára példák lesznek. Látják majd, hogy parázna voltam, indulatos voltam, alkoholista voltam stb., és most nem az vagyok. Így tesz képessé Isten, hogy az evangéliumot hirdessem. Sajnos azonban megállapítható, hogy jelen pillanatban nem úgy folytatódik az evangéliumhirdetés a felismert világhoz

Albrecht Dürer: A négy apostol

képeket, ahogy kellene.

A Biblia azt mondja, hogy az apostolok egy emberöltő alatt az egész Római Birodalomban elterjesztették a keresz-

tyénséget. Tizenkét ember! Hogyan lehetett ez? Úgy, hogy a *korai eső* ideje alatt a Szentlélek segített munkájukban. Jakab pedig mondja, hogy lesz késői eső, amikor a Szentlélek kiárad, mert szükség lesz rá, hogy látszódjon meg életükben, amihez a Szentlélek erejére lesz szükség. Volt egy korai eső, és lesz egy késői eső, hogy elterjedjen az evangélium, és befejezze a munkát. A keresztyén emberek ezeket a bibliai igazságokat sem ismerik a maguk teljességében. A Biblia azt nem tanítja, hogy amikor Krisztus áldozatát elfogadtam, akkor a bűneim is el lettek törölve. A Biblia azt mondja, hogy bűnbocsánatot kaptunk. Akkor értjük meg ezt igazán mélységében, ha az ószövetségi szertartásra térünk vissza. Amikor valaki vétkezett és áthárította bűnét a báránnyra, akkor bűnbocsánatot kapott, de a bűnei nem lettek eltörölve. Megelőlegezett bűnbocsánatot kapott. Ezért volt szükség az évenkénti nagy engesztelési napra, amikor a főpap belépett a szentek szentjébe. Elvégezte a szolgálatot, amikor az éves bűnöket, melyekkel megterhelődött a templom, a bűnöktől megtisztította. És egy ember csak akkor lett teljesen tiszta, amikor ezen a szertartáson is részt vett. Ha nem vett részt, akkor bűnei megmaradtak, és ki kellett őt irtani Izráel táborából. Évente elvégzett szolgálat volt a főpapi szolgálat. Naponkénti szolgálat, papi szolgálat bűnbocsánatot adott, de az ember bűnei nem lettek eltörölve. Ehhez kellett a főpapi szolgálat. Ha részt vett ezen a nagy engesztelési napon hitben, átélessel, akkor a bűnei is el lettek törölve.

A Zsid 8-ban mondja az Írás a 24. versben: „*Nem kézzel csinált szentélybe, az igazinak csak a másolatába ment be Krisztus, hanem magában a mennybe, hogy most Isten színe előtt megjelenjék érettünk.*” Krisztus egyszer jelent meg az idők végén, hogy áldozatával eltörölje a bűnt. Amikor a Mt 18. fejezetében az adós szolga példázata adja meg a választ. Van egy ember, akinek tartozása van. Odamegy a gazdához, és a gazda elengedi neki azt. Kimegy előle, és összetalálkozik egy barátjával, de ő nem engedi el neki a tartozását, hanem nyomorgatja. Ekkor mondja a gazda, hogy a tízezernyi talentum tartozásodat (bizonyos számítások szerint ez kb. 10 millió dollárt jelent, szemben a kétnapi napszám értékével!) elengedtem, de te a másik embertársadnak a százdénáros tartozását nem tudtad elengedni, ezért visszakerülsz a börtönbe. Vagyis Jézus Krisztus először megadja a bűnbocsánatot, de ha visszaélünk ezzel, ha életünk az ellenkező mederben folyik, akkor az idők végén ez a bűnbocsánat semmit nem ér. Fontos, hogy amikor Krisztushoz megtérünk, és bűnbocsánatot kapunk, megelőlegezett bizalmat kapunk, hogy ezzel éljünk. Krisztus elvégzi érettünk is a szertartást, miként a főpap is, hogy eltöröltessenek bűneink, és csak akkor szabadulunk fel.

Az idők jeleinek jelen állása mértékadó szaktudósok megállapítása szerint: a világ jelenlegi ökológiai helyzete több mint súlyos, a lehető legrosszabb forgatókönyv van teljesebben. Tudósok megállapítása szerint a válság lefelé menő folyamata nem lineáris, hanem egy exponenciális mértani függvénnyel, haladvánnyal írható le. Maga a válság elméletileg három fázisra bontható, ez a modell lényegileg minden válságfolyamatot jól leír és jellemez, a szívinfarktustól az ökológiai válságon át a szociológiai, politikai válságokig. Első fázis a finom működészavar, diszfunkcionalitás, második fázis maga a kaotizáció (a „kozmoszból” a káosz felé vezető út), majd a kataklizma, amikor az entrópia kiteljesedik, minden nivellálódik, kiegyenlítődik,

végállapotba kerül, lenullázódik.

Meteorológiai szakemberek hiteles előrejelzése alapján a már nem túl távoli jövőben úgynevezett szuperviharok várhatók (szupercellák, tornádók), akár már a közeljövőben is. Akár Magyarországon is 3–6-ig, azaz a legnagyobb fokozatig is terjedő viharok lehetnek.

Az energiaválság az előzetesen várt évtizedekhez képest alig néhány éven, évtizeden belül akkumulálódik. Ezt bizonyítja, hogy az „olajhozamcsúcs” az elmúlt évben történt meg.

A világ sorsa iránti pesszimizmust fokozza az a tény, hogy az 1980-as években 2000 szaktudóst hívtak össze egy nemzetközi konferenciára, ahol a világ jövőjével kapcsolatos felelősségtől motiváltan egy dokumentumot fogalmaztak meg, melyet az akkori világ legilletékesebb vezető főembereihez eljuttattak. Ebben a dokumentumban az a konklúzió áll, hogy most van az utolsó esély a Föld sorsának megmentésére, az 1980-s években való hatékony megelőzés és „gyógyterápia” ideje. A legborzasztóbb dolog az, hogy nevezett legilletékesebb vezetői az akkori világnak lényegében válasz nélkül hagyták e dokumentumban foglalt megkeresést.

Az elmúlt század negyvenes éveiben az akkori kor egy vezető egzisztencialista filozófusa, *Martin Heidegger* már akkor így fogalmazott: *itt már csak egy Isten segíthet!* Szükséges tudnunk, hogy ő ezt a mondását ráadásul ateista háttérrel fogalmazta meg.

Döbbenetes idők jele például a lelki vakság, mely napi gyakorlat szintjén mindennapos tapasztalatként tetten érhető, és teljesül Jézus Krisztusnak az a jövendölése, hogy az emberek „*amiképp az özönvíz előtt való napokban esznek és isznak, házasodnak és férjhez mennek, mind ama napig, amelyen Noé a bárkába ment, ...aképpen lesz az ember Fiának eljövetele is.*” Tehát a Biblia kategorizmusával lehet azt mondani, hogy „*aki a Fiú, azé az élet*”, aki pedig nem ismerte meg a Fiút, az az életet sem ismerte meg!

„*Sokan nem hajlandók elfogadni Krisztust addig, amíg nem válik egyszerűvé és világossá előttük az üdvösség tervének titka. Nem hajlandók arra, hogy a hit szemével nézzenek fel Krisztus keresztségére, bár látják, hogy azok az ezrek, akik ezt tették, azonnal megéreztek a sugárzó erő teljességét. Sokan a filozófia útvesztőjében barangolva keresik azokat az észkokokat és bizonyítékokat, amelyeket viszont sohasem fognak megtalálni. Miközben elvetik azokat a bizonyosságokat, melyeket Isten az ő jóságában megadott, visszautasítják Istennek azon kérését, hogy járjanak az igazság napjának világosságában. Nem akarják ezt megtenni addig, amíg e nap fényének okát meg nem értik. Mindazok, akik kitartanak ezen az úton, soha nem jutnak el az igazság ismeretére. Isten elegendő bizonyítékot ad nekünk, melyekre alapként építhetjük hitünket. Aki ezen bizonyítékokat nem fogadja el, lelkileg sötétségben marad. A mi kötelességünk az, hogy tekintsünk föl Krisztusra, akit a felemelt ércbíró jelképez. Tekintsünk fel a hit szemével, mert egyedül ez ad nekünk életet!*” (E. G. W.: *Pátriárkák és próféták*, Vándorlás Edom körül című fejezet)

„*Csak kétfajta embert nevezhetünk bölcsnek; az egyiket azok képezik, akik teljes szívvel szolgálják Istent, mert megismerték, a másikat pedig azok, akik teljes szívvel keresik, mert még nem ismerték meg.*” (Blaise Pascal)

„*És az Isten eltöröl minden könnyet az ő szemeikről, és a halál nem lesz többé, sem gyász, sem kiáltás, sem fájdalom nem lesz többé, mert az elsők elmúltak.*” (Jel 21,4)

Nemeshegyi Tamás

Az öngyilkosság elvi és gyakorlati kérdései (1.)

I. Bevezető

Amikor elhatároztam, hogy szakdolgozatomat az öngyilkossággal kapcsolatos kérdésekről írom, azzal a problémával szerettem volna foglalkozni, hogy a baptista egyház milyen szerepet játszhat az öngyilkosság megelőzésében, a rehabilitációban és az öngyilkosságot elkövetők (megkísérlők) lelki gondozásában. A téma szakirodalmának részletes tanulmányozása során azonban arra jutottam, hogy a problémával kapcsolatos számos részterület részletesen kifejtett, számomra lényegesebb lehet általános áttekintést adni az öngyilkosság jelenségvilágáról és az ehhez való lehetséges keresztyén viszonyulásról. Úgy gondoltam, hiánypótlóként megpróbálok egy olyan tanulmányt írni, amely segítségül lehet azoknak, akik átfogó képet szeretnének kapni az adott témakörben, de nem szeretnének elveszni a részletekben. Dolgozatomban nemcsak egy témát szeretnék körbejárni, hanem a nagy képre próbálok rávilágítani. Úgy gondolom, ha a mai világban szeretnénk valamit tenni az öngyilkosság ellen, akkor tisztában kell lenni a múlttal, a jennel és a jövővel is. Valamint tudnunk kell azokról a hatásokról, amelyek befolyásolhatják az „öngyilkossági kedvet”, a különböző kultúrákban előforduló öngyilkosságokról, vallási hatásokról, valamint statisztikai és szociológiai kutatásokról. Fontosnak tartom még az öngyilkossággal kapcsolatos tévhitek tisztázását, valamint mint keresztyén embernek fontos dolgot, a Biblia mondani-valóját.

Munkámat rövid bibliai és történelmi visszatekintéssel kezdem.

II. Korai feljegyzések az önkezűségről

II. 1. Bibliai öngyilkosságok

A történelemben az első öngyilkosságról a Bibliából értesülhetünk.

A Bír könyve 9,52–54-ben *Abimelek* halálát láthatjuk: Abimeleket Tébéc fellegrárának ostroma közben éri súlyos – talán halálos – sérülés, egy asszony által ledobott kő következtében. A szégyen elől (egy asszony keze által meghalni hatalmas szégyen volt) menekül az öngyilkosságba úgy, hogy fegyverhordozóját kéri meg, végezzen vele. Talán aktív eutanáziának is nevezhetnénk az esetet, hiszen egy hosszú szenvedést jelentő szégyenletes halál elől menekült így Abimelek a gyors halálba.

A következő öngyilkossági történet ugyancsak a Bírak könyvében (Bír 16,22–31) található: *Sámson* esete. Az öngyilkosság itt már jobban kivethető, hiszen Sámson önkezével vet véget életének. Sámson öngyilkosságának két oka lehetett. Egyik – hasonlóan Abimelekhez – a szégyen előli menekülés: megvakítva kellett azt a munkát végeznie, amit a szamarak,

öszvérek végeztek. Az ünnepségen is gúny tárgya volt, és ő jelképezte a filiszteusok szemében Izraelt. Ha Izrael bírása felett uralkodnak, az egész nép felett uralkodhatnak. A másik oka Sámsonnak a bosszú volt. Halálával több ezer ellenséget ölt meg. Sámson életében a filiszteusok elleni harc éltette. Feladata egyszerű volt: irtani az ellenséget. Ma valószínűleg „Terminátornak”, „Halálosztónak” neveznénk. Egy dologhoz értett nagyon, a gyilkoláshoz. Azt bármivel képes volt megtenni, akár egy számarállkapocscsonttal is. Halálával is azt az elvet teljesítette, amiben hitt.

Saulnak és fegyverhordozójának öngyilkosságáról Sámuel első könyvében (31,3–6) olvashatunk. A körülmények nagyon hasonlítanak Abimelek esetére. Saul kimerül, és súlyos sérüléseket szenved, fiai meghaltak és a csata vesztesre áll. A szégyen és a filiszteusok bosszúja elől menekülne a halálba úgy, hogy fegyverhordozóját kéri meg a halálba segítsre. Ám szolgálja nem teszi meg, hiszen az Úr felkentjére nem lehet kezét emelni. Saul ezért saját kardjába dőlve öli meg magát. Szolgálja ezt látva követi – utánozza – őt.

A következő öngyilkosság, amiről hírt kapunk, *Ahitófel* önakasztása. Miután Absolon nem az ő tanácsát fogadja meg, végrendelkezik és végez magával. A büszkeségét, hiúságát sértette az, hogy bár az ő tanácsait Dávid király is elfogadta, és „*abban az időben olyannak tartották Ahitófel tanácsát, amit adott, mintha Isten szavát kérdezték volna meg*” (2Sám 16,23), most mégis elutasították. Bár büszkesége is sérült, valószínűleg

mégsem csak emiatt végzett magával. Mivel Absolonnak olyan tanácsot adott, hogy az hogyan tud végezni Dáviddal, tudta, hogyha nem az ő tanácsát fogadják meg, akkor Dávid megmenekül, legyőzi Absolont, őt pedig kivégzik. Öngyilkossága tehát menekülés is volt árulásának következményei elől.

Zimri hét napig volt király Izraelben (1Kir 16,15–19). Erőszakkal, puccsal jutott hatalomra, és amikor már üldözői elfogták volna, magára gyújtva a palotát megölte magát.

Öngyilkosságra való biztatást láthatunk Jób történetében is, saját feleségétől. „...Átkozd meg Istent, és halj meg!” (Jób 2,9)

Az utolsó, de talán legismertebb öngyilkosság Júdásé (Mt 27,3–10). A történet folyamán szinte mindenki elvárja, hogy Júdás valamilyen módon meglakoljon tettéért. Amikor ez beteljesedik, szinte örül az olvasó, hogy önkézevel véget vet életének, általános felfogás szerint így esélyt sem adva bűnének bocsánatára. Bűntudata és depressziója lesz az oka halálának.

Általánosságban véve elmondhatjuk, hogy a Biblia sem negatívan, sem pedig pozitívan nem foglal állást az öngyilkossággal kapcsolatban. Az Ószövetségben még azt is megemlíti, hogy becsületes temetésben volt részük.

A Makkabeus-könyvekből ismerhetjük meg *Ptolemeusz Makron* esetét, aki, amikor kegyvesztett lett, megmérgezte magát (2Mak 10,12–13).

II. 2. Öngyilkosság az ókorban

A Biblián kívül egyéb forrásból is értesülhetünk az öngyilkosságról alkotott véleményről. *Josephus Flavius* több „tömegöngyilkosságról” számol be. Ezek közül kiemelkedik a massadai csata története, ahol több száz zsidó inkább végzett magával, mint hogy az ellenség fegyvere által halljon meg.

Kevés információval rendelkezünk a Biblián kívül (főleg az ószövetségi időkben) az akkori népek öngyilkossági szokásairól, de néhány népnél a következők figyelhetők meg:

Egyiptom: az öngyilkosság abszolút nem jellemző a társadalomra. Ritkán találunk róla említést. Az egyiptomi halottkultusz éppen az öngyilkosság-ellenességet bizonyítja. Egy híres esetről ugyan tudunk (Kleopátra egyiptomi királynő mérges kígyóival maratja meg magát), de ezt a történetet legalább annyian támadják, mint ahányan hitelesnek gondolják.

Mezopotámia: bár kifejezetten fejlett társadalom, mégis egyáltalán nem maradt fenn irodalmi emlék az „önkezü halálról”. Isteneikhez sem közeledhettek ilyen módon, úgyhogy vallási okuk sem volt rá.

India: szintén ritka az öngyilkosság, bár ez érthető egy reinkarnációs hitvilágban. Ennek ellenére két okból mégis találkozunk vele. Az egyik az asszonyoknál fordul elő, amikor hitvesüket – haláluk után – hindu szokás szerint máglyán elégetik: ilyenkor előfordul, hogy az özvegy is a máglyára fekszik. A másik valakinek a megszegényítése miatt történik, például haragosa háza előtti éhenhalás.

Ezen fejlett civilizációknál tehát nem volt jellemző az önmegölés. Ez ellentétben van *Durkheim* azon tézisével, miszerint az altruista öngyilkosságok száma növekedik akkor, ha a társadalmi integráció az egyént túl szoros kötelékbe vonja. Véleménye szerint ilyenkor az egyén hajlamosabb arra, hogy életét adja a közösségért. Eddig vizsgált társadalminkban pedig, bár erős integrációt követeltek, mégsem jelent meg az altruista szuiciditás.

Az újszövetségi, illetve az azt követő időszakban a keresztyénség államvallássá tételéig két fő civilizációt ve-gyünk most szemügyre, mégpedig a görög és a római birodal-makat.

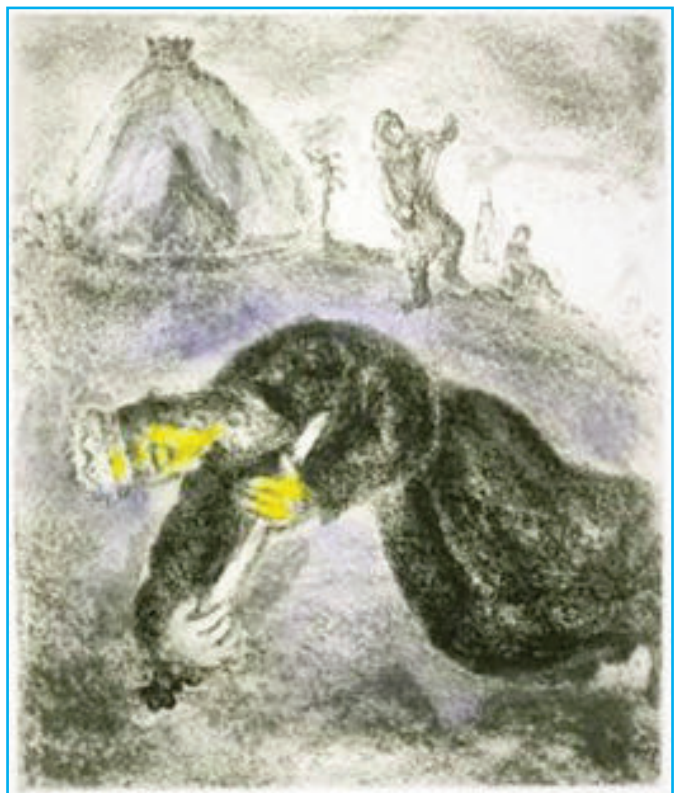
Görög világ: ez a korszak a filozófiai gondolkodás egyik virágkora; a lét alapvető kérdései, így az élet értelme, az élet önkézü elvetése is gondolati vizsgálódások tárgya volt. A különböző filozófiai irányzatok pedig rendre más állásponton voltak az öngyilkossággal kapcsolatban. Mivel a római világ filozófiája a görög filozófiából ered, valamint átfedés is megfigyelhető közöttük, ezért nem választom szét őket felsorolásomban. Nézzük meg néhány filozófiai irányzat állás-foglalását:

Püthagorasz és követői, a pythagoreusok keményen fel-léptek és elutasították az öngyilkosságot. Hittek a lélekván-dorlásban és a számok mindenhatóságában, viszont a szuici-ditás megzavarhatja a számok rendszerét, ezért tilos. Ennek némileg ellentmond, hogy maga a „mester” is szándékos koplalásába halt bele.

Platón műveiben elítélte az öngyilkosságot, bár három indokot elfogadott: a társadalom engedélye esetén, a komoly szenvedés és gyógyíthatatlan betegség, illetve a szégyen esetén.

Arisztotelész: mivel minden tettet annak fényében nézett, hogy az jó-e a társadalomnak, illetve érényes dolog-e, ezért ő is elvetette az önző halált, becstelen, gyáva cselekedetnek gondol-ta, és csak bizonyos esetekben tartotta elfogadhatónak. (Mivel Platón volt a mestere, ezek a kivételek lényegileg megegyeztek a tanítójáéval.) Egyik ránk maradt mondása is erről tanúskodik: „Aki egy bajt öngyilkossággal akar elkerülni, az gyávaságról ad tanújelet, nem pedig bátorságról, valamint vét a közösséggel szemben is!” Végül ő is öngyilkos lett.

Empedoklész elmélete szerint a létezőnek, a testnek sohasem lehet vége, ezért fölösleges is az öngyilkosság, mégis öngyilkos lett: beleugrott az Etna vulkánba.

Marc Chagall: Saul halála

A cinikusok az életet jelentéktelennek, könnyen feladhatónak tartották. Fő képviselőjüknek, *Diogenésznek* tulajdonított mondás szerint: „Az ember vagy az értelemhez, vagy a hurokhoz folyamodjon!” Követői nagy számban végeztek magukkal.

Az epikureusok jó útnak tartották a suicidumot a fenyegető baj elkerülésére. Bár az életet értékesnek tartották, mégis ha békéjüket valami (üldözés, fájdalom) megzavarta, az elegendő indok lehetett földi létük önként történő feladására.

A sztoikusok úgy gondolták, hogy az a szabadság tette, ha valaki a nehézségek fölbukkanásakor lemond az életről. *Seneca* szerint: „Nem tett jobbat az örök törvény annál, hogy egy bejáratunk van az életbe, de sok kijárat.” (*Erkölcsei levelek*, 70:14) Néha a római sztoikus öngyilkosság drasztikus méreteket öltött: volt, hogy egy évben 6000 öngyilkosság történt Rómában. Tipikus sztoikus formája volt az élettől való búcsúzásnak az, ha a halni készülő végrendelkezett, felszabadította rabszolgáit, majd meleg vízbe ülve bal kezén felvágta az ereit. Másik szokás a halálíg tartó éhezés volt. (Ilyen módon halt meg *Jacob Levy Moreno*, XX. századi pszichiáter, sztoikus filozófus is.)

Az *újplatonizmus* szembeszáll az öngyilkossággal, de Platónhoz hasonlóan kevés kivételt megenged. Ezek a következők: elviselhetetlen fájdalom, rabszolgaság, szellemi leépülés. Érdekes, hogy jeles képviselőjük, *Plótinosz* az első, aki befolyásoló tényezőként, valamint egyfajta mentségként értelmezi a pszichés betegségeket.

Szeptikusok: *Cicero* kezdeti véleménye az, hogy a világot nem Isten alkotta, tehát az ember azt tehet az életével, amit akar. Véleményét viszont – akárcsak politikai álláspontját – többször megváltoztatta.

III. A vallások viszonya az öngyilkossághoz

III. 1. Öngyilkossági viták és nézetek a korai keresztyénség idején

Különböző viták folytak arról, hogy meg lehet-e engedni különleges esetekben az öngyilkosságot. Az egyik tipikus eset a nőkkel volt kapcsolatos: ha egy nő tudja, hogy nem tudja megőrizni tisztaságát erőszak esetén – akkoriban, ha egy várost, falvat vagy egyéb települést elfoglaltak, a győztesek sokszor megerőszakolták a nőket –, lehetnek-e preventív módon öngyilkosok.

Ambrósius és *Hieronimus* szerint igen, hiszen a nők nem akarják eldobni életüket, csak a szégyen és a fájdalom elől menekülnek a halálba, sőt „...azok a nők, akiket megerőszakoltak, inkább ölték volna meg magukat, mintsem, hogy gyalázatot kövessenek el rajtuk!”

Augustinus viszont szembeszáll velük, és határozottan ellenzi a suicidumot. Véleménye: „Nem a test megbecstelenítésétől, hanem a lélek bemocskolásától kell félni.” Kiterjeszti a bibliai öléstilalmat az öngyilkosságra is. (DOUMA, 1998.)

Lactantius Placidus újplatonista szellemű ókeresztyén író és kommentátor ugyancsak *Augustinus* véleményén van, és helyteleníti minden fenyegető esetben az önkezü halált. Inkább a mártíromságot kell választani, bármilyen borzalmas legyen is az. „Gonosz és dicstelen dolog önként távozni az életből!”

Alexandriai Kelemen álláspontja szerint: „A keresztyén nem hagyhatja el posztját ebben a világban!”

Jusztinus mártír az úgynevezett *Diognetoszi levélben* (Kr. u. 320) is határozottan támadja az öngyilkosság bármilyen lehetőségét.

452-ben az arles-i zsinat kimondja, hogy az öngyilkos: „Diabolico repletus furore”, tehát az ördög beavatkozásának hatására öli meg magát. Az 533-ban megtartott II. orléansi zsinat már büntetéssel is fenyeget. Az 562-es bragai zsinat pedig egyértelműen kimondja: „Aki megöli magát, elveszíti az igényt az egyházi temetésre.” Egy évvel később ezt felülvizsgálják a II. bragai zsinaton, illetve 578-ban az auxerre-i zsinaton, de nem csökken a szigor. Mivel az öngyilkosságok száma emelkedik, a XVI. toledói zsinaton a kísérletet elkövetőket is kéthavi kiközösítéssel fenyegetik. (Ezen a zsinati határozatok egészen 1977-ig tartották magukat, amikor a katolikus egyház engedélyezte az egyházi temetést azoknak is, akik önkezü által vetettek véget életüknek.)

III. 2. A mártíromság kérdésköre

A következő problémát a mártíromság jelentette. Az üldöztetésekkor ugyanis sokak számára kérdéses lett, hogy hol a határ. Ha valaki menekül a mártíromság elől, az hittagadás, gyávaság, ha pedig törekszik a vértanúságra, az öngyilkosság? Egyes gnosztikus szekták odáig mentek, hogy azzal vádolták az ókeresztyén egyházat, hogy „a keresztyén mártírok álcázott öngyilkosok”. Ezért az egyház a mártíromságnál megkívánta ugyan a vallomást, de elvetette a vértanúságra való törekvést. Valamint megengedte a menekülést a máglyáról, mondván: „Nem mindenki képes a végsőkéig kitartani!” *Szent Polikárp Vértanúság* című művében így ír: „Nem dicséretjük azokat, akik maguk ajánlkoznak. Nem így tanít az evangélium sem.”

Az önkéntes mártíromság olyan mértéket öltött, ami inkább tömeges öngyilkosságra kezdett emlékeztetni, nem pedig nemes vértanúságra. Sok keresztyén nem várta meg, amíg hite miatt kivégzik, hanem szinte provokálta a hatóságokat. Nyilvánosan vertek szét különböző istenképeket, szinte versengtek a máglyára menetelért. Az egyház kénytelen volt az elvirai zsinaton kijelenteni, hogy akiket a képek szétverése miatt ölnek meg, azok nem mártírok. *Alexandriai Kelemen* pedig a következőket mondja: „Az ilyen emberek (tudniillik akik provokálják a vértanúságot) nem mártírok, akik Krisztusért halnak meg, hanem olyan emberek, akik magukat ölik meg!”

A vértanúság-mártíromság kérdésköre nem csak az európai területeken volt fontos kérdés, illetve vita tárgya. Az egyik ilyen vallás, ami már egyre kevésbé köthető területhez, még kevésbé országhoz: az iszlám.

III. 3. Mártíromság kontra terrorizmus

A Korán szerint az étellel kizárólag Allah rendelkezhet. Ennek ellenére az iszlamista világban is történtek öngyilkosságok, és az okaik is többé-kevésbé megegyeztek az európai öngyilkosságok okaival. Ami viszont kiemelt jelentőségű napjainkban is és megosztja az iszlám követőit, az a bizonyos „szent háború”. *Mohamed* próféta az otthon, a vallás és a haza védelmében engedélyezte az élet feláldozását az úgynevezett *dzsihad* idejére. Bár jelenleg az iszlám államok nagy része nem visel semmiféle háborút, különösen nem szent háborút, az iszlám fundamentalisták egyes vezetői mégis azzal

magyarázzák az öngyilkos merényleteket, hogy életbe léptették a dzsihádot a rájuk valamilyen okból veszélyt jelentő országokra. A *hádisz* (a prófétáról szájhagyomány útján [tehát nem a Koránban rögzítetten] terjedő híradás) szerint a mártírok és a hit harcosai nyomban haláluk után a mennyei kertekbe kerülnek. Ez az egyik legfontosabb érv a terroristák kezében, de az igazi hithű muzulmánok ezeket a borzalmas cselekedeteket ugyanúgy elítélik, mint a gyilkosságokat. Mégis hétről hétre hallhatunk híreket öngyilkos merénylőről. Ennek általában három oka lehet:

– Bosszú: valamely hozzátartozóját vagy számára kedves dolgot a merénylő elvesztett, és azt támadja később, akit hibáztat a veszteség bekövetkeztéért.

– Vallási fanatizmus: oly mértékben hisz az egységes iszlám világbirodalom létrejöttében, hogy ezért életét is képes feláldozni.

– Megtévesztés: a merénylőt esetenként elrabolják és kábítószerrel, hallucinogén, valamint más pszichogén anyagokkal és kezelésekkkel „átmossák az agyát”. Nemegyszer használják még ma is a régi janicsároknál használt módszert. Néhány hétig egy teljesen elszigetelt „földi paradicsomban” minden kívánható testi és lelki jót megadnak neki. Majd innen kiszakítva azt ígérik a választottnak, hogy ha feláldozza életét, Allah hasonló jókat tartogat számára.

III. 4. Önkezü halál kötelességből?

A másik vallás, amely kifejezetten területi, sőt egy néphez kötődik: a sintoizmus, az ősi japán vallás. Ez az egyik legkülönlegesebb vallás, hiszen nincs körvonalazott tanítása és erkölcsi parancsrendszere. Amiből táplálkozik, az kifejezetten a mitológia, valamint a kultikus és szokásrendszer. A *Sintó* (Istenek Útja) több vallástól is kapott ideológiát (buddhizmus, konfucianizmus), az élet védelme azonban nem központi kérdés. 1867 és 1947 között államvallás is volt, de ez főleg a császárkultusz miatt történt. Érdekessége, hogy a vallások nem váltak külön a japánok fejében. Például lehet, hogy egy japán pár keresztyén templomban és szertartás szerint házasodik, de buddhista temetésben részesül. Az is rendszeres, hogy mind a sintoista, mind a buddhista ünnepekre jár valaki, azoknak a szentélyeibe.

Az uralkodó vallási felfogás nem tiltja az öngyilkosságot. A II. világháborúban a kamikáze harcosok (akik nemcsak pilóták, hanem hajósok, torpedóba bújó katonák, vagy a mai terroristákra emlékeztető, testre csatolt robbanószeres katonák is voltak) főként a sintó vallásúakból kerültek ki, és a császárért haltak meg. A másik, kifejezetten japán önkéntes halál, a *harakiri* – hasfelmetszés (vagy *szeppuku* – önkibelezés [kínai írásjelekkel ugyanaz, mint a harakiri, csak fordított sorrendben]), azaz a has több irányú felvágása az erre a célra tartogatott rövid karddal. Mivel a szabályszerű *szeppuku* hosszadalmas és igen fájdalmas volt (a has bal alsó részén döfték be a kardot, áthúzták a jobb oldalra, majd a pengét felfelé fordítva felhúzták. Igazi, példamutató *szamuráj* csak az volt, aki ezek után még a kardot a mellkasába is szúrta, majd onnan keresztezte az első vágást, végül pedig elvágta a saját torkát.) (lásd erről részletesebben: *Terebess Ázsia lexikon*), ezért csak a *szamurájok* körében terjedt el. A *harakiri*nek két fajtája volt: az „önkéntes” és a kötelező. Az előbbit főleg a szegény elkerülése érdekében használták, például csatavesztéskor vagy a hűbérúr halálakor, esetleg tiltakozásul valamilyen kor-

mányzati, politikai lépés ellen (például *Mishima Yukio* író). A kötelező *szeppuku* kizárólag a *szamurájokra* kiszabott halálbüntetés volt, egészen 1873-ig. Az elítélt választhatott a hóhér általi nyilvános, szégyenteljes lefejezés és a hasfelmetszés között. A elítélt mögött egy hosszú karddal mindig ott állt a segítője, aki – ha úgy ítélte meg – a fej levágásával befejezhette a folyamatot. Sokszor az elítéltnak elég volt a kardjához nyúlnia, és máris lefejezték, hiszen a mozdulattal jelezte, hogy elkészült az önkéntes halálra.

A mai Japánban is előfordul a *harakiri*, különösen nagy szegény esetén. Néhány éve egy nagy cég elnöke követett el ilyen módon önkéntes halált, amikor cége csődbe ment. Főként vidéken sok esetben el is várják az öngyilkosságot. Néha olyan sok öngyilkos veti magát vonat elé, hogy a vasútársaságok a hozzátartozókra kiszabott bírsággal próbálják elriasztani őket tettüktől. A bírság mértéke attól függ, hogy a „tettes” mennyire tartotta fel a forgalmat. Az is jellemző a japánokra, hogy munkahelyüket, cégüket teljes erejükből szolgálják. Sokszor halnak meg kimerültségben, leromlott egészségi állapotuk, elgyengült szervezetük miatt. Bár ezen eseteket nem nevezhetjük hagyományos értelemben öngyilkosságnak, de a saját élet ilyen szintű lebecsülése, leértékelése egy társadalmi szervezet, egy cég érdekei miatt erőteljesen hasonlít az élet feladására. Sokan annyira félnek munkahelyük elvesztésétől, hogy a túlhajszoltságba halnak bele. *Kamosida Tadajuki*, a japán nemzeti bank elnöke munkatársai szerint azért végzett magával, mert halálosan fáradt volt. A szigetországi cégeknél a leépítések ezért a szó szoros értelmében nagy vérvesztéssel járnak. Azelőtt a japánok előtt nyitott könyv volt az életpályájuk: onnan mentek nyugdíjba, ahol munkába álltak. Napjainkban a legtöbb öngyilkos a huszoneves férfiak közül kerül ki. Pedig a japán hagyomány a munkakezdés időszakát tartja a legszebbnek az életben: a fiatal ekkor válik a társadalom teljes értékű tagjává. Sokak szerint a bajok a japán „buborékgazdaság kipukkadásával” kezdődtek. Az amúgy is magas öngyilkossági ráta igazán az 1990-es évekbeli recesszióval járó elbocsátások idején ugrott meg, ekkor emelkedett 30 ezer fölé. Japáné az ipari országok között az egyik legmagasabb öngyilkossági ráta. A munkanélküliség soha nem látott méreteket öltött, tízezrek kerültek az utcára. Három és fél millió a hivatalosan is állástalanok száma. A valóságban közel ötmillióan vannak. A japán munkanélküliség nem különösebben magas, a munkanélküliség és az öngyilkosság kapcsolata azonban itt más, mint a többi országban. Munka nélkül az ember feleslegessé válik, és ez ott a legnagyobb szegény. A társadalom is megvetéssel sújtja azokat, akiknek nincs munkájuk, és elterjedt felfogás, hogy az öngyilkossághoz folyamodó megóvja szeretteit az elkövetett hibája miatti szégyentől, illetve azzal beismeri felelősségét a hibáért. Rosszul kiépített az országban a mentálhigiénés ellátás is, valamint a kulturális beidegződések miatt a férfiak nehéznek találják, hogy feltárják legmélyebb érzéseiket. (MARGIT, 1999.)

A rendőrség statisztikai összeállítása szerint 2006-ban 32 115-en lettek öngyilkosok a távol-keleti szigetországban, míg az előző évben 32 552-en. Az adat az elmúlt kilenc évben folyamatosan meghaladta a 30 ezret. Ezen az időszakon belül 2003-ban volt a mélypont, amikor 34 427-en vetettek véget önkezüvel életüknek. A rendőrség szerint az öngyilkosságok számának csökkenése a gazdasági helyzet javulásának tudható

be, a pénzügyi természetű okokból az öngyilkosságot választók száma ugyanis 10,1 százalékkal, 6969-re csökkent. A 2006-os csökkenés csaknem minden korcsoportban jellemző, a 60 év felettiéknél és a 19 év alattiaknál viszont emelkedés mutatkozott (10 894-ről 11120-ra, illetve 608-ról 623-ra). Az összes öngyilkoson belül megugrott a középiskolák alsóbb évfolyamaira járók aránya. A további csökkenések érdekében egyre több lelki segélyszolgálatot alapítanak és új öngyilkosság-megelőző stratégiákat dolgoznak ki.

IV. Az öngyilkosság megítélése a középkortól napjainkig

A középkor nagy részét a nagy egyházatyáktól (például Szent Ágostontól) átvett filozófiai gondolatok jellemzik. Érthető tehát, hogy erőteljesen támadták az önkezűséget, és büntetése hasonlóan kemény lehetett, mint a gyilkosságoké. Az önkezű halált a katolikus egyház a legnagyobb bűnnek tartotta, a világi törvények is eszerint minősítették, helyenként komoly megtorlással. Sok helyen az öngyilkossági kísérletet halállal büntették, mint például a korabeli Angliában, ahol *Edgár király* (959–978) drákói szigorról lépett fel azokkal szemben, akik „fegyverrel vagy az ördög incselkedése folytán” életüknek önként vetnek véget. A korabeli (X. századi) norvég és francia törvénykönyvek is ezt tanúsítják. Az öngyilkos hulláján karót vertek át és keresztúton temették el, vagyonát pedig elkobozták. A középkor végéről érdekes beszámoló van. Fiatal lányok között dúló öngyilkossági járványnak úgy vetettek véget, hogy elrendelték: ezentúl minden leány tetemét a város terén, mezítenül közszemlére tegyék ki. Természetesen a lányok lelkesedése lecsökkent. A katolikusok nem temették el az ilyen halottakat, hiszen gyávának tartották őket, akik nem képesek az Isten által rájuk mért szenvedések és terhek elhordozására. Kuriózum is volt évszázadokon át az öngyilkosság. *Walter von St. Viktortól* származik a máig is érvényes terminus az öngyilkosságra: *suicidium*.

A középkor teológiai álláspontjának szintetikus összefoglalását az évezred talán legnagyobb egyénisége, *Aquinói Szent Tamás* adja. Rendszerező munkájában, a *Summa theologiae*-ben külön fejezetet szentel a gyilkosságnak, és ezen belül helyet kap az öngyilkosság tárgyalása is. Érvei máig megállják helyüket. Három fő érve a következő:

1. Az öngyilkosság ellentmond az önfenntartás természetes hajlamának és a szeretet törvényének.
2. Megsérti a közösséget, a társadalmat és a családot, jogtalanságot követ el velük szemben.
3. Beavatkozik Isten jogaiba, megszegi Isten törvényét.

A XVI. században egyre inkább áttevéődik a hangsúly az egyénre, a személyiségére, és az embert mint individuumot kezdik kezelni. A vallásos ember sok évszázad óta először mer tükörbe nézni, és észreveszi a saját személyiségéből, gyarlóságából fakadó bűnöket, melyeket immár nem érez megoldottnak a különböző vezeklési, jótéteményi formákkal, adományokkal. Jó is ez, meg nem is, sajátos témánk szempontjából. Egyrészt helyet ad a reformációnak, a lelki megújulásnak, másfelől az eddig az öngyilkosságoktól

valamelyest védelmet nyújtó vallásosság nem jelent olyan mértékű visszatartó erőt, mint eddig. A protestáns eszme egyfajta személyesebb vallásosságot enged meg, többet bíz az egyén döntésére, dogmatikája nem olyan szigorú, rítusa egyszerűbb, „életközelibb”, nagyobb szabadságot ad az egyénnek. S noha ez is tiltja az önkezű halált, már nem a legnagyobb bűnként kezeli. (A protestáns populációk körében azóta is magasabb az önkezű halál, mint a katolikusok vagy ortodoxok között.) Az első filozófus, aki az öngyilkosság mellett kezdett el érvelni, a francia *Michel de Montaigne* (1533–1592) volt, majd őt követte honfitársa, *Montesquieu* (1689–1755).

Míndeközben érdekes földrajzi dolgot vehetünk észre az öngyilkosság terjedésével kapcsolatban. Az ember e talán legrejtélyesebb magatartása időben és térben sajátos és kielégítően nem magyarázható „vándorlást” mutat. Ha csak az újkori Európát nézzük, az látható, hogy a XVII. században Anglia vezetett. Az egész szigetországot valami hihetetlen bánat, melankolikus hangulat, halálközeli érzésvilág lengte át; csoda, hogy maradt egyáltalán lakója. A korabeli sajtó folyamatosan e témáról ír, a temetői és sírköltészet külön műfajba ölelkezve virágzik. Londonban jelennek meg az önkezű halálról írott első nagy bel- és külhoni szerzők könyvei, *John Donne* ezen tárgyú híres könyvét (*Biathanatos*) 1600 elején írja meg, de ugyanebben az időben jelenik meg a számtalan kiadást megélt hatalmas sikerű munka, a *The anatomy of melancholy Robert Burtontól*. *David Hume* is „briliáns” esszét szentelt az önkezű halálnak (*On Suicide*). Lassan elcsitul a járvány a „Nagy szigeten”, és Franciaország felé terjedt. A legjelentősebb öngyilkosságpárti francia írók és filozófusok, *J. J. Rousseau* és *Voltaire* nézete szerint az öngyilkosság sajátos emberi képesség, az emberi szabadság szimbóluma, a menekülés lehetősége a megoldhatatlan nehézségek és élethelyzetek elől, majd ez a német területekre tevődött át. A XIX. század végén az Osztrák–Magyar Monarchiába is eljut, és úgy tűnik, hogy jelenleg is vándorol kelet felé, így ma már elmondható, hogy „csak” 5–6. helyen állunk a világranglistán, de 1968 és 1988 között világlétszámunkat egyetlen ország sem veszelteztette.

Egyetért az öngyilkossággal *Friedrich Nietzsche*, bár legrosszabb szellemi és testi leépülése alatt sem követ el *suicidiumot*. *Immanuel Kant* viszont állást foglal az öngyilkosság ellen *Az erkölcsök metafizikája* című művében, ahol az erkölcsiség alanyának, a személynek a megölését magának az erkölcsiség megölésének és az emberség lerombolásának tekintti (Kant, 1991). Érdekes, hogy az ateista álláspontjáról ismert *Johann G. Fichte* is fellép az önkezűség ellen, csakúgy, mint a vallásos *Georg W. F. Hegel*. A *suicidium* megjelenik a német irodalomban is. *Johann Wolfgang von Goethe* 1774-ben 25 évesen írta meg egyik legnagyobb művét, *Az ifjú Werther szenvedéseit*. Története egyszerű: Werther, egy német fiatalember, reménytelenül szerelmes egy lányba, aki végül máshoz megy férjhez. Mivel az ifjú alacsony társadalmi réteghez tartozik, egyéb téren (származási különbségek miatt) sem képes a társadalomban érvényesülni. Élete értelmét veszti, és fejbe lövi magát. A regény olyan hatással volt kora fiataljaira, hogy a főhőst utánozva tömegesen követnek el öngyilkosságot. Sok helyen betiltották a könyvet, hogy megakadályozzák a további tragédiákat.

Nem csak az irodalomban találhatunk példát arra, hogy egy mű olyan hatással lehet az emberekre, ami előidézhethet –

szinte kiprovokálhatja – az öngyilkosságot. A továbbiakban három példát szeretnék hozni arra, hogy a tömegtájékoztatásnak és a művészetnek milyen nagy és tragikus hatása lehet az önkezdés növekedésére. A három példa három különböző országban, három különböző korban és három eltérő médiumon keresztül fejt ki hatását. Közös vonás csak az eseményeket követő öngyilkosságok miatt fedezhető fel.

V. A média és az információáramlás szerepe

V. 1. A zene hatása

Az első egy olyan magyar mű, ami a legismertebb hazai világsiker és a nemzetközi zenetörténelem egyik legtitokzatosabb dala, a *Szomorú vasárnap* (*Gloody Sunday*). Több mint száz nyelvre fordították le, és olyan neves énekesek adták elő, mint *Luis Armstrong*, *Frank Sinatra*, *Ray Charles* stb. Fontosnak tartom megjegyezni, hogy a média szenzációhajhász tevékenysége miatt minden tömeges öngyilkossággal kapcsolatos esetet szigorúan a tényekre szorítkozva kell megvizsgálnunk. Sajnos a nagyobb hírverés miatt a számok néha „elszabadulnak”. Még az általában megbízható *The New York Times* is arról számolt be, hogy Budapesten tömegesen ugrottak az emberek a Dunába a dal hatására. Természetesen ez nem volt igaz. Alig néhány olyan öngyilkosságról tudunk, ahol valamilyen módon bizonyíthatóan jelen volt a dal. Több rendőr, valamint orvos írta meg emlékirataiban, hogy ha a tévé vagy a rádió leadta a dalt, utána nem sokkal több öngyilkossághoz – öngyilkossági kísérlethez – kellett kivonulniuk. A dal megjelenésekor a gazdasági válság alatt, a két nagy háború között eleve sokan követtek el suicidumot. A dal zeneszerzőjére (*Seress Rezső*) tagadhatatlanul hatással lehetett, hiszen egy sikertelen öngyilkossági kísérlet után (leugrott egy emeletes ház erkélyéről) a kórházban a gipszrögzítő dróttal felakasztotta magát. A dalszöveg írója, *Jávor László* – aki a *8 Órai Újság* rendőri riportere volt – egy nagy szerelmi csalódásának emlékére írta a verset. Később így írt verséről: „Az öngyilkosok költője lettem? Rettenetesen levert, hogy ez lett a dal sorsa. Ezen az áron nem kell a siker! Idegességemben és a támadó cikkek hatására lassan elhittem, hogy én vagyok a gyilkos.” A dal sikerét a média hírverése is kísértte, úgyhogy az elmúlt 75 évben folyamatosan nőtt a dallal összehozott suicidumok száma. Mára már „az öngyilkos magyar dalként” avagy az „öngyilkosok himnuszaként” ismeri a világ.”

*Szomorú vasárnap
száz fehér virággal
vártalak kedvesem
templomi imával.
Álmokat kergető
vasárnap délelőtt,
bánatom hintaja
nélküled visszajött.
Azóta szomorú
mindig a vasárnap,
könny csak az italom,
kenyerem a bánat.
Szomorú vasárnap.*

Utolsó vasárnap

*kedvesem gyere el,
pap is lesz, koporsó,
ravatal, gyászlepel.
Akkor is virág vár,
virág és – koporsó.
Virágos fák alatt
utam az utolsó.
Nyitva lesz szemem, hogy
még egyszer lássalak.
Ne félj a szememtől,
holtan is áldalak...
Utolsó vasárnap.*

Azóta több tanulmány is foglalkozott a zene öngyilkosságra gyakorolt hatásával. Bebizonyosodott, hogy általában nem az előadó személye van hatással, hanem a zene dallama, illetve szövege. Erre magyar példa *Máté Péter* lehetne, akinek néhány dala erősen depresszív, de vannak életösztön-növelő dalai is. Néhány főleg kemény metál zenét játszó együttes ellenben kifejezetten törekszik arra, hogy gyilkosságra, öngyilkosságra buzdító zenét játsszon. Ezeknél a zenei együtteseknél szinte mindig megtalálható valamilyen sátánista vagy okkultista kapcsolat. Két amerikai kutató 2004-ben orvosi kutatói díjat is kapott egy a *Social Forces* című szaklapban megjelent tanulmányukért, amelyben a countryzene hatását vizsgálták. Megállapították, hogy azokban a városokban, ahol sok countryt játszanak a rádióállomások, kimutathatóan több a fehér férfiak öngyilkossági aránya. Ez a fajta zene általában a problémákkal foglalkozik. Hüen ábrázolja benne a szerelmi csalódásokat, házassági konfliktusokat, az alkoholizmust és a munkahelyi problémákat. Néhány dalban pedig a főhős végez magával, esetleg halálos végű konfliktust provokál ki egy ellenféllel szemben. Bár egyre több tanulmány foglalkozik a zene negatív hatásával, a tapasztalatokat nem használjuk ki megfelelően. Sokszor előfordult, hogy bizonyos zenék – esetleg a zenekar egyik tagjának az öngyilkossága (például a Nirvana együttes frontemberének, *Kurt Cobain* öngyilkosságának másolása) – tömeges önkezdésre készítetik a fiatalokat. Kívánatos lenne, ha ezen téma vizsgálatával és a gyakorlati alkalmazásával többet foglalkoznának a szakemberek.

V. 2. A filmek modellértéke

A második – már napjaink modern médiájához közelebb álló esemény – egy dokumentumfilm. Az egykori NSZK *Nerven Arzt* című folyóiratában két kutató arról számol be, hogy a képernyőn látott öngyilkosság ugrásszerűen növelte az önként halálba menők számát. 1981 első két hónapjában az NSZK tévéje hatrészes filmet mutatott be *Egy diák halála* címmel. A kitalált történetben egy 19 éves diák személyes problémák és iskolai nehézségek miatt vonat elé vetette magát. A filmsorozatot 1982 őszén megismételték, és eközben a nézőnek alkalma volt nemcsak az öngyilkos fiú lelkivilágába bepillantani, hanem megismerkedhettek a szülők, a barátok és a tanárok nézetével is. A Mannheimi Országos Mentálhigiénés Intézet két pszichiáter-orvosa a bevezetőben említett filmsorozat hatását vizsgálta. A sorozat vetítése előtt és után különböző életkorú és szociális helyzetű csoportok körében mérték fel a vonatgázolás okozta öngyilkossági eseteket. A Német Szövetségi Vasutak adataiból egyértelműen

kiderült: a filmhőssel, a tizenkilenc éves *Claus Wagnerrel* egykorú, 15–19 éves fiatalok között a filmsorozat vetítését követően jelentősen megemelkedett az öngyilkosságok száma. 1981-ben az ilyen korú halálba sodortak száma 62 volt, míg az összehasonlításhoz szolgáló időszakban csak 33. Ez azt jelenti, hogy (minden valószínűség szerint) a filmen látott modell hatására az öngyilkosságok száma 86 százalékkal nőtt; ez az emelkedés a nők körében 75 százalékos volt. Életkor szerint vizsgálva a számokat kiderült, hogy a növekedés a 19 éves modellhez legközelebb álló 15–19 éves fiúk körében volt a legmagasabb: a vizsgált időszakban 21, a kontrollidőszakban pedig mindössze 7,6 volt, tehát az emelkedés 175 százalékosnak bizonyult. Nők esetében ugyanennél a korcsoportnál az arány 6:2,2, tehát az emelkedés 167 százalékos. Viszont amilyen arányban nőtt a vizsgáltak életkora, olyan arányban csökkent az öngyilkosság utánzása. Nők körében a csökkenés nagyobb volt, mint a férfiaknál. Így például a 30–39 év közötti férfiak közül 6, a 40–49 év közötti 3, és az 50–69 év közöttiek közül már 0 volt az utánzó. A modell utánzása mellett nemcsak a vizsgált időszak okozta öngyilkosságok szóltak, hanem a megfelelő évfolyamok nézettségi adatai is. Ezen adatokból egyértelműen bebizonyítható, hogy a televíziós műsorok esetenként nemcsak szórakoztatnak, hanem döntenek élet és önkéntes halál kérdésében is. Egymagában ez a tény is ellentmond annak az elméletnek, amely szerint az öngyilkosok „szabad akaratlan” vetnek véget az életüknek, tehát hosszasan mérlegelnek, miközben az önkéntes halál serpenyője mélyebbre billen, mint az életé. Sok öngyilkos inkább labilis elhatározásában, és csak egy véletlenül megfigyelt modell készlet fel-felvetődő szándéka végrehajtására. Egyébként, hogy a tett végrehajtása legtöbbször nem „szabad akaratból” való józan mérlegelés következménye, hanem inkább külső, a hangulatot pillanatszerűen lerontó hatás váltja ki; az is bizonyítja, hogy a sikertelen öngyilkosság után levők – akik évek múlva is tovább élnek még – rossz lelkiismerettel emlékeznek vissza életük sanyarú időszakára.

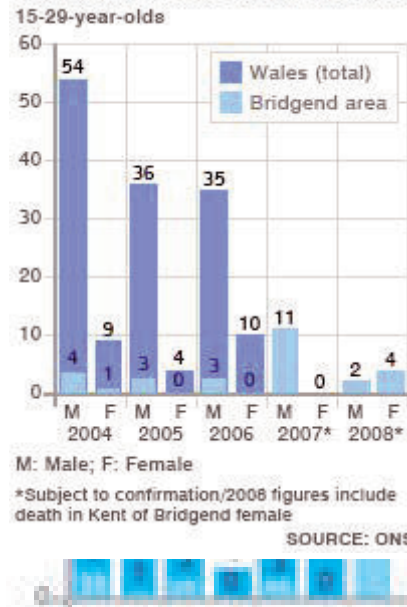
Az *Egy diák halála* című film alkotói és műsorra tűzői abban a tudatban vitték filmjüket a televízió képernyőjére, hogy a hasonló sorsú fiatalok megértésére találjanak, segítséget kapjanak, és így megszabaduljanak attól, hogy életük virágjában önként végezzenek magukkal. Az eredmény viszont homlokegyenest ellenkező volt. A valóságban bumerághatásra került sor, növekedett a fiatalok öngyilkosságok száma. A televízió műsorszerkesztőinek felelősségét növeli még az is, hogy könyvért vagy mozifilmnézésért el kell menni otthonról, a tévéadások viszont házhoz jönnek, nézi őket fiatal és öreg, jó és ingatag idegzetű (SZENDEI, 1987).

V. 3. Az internet hatása

A harmadik esemény a ma abszolút cenzúrázatlan médiájához, az internethez köthető. A *Sunday Times* szerint Angliában az elmúlt három évben 26 öngyilkosság volt egyértelműen az internethez kapcsolható, de az infrastrukturális fejlődésben az élen haladó Japánban ez a szám már 2005-ben 91 volt. A valós adat azonban ennek a többszöröse lehet. Nagyon sok öngyilkosság szerencsétlenségnek vagy balesetnek látszik, és sokan eltüntetik a hálózathoz kötődő nyomokat még tettük elkövetése előtt. A dolgozatomban megírásakor már tizenhétre emelkedett a dél-walesi kisváros-

ban, Bridgendben és annak környékén elkövetett öngyilkosságok száma. Az utolsó áldozat, *Jenna Parry* csupán öt nappal azután akasztotta fel magát, hogy két unokatestvér – néhány órával egymás után – vetett véget az életének. A rendőrség egyelőre nem talált bizonyítékot arra, hogy a fiatalok megállapodtak volna abban: önkézzükkel vetnek véget életüknek. Családját sokkolta Jenna halála, aki előző este még vidám volt, nevetgált, senki nem érti, miért dobta el az életét. A lány is felhasználója volt a *Bebo* és *Facebook* nevű közösségi portálnak. A rendőrök már vizsgálják, hogy ennek van-e köze a halálához. Több szülő és a rendőrség is vádolja a bulvársajtót és a médiát, amiért már az első suicidumok után hatalmas hírverést csapott, és később kikiáltották Bridgendet az „öngyilkosok városának”. Az biztosnak látszik, hogy öt fiatal kivételével mind tagjai voltak ezen „ismerkedős” oldalnak. Néhányan részvétnyilvánító üzeneteket is küldtek a már meghalt társuk oldalára, majd később szintén öngyilkosságot követtek el. Az első öngyilkosság tavaly januárban (2007-ben) történt Bridgendben: a 18 éves *Dale Crole* akasztotta fel magát; később több osztály- és iskolatársa próbálta eldobni az életét, némelyek sikerrel. A fiú halála óta újabb 16 fiatal lett öngyilkos (2008.)

SUICIDES AMONG YOUNG ADULTS

A *Daily Mail* tudósítása szerint a kormány által nyilvánosságra hozott jelentésekből az derül ki, hogy Walesben többen követnek el öngyilkosságot, mint az Egyesült Királyság más területein. Ebben az országgrészben öngyilkosság-ellenes stratégiát dolgoznának ki és vezetnék be, ennek hatására ugyanis Angliában és Skóciában csökkent a halálozások száma. A legutóbbi haláleset óta a 40 ezres lakosú walesi városban elhatározták, hogy „átvilágítják” a középiskola diákjait, hogy kiszűrjék azokat, akik hajlamosak az öngyilkosságra, amelyet sokan már járványszerűnek tartanak. Az iskolák vezetői is értetlenül állnak az eset előtt, és megpróbálnak komolyan odafigyelni arra, hogy segítsenek azokon, akik szintén hajlanának az öngyilkosságra. Éppen ezért pszichológiai vizsgálatot rendeltek el a diákok körében. Mindaddig sikertelenül, hiszen a vizsgálat már a hetedik öngyilkosság után megtörtént, mégsem sikerült megállítani a hullámot. A tanárok pszichológiai felkészítését is sokan szorgalmazzák, hogy még idejében észrevehető legyen a fiatalok segélykiáltása. A szülő-tanár egymásra mutogatás itt is

jellemző. A szülők szerint az iskolának kell észrevennie az előjeleket, míg a tanárok szerint – jogosan – a szülőknek kellene több időt fordítaniuk a gyerekeikre, ami ezen a környéken a nagy munkanélküliség miatt nem olyan egyszerű. Valószínű, hogy nem a már említett internetes oldalak veszik rá a fiatalokat tettük elkövetésére, de elgondolkodtató, hogy ma a fiatalok nagy része egy számítógép mögött tölti ideje nagy részét, és így ismerkedik, barátkozik. Sokan úgy érezhetik, az életük is csak egy játék. Ha megölik magukat, talán újra kezdenek életüket egy szebb formában. Mindenesetre folyamatban van egy hosszú távú öngyilkosság-megelőző stratégia megvalósítása, 2012-ig az önközű halál legalább 10%-os csökkenését várják tőle.

A webhez köthető még jó néhány depresszív jellegű oldal is. A pedofilok, a terroristák oldalai után már létezik több száz olyan webcsoport, amely depressziósoknak, öngyilkosságot fontolgatóknak ad segítséget. Néhány fórum pedig támogató társaságot kínál az utolsó pillanatokra. A depressziós oldalak tele vannak komor gondolatokkal, halált fontolgató tünődésekkel: „az öngyilkosság gondolata nem szégyen, hanem általános téma”. Sokan partnert, ötleteket keresnek tettük elkövetéséhez. Az „öngyilkos” szó nem használatos, helyette (már nemzetközi szinten is) a metaforikus *Catch The Bus (CTB) (elérni a buszt)* frázis az elterjedt. A legnépszerűbb csatornák az alt.suicide.holiday és az alt.suicide.bus.stop. Az utóbbinak 1400 regisztrált tagja van. Itt történt az egyik olyan önközűség is, ami nagy port vert fel. A 18 éves *Simon* 2001-ben chatelés közben gyógyszerekkel ölte meg magát, miközben négy beszélgetőpartner „tartotta benne a lelket”, tudván, hogy haldoklik. A társaság egyik tagja privát beszélgetéseket is folytatott a fiúval, és tudta egy rokon telefonszámát, mégsem nyúlt a kagylóért, inkább „kellemes buszutat” kívánt, és izgatottan hozzátette: „remélem, jól sikerül”. Egy másik, interneten keresztüli halál idén márciusban történt, amikor a 42 éves *Kevin W.* a webkameráján közvetítve élőben felakasztotta magát a PalTalk weboldalon. A résztvevők többsége nem gondolta komolyan, hogy Kevin tényleg elköveti a tettét, és kíméletlenül buzdították, csak amikor már nem mozdult, akkor értesítette a rendőrséget az egyik tag.

Talán ez a három példa is rámutatott arra, hogy milyen fontos a jelenben is az információk megfelelőképp történő tállalása, elmondása. Angliában és több nyugat-európai országban csak olyan újságíró írhat cikket öngyilkosságról, aki részt vett egy speciális, kéthetes pszichológiai tanfolyamon. Így tanulják meg azt, hogy mely szavakat, mondatokat nem írhatják le, illetve milyen kifejezéseket használjanak helyettük. A címlapon szinte sehol nem lehet suicidumról szóló cikkeket leközölni. Saját tapasztalatomból tudom, hogy két-három éve volt egy nyár, amikor szinte minden szolgálatban (a Szerző mentősként dolgozik – szerk.) a Szabadság-hídra mentünk leugrani szándékozó személyekhez. Volt, amikor naponta többször is, és nem akart csökkenni a számuk. A média lépten-nyomon erről harsogott: Miért teszik? Mít kellene szerelni a hidakra, hogy ne tegyék? Ki a hibás? Mekkora dugókat és kárt okoz? Stb. Az egyik kereskedelmi televízió „tényfeltáró” műsora kiválasztott egy személyt – nevezzük Sándornak –, akivel riportot készítettek, meghall-

gatták panaszait, sőt segítettek kéréseit teljesíteni. Sándor akkor az összes budapesti hidat, a Mátyás-templomot és a Millenniumi emlékművet is megmászta. Bár kívánságai teljesültek (hivatalos iratokat kapott, szálláshoz, munkához jutott), nem állt le, sőt, a végén már többmillió forintnyi pénzt követelt. Talán ez volt az utolsó csepp a pohárban. A tűzoltóság megbeszélést kezdeményezett a média képviselőivel, és megegyeztek, hogy a továbbiakban nem adnak hírt a „hídra mászásokról”, ha mégis, akkor is csak rejtve, kis, tényszerű cikkekből. A hatás nem is maradt el. Mostanra már hónapok is eltelhetnek úgy, hogy valaki a fővárosi hidakat választaná figyelemfelhívásul. Azért úgy látszott, néhány újságíró nem foghatta fel a megbeszélés lényegét, mert az események után néhány hónappal egy metrógázolást állítottak pellengérré. A következményeket látva – volt, amikor 24 óra alatt hárman vetették magukat a szerelvények alá – viszont mostanra már többségében megfontolják, hogy mely híreket emelik ki és mutatják be részletesebben. Érdemes azt is megjegyezni, hogy hazánkban a nyolcvanas években készült a legtöbb olyan film (minden évben egy, kétszer annyi, mint azt megelőzően), amiben öngyilkosságot ábrázoltak. A nyolcvanas években volt legrosszabb az öngyilkossági arány is.

Dolgozatom következő részében a hazai öngyilkosság történetét mutatom be, és megpróbálok rávilágítani arra a kérdésre, hogy vajon valóban öngyilkos nemzet-e a magyar.

VI. Öngyilkos nép-e a magyar, avagy „itt élned, s halnod kell”?

Az öngyilkosság magyarországi történetét *Zonda Tamás* (2005) cikke alapján vázolólok. Sokan gondolják, hogy a magyar népen valamiféle átok ül. Egyesek az ún. „turáni átkot” látják megvalósulni. (Táltos átok, amit két okból „kapott” Magyarország: egyrészt, a hét vezér egy jóslatot kapott, amit az ősi nép érdekében kellett volna felhasználniuk, de nem tették meg. Másrészt *István* miatt, aki német nőt vett el feleségül, állítólag apja parancsa ellenére, és a római katolikus vallást vezette be. Az átok lényege: vagy 1000 évig tart, vagy amíg a katolikus egyház az államvallás.) Az átok nem fogott – talán azért sem, mert sokak szerint csak a XIX. század második felében találták ki azt –, legalábbis nem az öngyilkossággal kapcsolatban, amint ezt később látni fogjuk. Esetleg „Szűz Mária országát” névadója hagyta el a protestáns hitre való

áttérés és a sok gonoszság és bűn miatt? Megint mások, néplélektani sajátosságának, öngeneráló folyamatnak állítják be a magyarok kiemelt öngyilkossági hajlamát. Sok protestáns és új evangéliumi gyülekezeti tanító, lelkész szerint hazánknak – mint minden országnak – van egy negatív szelleme, ami esetünkben az öngyilkosság. Voltak külföldi előadók, akik ezt határozottan érzékelni vélték, amikor országunkba érkeztek. Azt már dolgozatomban bemutattam, hogy az öngyilkosság egy furcsa vándorlást mutat Európában. Vajon a magyarok előtte is suicid típusúak voltak, vagy csak a vándorlás és más hatások miatt lehetünk még mindig benne a nemzetközi öngyilkos „TOP 10-ben”? Nehéz vállalkozás a régi idők önközű halálait vizsgálni, hiszen hivatalos statisztika csak a XIX. század második harmadától áll rendelkezésünkre. Így csak irodalmi, vallási-teológiai, filozófiai és történeti leírások alapján kaphatunk némileg képet arról, hogy elődeink mennyire voltak hajlamosak az önközűsége.

Ha a honfoglaló őseink ilyen jellegű szokásait vizsgáljuk, három forrást vehetünk figyelembe. Az akkori fejlettebb kultúrák (arabok, bizánciak, nyugati államok) történetírását, a velünk – vándorlásunk közben – találkozó, csatázó népek rólunk szóló leírásait, valamint a honfoglaló magyarok hitét, hiedelemvilágát, melyet „összehasonlító” néprajzi módszerrel vizsgálhatunk. Ha mindezen információkat megvizsgáljuk, arra a következtetésre kell jutnunk, hogy őseinknél egyáltalán nem volt jellemző az öngyilkosság. Mivel az említett források többsége – érthető módon – nem igazán szimpatizált az ősmagyarokkal, minden rosszat leírtak róluk, amit csak tudtak, sőt felnagyítva jegyezték le ezeket. Ha tehát ismert lett volna – honfoglaló eleink közt – az önközűség, biztosak lehetünk benne, hogy ezen források nagyfokú kárörömmel adták volna tudtul az utókornak ilyen jellegű hibáinkat is. Azonban semmi ilyesmiről nem tudunk, sem a nyugati történetíróktól, sem pedig a velünk kapcsolatban álló népektől. Ellenvélemény lehet az is, hogy abban a korban tabunak számított az öngyilkosságról beszélni, azt lejegyezni. Ha viszont ez valóban így lenne, akkor miért van annyi öngyilkosság dokumentálva a germánok, gallok, gótok, kelták (vérüket veszejtő népnek is nevezték a keltákat) és vikingek történetében ugyanebben az időben? Mivel vallásilag sem bizonyítható a „meghívott halál” jelenléte, egyértelmű, hogy az öngyilkosságnak nincs néplélektani gyökere hazánkban.

Az államalapítás után a latin nyelvű, főleg egyházi jellegű leírások, illetve világi törvények, törvénykezések keletkeztek és maradtak meg. „Ha valamilyen ‘deviancia’ léte után kutakodunk, úgy igen hasznos források a törvénykönyvek. Ugyanis a bennük olvasható szankciók, büntetések, törvények egyrészt tudósítanak arról, hogy egy-egy büntetendő jelenség egyáltalán létezett-e az adott társadalom életében, másrészt a rendszabályok és szankciók szigorából, valamint számából még a jelenség társadalmi súlyára, előfordulásának gyakoriságára is módunk van következtetni.” (ZONDA, 2005.)

Bár a korabeli törvénykönyvekben minden akkor előforduló büntetettre találunk büntetést vagy valamilyen véleménynyilvánítást, az önközűség fel sem vetődik bennük. Ugyanakkor dolgozatomban korábbi részében jeleztem, hogy több nyugat-európai királyságban már súlyosan büntették a kísérletet és utólag a „sikeres” öngyilkosságot is. Tehát a hazai törvényekben nem találunk bizonyítékot az öngyilkosság

jelenlétére. A vallási irodalom egyik fontos, 1205–1235 között írt forrása az „Istenítételek tárháza” (*Váradai Regestrum*). Ebben a műben minden olyan istenellenes bűn megtalálható, ami akkortájt előfordult, mégis benne az önközűség. Még arról sem találunk tudósítást, hogy az akkoriban elég sűrű és igen fájdalmas kínváltások és kivégzések elől valaki a halált választotta volna.

Ugyancsak nem találunk az önközű halálról információkat az ország három részre szakadása után sem. Az életről történő lemondást kizárólag hősiesség környezetben találunk. Ilyen a csata közben a törökkel (más szerint török zászlóval) leugró *Dugovics Titusz* (1456), vagy a várából a biztos halálba kirohanó *Zrínyi*.

Sokak szerint a reformáció megjelenése és a liberális teológia a felelős az öngyilkosság elterjedéséért. Ennek viszont ellentmondani látszik, hogy a reformáció már 200 éve megjelent Magyarországon, és még csak kősz hírek jelentek meg – főként külföldi (általában németalföldi) – öngyilkosságokról. *Bornemissza Péter* 1576-os *Ördögi kísérletek* című könyve tesz elsőnek említést egy magyar (vagy Magyarországon élő német), bizonyos *Groff Ekne* önközű haláláról, aki szíven szúrta magát. Ez akkoriban olyan ritkaságnak számított, mintha ma valaki Magyarországon nyilvánosan felrobbantaná magát. Az 1700-as évek végéig csupán három-négy esetről emlékezik meg az irodalom. Sokáig maga az öngyilkosság szó sem létezett. Helyette a „letette életét”, „önmaga megölkölése”, „életét elfogyasztotta” kifejezéseket használják. Az 1800-as évekkel viszont új idők köszöntenek be. Mind az egyházi, mind a világi irodalomban egyre gyakoribb az „önnön gyilkosság” megjelenése. Ekkor már egész Európában tombol az önközű halál, hazánk azonban még utolsó a képzeletbeli listán. A XIX. század elejétől viszont fokozatosan emelkedik az arányszám. Az évszázad közepén már meghaladja a 150-et az öngyilkosságok száma. A XX. század már egy 37,5-ös öngyilkossági rátával (százezer lakosra jutó öngyilkosok száma) köszönt be.

A növekedésnek több oka ismert:

A protestantizmus növekedése, a katolicizmus visszaszorulása. A németektől-osztrákoktól átvett viselkedésminta. („Meggyőződésünk ugyanis, hogy a magyarság az önpusztító attitűdöt, az öngyilkosságot mint problémamegoldó mintát a nyugati kultúrkör közvetítésével szocializálta, egyfajta kulturális transzmisszió során.”)

A humanizmus és felvilágosodás Istent elutasító és az élet értelmetlenségét taglító hatása. Szociális és morális válságok. Növekvő feszültségek.

Egyes kutatók szerint pedig az ország centrális helyzetéből adódik. Nálunk hiányzott a szabályozó erő, amit Nyugaton a polgári érintkezés kicsiszolt, kulturált, civilizált szabályai, Keleten pedig a tradíciók jelentenek.

Érdemes megjegyezni két adatot. Az alföldi régióban már akkor is és a mai napig is fennálló kétszer-háromszor gyakoribb suicidumokat, valamint azt, hogy a nagyvárosokban jelentősen nagyobb volt a ráta, mint a falvakban. (Főként azokban a városokban, ahol nagyszámú német-osztrák bevándorló, betelepített lakott.) (1913-ban budapesti ráta: 50, vidéki: 21,4.) A harmincas évekre valóban járványszerűvé vált az önközűség. A II. világháború alatt – mint minden háborúban – jelentősen visszaesett a magukkal önközűkkel végzők száma. Érdekes, ha valamilyen külső ok

fenyegeti az életet, akkor hirtelen a túlélés győzedelmeskedik, és nem magát okolja a halni készülő. Amint megszűnik a fenyegetettség, ismét feltámad a vágy az önpusztításra. 1945-ben „papírforma” szerint drasztikusan nő a halni vágyók száma, majd a kommunista diktatúra legvéresebb éveitől ismét jelentős csökkenés következik be. Az 1956-os forradalom leverése után soha nem látott mértékben nőtt az arányszám, 1984-re pedig elértük az országos 45,9-es átlagot. Bár egyes – főként baloldali – személyek és kutatók máig tagadják, hogy a rendszerváltás javította volna az öngyilkossági statisztikánkat, mégis tény, hogy 1988 végén jelentős csökkenés indult meg, ami a mai napig tart. A csökkenést minden érintett fél a magáénak tudja be. A pszichiáterek a szakmai ellátás fejlődésének, a gyógyszergyártók a korszerűbb készítményeknek, a statisztikusok a modernebb, szélesebb körű kutatásoknak, vizsgálatoknak, míg a politikusok munkájuk gyümölcésének tekintik az immár 30%-os csökkenést.

Mi lehet a valódi oka ennek a valóban nagy arányú csökkenésnek? Valószínűleg a fent említett szakmáknak is volt némi szerepe benne. A nagyobb rész viszont mindenképpen a társadalom-lélektanban és a szociológiai változásokban keresendő. A rendszerváltás utáni reformok, a régen várt szabadság eljötté pozitívan hatott a társadalomra. Biztos, hogy a hirtelen jött szabadságnak ára is van, és sok kárt is okozott, de az öngyilkosságra gyakorolt pozitív hatása tagadhatatlan. Ha megnézzük a keleti blokk több országának statisztikáit, hasonló csökkenést tapasztalhatunk (Szlovákia: 17,9%, Csehország: 28,1%, Bulgária: 8,2%). A változás a rendszerváltással hirtelen jött és ugrásszerűen csökkentő volt. Ez tehát egyértelművé teszi a demokrácia pozitív hatását. Amikor a várt gyors fejlődések elmaradtak, és realizálódtak a régen várt szabadság hátrányai is, ez a csökkenés megtorpant, de nem állt meg, hanem azóta is évről évre megfigyelhető. Mi lehet az oka a folyamatos visszaesésnek?

Az egyik ok lehet, hogy a privatizációból sokan (ez a réteg elérheti a kétfélmillió főt is, ellentétben azzal, ami a köztudatban él) nyereséget szereztek. A rendszerváltás győzteseinek nemcsak az idősebb korosztály, de a fiatalok is, mert számos új lehetőség nyílt meg előttük. A munkahelyek bezárásával sokan kerültek ugyan utcára, de az igazán ügyes és jó szakemberek hamar találtak munkát maguknak. A munkahely megőrzése, valamint a család eltartása iránti felelősség is sokakat visszatart az öngyilkosságtól. Ha a kenyérkereső „elmege”, mi lesz a családdal. Volt olyan ember, aki, bár elmondása szerint sokat foglalkozott az öngyilkossággal, de „soha nem ért rá meghalni”. Nem elhanyagolható az egyházak megnövekedett szerepe sem. Nem bűn ma már templomba, imaházba menni. A gyülekezetek nyíltan evangelizálhatnak. Nagy szerephez jutott a keresztyén oktatás az óvodától az egyetemig. Új kishelyházak jelentek meg, amelyek „liberálisabb” keresztyén értékeket képviselnek, és így könnyebben „emészthetők” az embereknek.

Fontos, hogy szabaddá vált a véleménynyilvánítás is. Az ember a problémáját kiírhatja, közreadhatja, kikiabálhatja. Tüntethet, sztrájkolhat, demonstrálhat, bíróságra mehet, sőt „Mónika-show-kban” adhatja ország-világ tudtára ügyes-bajos gondját, problémáját. Még a sokat szidott társadalmi megosztottság (jobb- és baloldal szembenállása) is csökkentette – a csoportkohézió elvén – az öngyilkossági hajlandóságot. Ezek a – rendszerváltás előtt nem létező – lehetőségek egyfajta túl-

nyomáscsökkentő szelepként működnek, és ez a suicidumok csökkentésére jótékony hatással van. Fontos, hogy eloszlassuk azt a tévhitet, miszerint csak azért kerültünk hátrébb a „világranglistán”, mert a többi, minket megelőző országban nem volt pontos adminisztráció, vagy főként politikai okokból, meghamisították az adatokat. Természetesen ezeket a feltételezéseket nem zárhatjuk ki, de az öngyilkosságok számának csökkenése hazánkban egyértelmű és sokszorosan bizonyított. Persze az is tény, hogy az öngyilkossági kísérletek száma nem csökkent ilyen jelentős mértékben, tehát az is lehet, hogy csak több embert mentenek meg.

Ahhoz, hogy hazánk öngyilkossági képe teljessé váljon e dolgozatban, még egy rövid témát kell előhoznom, a *geopsziché* (esetleg *biopsziché*) fogalmát. Geopsziché alatt a föld négy hatását értjük az emberre. Ezek a klíma, a talaj, a táj (mind a környezet, mind a vidék, terület értelmében) és az időjárás. Ahogy azt fentebb már jeleztem, az Alföld és hazánk más területei között, már több mint 140 éve jelentős különbségek vannak. Budapest és a nagyvárosok vezető szerepe – Szeged kivételével – jelentősen lecsökkent. Amíg 100 éve még a nagyvárosok voltak az öngyilkossági gócpontok, mára a vezetést az apró tanyák, falvak vették át, különös tekintettel az Alföldre. A rendszerváltás utáni csökkenés jelentős része Budapestet érintette. Nem egyedi a területi megoszlás, hiszen már Durkheim is említést tesz hasonlóan Franciaországban, de napjainkban is tudunk erre példákat a finneknél, olaszoknál, portugáloknál, de még Srí Lankán is. Hogy nálunk miért van ez a megoszlás? Erre több válasz létezik. Az egyik kedvelt protestáns érv, miszerint kevesebb azon a területen a katolikus, ezért több a suicidum. Vannak, akik a török uralom negatív hatására vezetnek vissza. Egyesek, pedig az alföldi emberek impulzív, indulatos „viharsarki” mentalitására. Az elszigetelt tanyákon egyértelmű, hogy a magányosság van a leginkább hatással a „meghívott halálra”. Jelentősen nagyobb a „befejezett” öngyilkosságok száma is. A cselekményt nem veszi észre hosszú ideig senki. Ha fény is derül rá, kommunikációs eszközök hiánya miatt sokszor nehézkes a segélykérés. (A KSH adatai szerint 2004-ben 150 000 tanyalakó élt áram nélkül.) Valamint a segítség is nehezebben ér ki egy eldugott tanyára, mint egy városi helyszínre. Mindehhez hozzájöhét még a nehezebb megélhetés, a kilátástalanság, sőt egyes pszichológusok szerint a végtelen sík terület állandó látványa is. Akárcsak a fentebb említett Japánban, Magyarországon is a múltban sok helyen elvárt tett volt az öngyilkosság. Az Alföldön néhány területen gyakran előfordult, hogy az öregeknek el kellett menni az arzénpipás emberhez. Hasonló jelenség volt Szekszárd környékén, amikor a teherbe esett lányokat elküldték a javasasszonyhoz, tudva, hogy utána – az elvetélés után – tízből kilencen meghalnak vérmérgezésben. Meghaltak és magukkal vitték a szégyent.

Összefoglalásként tehát leszögezhetjük, hogy nem volt mindig jellemző a magyarságra az öngyilkosság. A „turáni átok” sem foghatott rajtunk és más tévhiteteket is sikerült megcáfolnom. Remélhetőleg fokozatosan visszaesik hazánkban is az önkezűség, de ezért sokat kell még tennünk, akár egyénként, akár egyházként. Dolgozatom későbbi részében még visszatérek a megelőzés lehetőségeire, de a folytatásban szeretném bemutatni – néhány egyházon keresztül –, hogy az egyes vallások, felekezetek hogyan állnak hozzá ma a „meghívott halálhoz”. (*Folytatása következik*)

L Á T Á S M Ó D

Szebeni Olivér

Feketemunkások

Ebben a szerény gondolatsorban a „feketemunkás” nem számít gazdasági vagy munkaügyi kifejezésnek. Most, első soraim fogalmazása közben ígérem, hogy egy hozzánk sokkal közelebb lévő témát fejtek ki, amennyiben az olvasó megtisztelő érdeklődésével kitüntet.

A magyarság a hetvenes években, kivételes kék útlevel-lel lebonyolított nyugat-európai „kalandozásai” során tapasztalta, hogy a városlakó osztrákok, németek vagy éppen svájciak mindig vasaltak, tiszták, elegánsak. Ingjük naponta többször is változik, öltönyük minőségi szöveteiből készült. Nem lépnek utcára nyakkendő nélkül. Ehhez járult, hogy bármi az iskolai végzettségük, olyan munkát senki nem vállalt, amivel bepiszkolódott a ruhája és a keze. Piszkos munkára, mint kábel- vagy csőfektetés, utcai árokásás, soha nem vállalkozott egyetlen német állampolgár sem. Erre vendégmunkásokat alkalmaztak, de azokat nem „vendégmunkásnak” nevezték, hanem „feketemunkásnak”. Szobafestő, kőműves szintén a bevándorlók közül került elő, legjobban őket fizették. Tömegesen jártak dolgozni jugoszláviai, majd török állampolgárok „fekete” munkára. A közelebbi feketemunkások péntek este hazautaztak Szlovéniába, Horvátországba. A nagyon távoli országokból való mozlímok még ritkábban. Utóbb megjelentek a templomaik, Münchenben és Zürichben egy-egy aranyozott tetejű mecset. Később kihívták a családot, állampolgársági jogot szereztek. Legkönnyebben ment az egykori Nyugat-Németországban, Svájcban sokkal nehezebben. Egész Nyugat-Európát előzőnlötték az arab bevándorló családok. Szerények voltak, és ennek ellenére, hogy mindig a munka neheze jutott nekik, lassan meggazdagodtak. Végül tüntetve kezdték követelni a jogukat. A Kereskedelmi Világközpont felrobbantása után félelmetessé váltak. A rettegést kihasználva elkezdtek a „keresztyén országok” iszlámítását.

Közben tudatosították az arab hatóságok, hogy egyre több anyagi támogatást kap otthonról, aki Európába települ. Kezdek találni embereket, akik áttértek, mint *Pierre Vogel*, egyik előző cikk vahabita agitátora. Kedvezményes tanulási

lehetőségeket kaptak arab egyetemeken a tanulásra. Európa tízezernyi hordó nyersolajat vásárolt naponként meredeken növekedő áron, miközben a nagy gazdasági versenyben az iszlám államok lekörözték a „bűnös pogány keresztyénséget”.

Amerika és Európa ontotta a pénzt a nyersolajért

A világ leghatalmasabb tornyai immár az ő hazájuk fővárosát ékesíti. A tenger mélyére költöztették a világhírű szállodáikat másutt, és elképzeltetlen luxust teremtettek. Amerika és Európa ontotta a pénzt a nyersolajért, de egyirányú volt ez a kereskedelmi fluxus. Visszafelé nem folyt az arany. Viszont betelepültek a lappangó fegyveresek, a még nem aktív terroristák. Aztán aktívak lettek, mert szerintük bántalmazni merészelték a Koránt, a Profétát. Örjögő tömegek tiltakoztak, fenyegetőztek, zászlókat égtek és tapostak. A demokrácia védelme alatt mozlímok kerültek a parlamentbe, s eljutott a legfelsőbb székbe az első afro-amerikai, aki egyetemi tanár, mégpedig *jogtudós*. Különös találkozása a dolgoknak, hogy az iszlám tudomány kulcsa a jog. A Korán tudománya nem teológia, nem is természet- vagy társadalomtudomány. Az iszlám szent könyve, a hozzá kapcsolódó társadalmi rend és hatalmi struktúra a mindennapi élet törvényes rendjét keretezi.

Érdemes fölismerni ennek a nézetnek a hatását. A keresztyénségen belül milliónyian helyeslik a laicizmust, és ellenzik a teológiát – már ha van még egyáltalán. Szinte valamennyi országban megszűnt a korábbi büszkén viselt cím: „Mi tudatos keresztyének országa vagyunk. Ez egy keresztyén társadalom.”

Amerikában, ahol a világ leghatalmasabb protestáns keresztyén államszervezete létezett, ma egy ilyen mondat kihívás, gyűlöletkeltő és diszkriminatív. A „keresztyén

hivalkodás” ellen nálunk a rendszerváltás után kezdtek tiltakozni. Olaszországban le kellett szedni az iskolák, egyetemek falairól a feszületet. Nem mintha védelmezni kívánnám a jelképet, de mégis furcsa, hogy mindezt olyan emberek követelték, akiknek elbocsátó hazájában egyetlen újabb keresztyén templomot sem nyitnak meg. Olaszországnak több mint ezeresztendősi római katolikus tradíció alakította ki a saját, felekezeti arculatát, ahol a protestantizmust ellenséges szemmel nézték. A mozlím térhódítással szembenézni azonban nincs erejük. Egyetlen európai ország sem képes elérni az iszlám nemzetközi kapcsolatok viszonyosságát vallási téren. Miközben a vallásszabadságra és a toleranciára hivatkozva sorra nyitják az iszlám mecseteket világszerte, a keresztyén templomokra egyre több ázsiai és afrikai országban lakat kerül. Fegyveresek lesik az arra járó külföldieket, hogy ne készítsenek felvételeket és ne filmezzenek. A templom tulajdonképpen más ne legyen, mint műemlék. Külön gond az angolul tudó iszlám államokban a keresztyénség tudatos felszámolása. Röviden szólva a kommunisták kínai vallásellenessége nem olyan durva és elnyomó, mint egyes iszlám országoké, ahol külön „vallási rendőrség” működik, és nem egy keresztyén turista életének drámai vége szakadt, mert rajtakapták őt „a keresztyénség terjesztésén”.

Tengernyi ellentmondás

Filmek jelennek meg és a televíziós csatornákon szinte naponta ismétlődő sorozatok mutatják be, hogy a keresztyén civilizáció nulla. Az archeológusok és történészek járják Spanyolország mesés tájait, és ismertetik a VII. század utáni iszlám építészetet, a virágoskertek, szökőkutak, királyi paloták luxusát, amelyet a brutális keresztyén civilizáció megszentelt. Szó sem lehet 150 éves török hódoltságról, ennél is hosszabb idejű balkáni iszlám jelenlétről. Megalázottságról, adóztatásról szóló egykori okmányokról. A szakállánál megragadott magyar parasztot pofon verve és ingyen elszállították tőle a birkát, szarvasmarhát, csak a disznót hagyták meg. Ma viszont a paraszti udvarokban lassan nincs sertés sem. Egy szó, mint száz, Magyarországra eddig még nem törekedtek mozlímok olyan tömegesen, hogy milliós számmal visszabillenték az állam több évtizedes népesedési degresszióját. Egybefüggő néhány ezres mozlím tömeg jelenleg még csak Gazdagréten van.

Természetesen látnunk kell azt is, hogy valóban vannak békeszerető, vallási tekintetben toleráns mozlímok. Vagy talán pontosabban vallási tekintetben közömbösebb, és ennek alapján elnézőbb államok. Ne lepődjenek meg az olvasóim, de a halálra ítélt *Szaddám Huszein* vezette Irak egy ilyen állam volt. Ott élt a legtöbb és leginkább tarka keresztyénség, nagyon korai eredetű, magát katolikusnak nevező egyházak, és szinte teljesen zavartalanul működtek az evangéliumi keresztyének is, baptistákat szintén beleértve. A Huszein vezette baath párt az egészet a marxistákhoz hasonló „magaslatról” szemlélte. Azt a nemkívánatos személyt, aki túl sokat engedett meg magának, más marxistákhoz hasonlóan eltűntették.

Érthetetlen az is, hogy Egyiptomban és Szudánban viszont a mai napig léteznek kopt keresztyének. Kairó óriási népességű mozlím lakói között is vannak Jézus Krisztus ortodox kopt követői. A kopt férfiak csak a maguk körében házasodhatnak. Aki mozlímot „kényszerít” vallása elhagyására, azt kivégzik. Aki felsőbb tanulásra vágyik, főként a nő, célját csakis „igazhitüként” érheti el, és ha keresztyén marad, szed-

heti a sátorfáját, el kell hagynia hazáját. Ez egyébként a legkedvezőbb lehetősége. Gyakori a nők elrablása, akiket ilyen esetben megfosztanak személyi szabadságuktól. Amennyiben az elrabolt nő kopt, elkerülhetetlenül mozlímmá kell válnia. Kairóban a koptok intézményes megaláztatásának fényes bizonyítéka, hogy a város szennyét, szemetét nekik kellett elszállítaniuk. Kairóban ők voltak a feketemunkások. A másodrendű és lenézett emberek leleménye viszont az volt, hogy a kora hajnali órákban, zaj nélkül elszállított kommunális szemetet újrahasznosították, és ebből jelentős profitot nyertek. Eleinte a koptok utcái szeméthegek között nyújtózkodtak, de ma már nyoma nincs a szemétbányában fűrt utcáknak.

A Föld 57 iszlám országában 40 millió keresztyén lakik, de az egyik nigériai mozlím újságíró szerint „a szabadesés gyorsulásával fogynak”. Közben eldicsekedett, hogy a világ iszlamosítása reményteljesen halad afelé, hogy vagy a dzsihád, vagy a dawa eszközeivel, „ha Isten akarja”, minden egyes ember mozlímmá lesz. Aki nem vállalja, elpusztul, mint a kutya, és sorsa az örök kárhozát tüze lesz, ahol megfordítják, ha a bőre már pirosra sült, a másik felére.

*Burj Al arab hotel a Jumeirah Beach-en, Dubaiban.
Jellemző árak 2008-ban: 233 000 Ft/fő/éj
egy kétágyas szobában*

Több iszlám államban túrik a rabszolgaságot. Ebben példaként áll Kelet-Afrika, a belháború folytán földönfutókká vált tízezrek embertelen sorsa. Akiknek hiába szállítanak humanitárius segítséget, a harcoló fegyveresek elkobozzák, az éhezőket betegen is kényszerítik elvándorlásra, mígnem értékesítik őket olcsó munkaerőként, mint az állatokat. Nincs senki sem tekintettel a lézengő emberek családi kötelékeire. Ezt nem más vallások tagjaival szemben, hanem a magukfajta igazhívők sérelmére követik el.

A nagyon mély nyomorszint alatti mozlím államokkal kiáltó ellentétben áll több arab olajtermelő állam. Azok között is vezető szerepe van Szaúd-Arábiának, a próféta szülőföldjének. Az óriási arab sivatag országában a legdrágább az ivóvíz az egész világon. A roppant nehéz természeti viszonyok az ezen a területen élő embereket szüntelen vándorlásra, szegénységre kárhoztatták. A sivatag vándorló lakóit sarcolták a rablók. Szaúd-Arábiában született az utóbbi évtizedek leg-keresettebb terroristavezére, *Oszama bin Laden*. Valójában legalább akkora körülötte a bizonytalanság megítélés dolgában, mint amennyire titok a tartózkodási helye. Nem bizonyították a terrormilliárdosra, hogy ő volt az oka New Yorkban a szörnyű pusztításnak. Különleges figyelmeztetés az amerikaiaknak az indokolatlan háborús kalandok szörnyűsége után néhány hónappal, az Egyesült Államokban a bosszúállástól rettegő mozlímok iránt soha nem látott mértékben rokonszenv alakult ki. Állították, hogy a veszély a keresztyénség felé fordított közömbös tömegeket. Ez részben igaz volt, de arról már nem beszéltek, hogy váratlanul megerősödött az iszlám Amerikában.

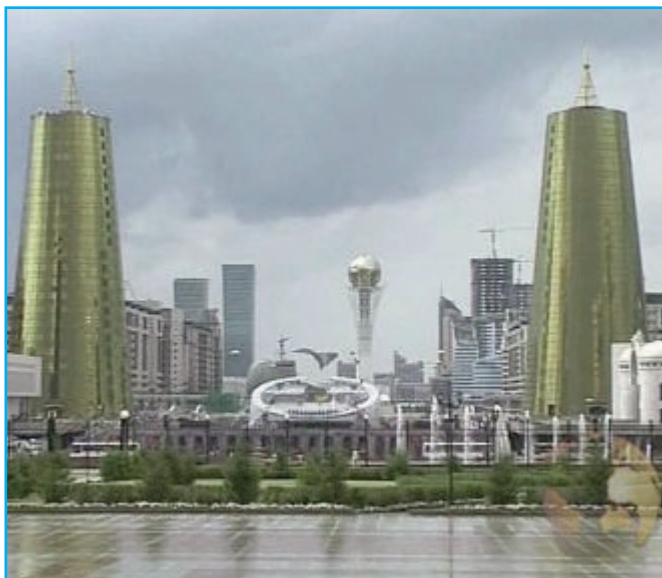
Szaúd-Arábia uralkodó iszlám vallását pontosabban „vahabita szektának” nevezik az európai vallástörténészek. Az iszlám ilyen fogalmat nem használ. Azt általában mindenki tudja, hogy az arab világ vallásossága két nagy irányzatra oszlik, a szunnitákra és a síitákra. A több mint évtizedes iraki-iráni háború óta Európa lakossága számon tartotta az iszlám egymással ellentmondásban lévő két fő változatát, amelyek az évszázadokkal tovább bomlottak. Az ezerhétszáz évesekben alakult a szunniták között a vahabita csoport. Azért nem szekta, mert az iszlám elismeri mozlímoknak mindazokat, akik megtartják az „öt pillért”, vagyis a mozlím hívő öt legfontosabb kötelességét: 1. hitvallás, 2. napi ötszöri ima, 3. szegények köteles támogatása (almazsna), 4. ramadánhavi böjt, 5. a férfiak életében egyszeri köteles zarándoklás Mekkába. Ezt még több apróbb kötelesség (mosakodás, erjesztett vagy főzött szesz fogyasztásának tilalma, körülmetélkedés stb.) egészíti ki, de ezekben már lehetséges némi eltérő gyakorlat (például a nők „körülmetélése”). Viszont az öt pillér megtartásában nincsen alku. A vahabíták ezeket természetesen megtartják. Külön hangsúlyt helyeznek az iszlám terjesztésére.

A témához tartozik, hogy a különféle mozlím árnyalatok lényegében a „hitterjesztés” keresztyén fogalmát (alapvetően lélekmentés) soha nem vallották. Az iszlám használja ugyan az üdvösség fogalmát, van egy bizonyos szoteriológiai nézete, túlvilági reménye, csakhogy az nagyon eltér a keresztyének hasonló fogalmaitól. A keresztyén megváltástan alapja Isten szeretete, az iszlámé Isten bosszúállása. Kiirtandó, aki az iszlámot nem fogadja el kizárólagos igazságnak. Az ő missziójuk eszköze nem a mentő szeretet, hanem a kényszerítés. Lépten-nyomon emlegetik Allah kegyelmét, a dzsihad mellé felvetik az oktatás, felvilágosítás lehetséges eszközét (dawa), csakhogy eltorzul a vahabíták arcán a mosoly, ha hosszas gyözködésüket eredménytelennek érzik. Ez a nézete a német származású, de német nevét megtagadó Pierre Vogelnek (alias *Abu Hamzának*) is.

Egy volt szovjet, de mozlím többségű állam, Kazahsztán baptista missziójának helyzetét 1992 nyarán mutatta be az *EBPS* lap hasábjain *Viktor Gorilov* szuperintendens. Akkor 16 milliós államban, 136 gyülekezetben, kb. 10 000-es nagyságrendű a misszió, de a prédikátorok száma mindössze 35 fő. A misszió körülbelül ugyanolyan ütemben fejlődik, mint a

hazai. A *Gemeinde* című német lap hat évvel később 11 ezerről számol be, ahol a német diakonisszaszervezet a szegénység és a járványok leküzdésére intézményt hozott létre. Igazi német pontossággal ellenőrzik a küldemények igazságos és célszerű elosztását, egyelőre kedvezőbb mutatókkal, mint sok más országban. Kazahsztán különös érdeklődést tanúsít hazánk iránt is, miután rokonnépnek tartanak minket. Gyakorik a sztyepe és az Alföld népei közötti engedélyezett találkozások, így olykor újabb vallásügyi adatokhoz juthatunk.

A szovjet sem volt képes többre, mint egyformán

Asztana, az aranyváros, mely egykor az Akmola nevet viselte, 1998 óta Kazahsztán fővárosa, és időközben hatalmas fejlődésen ment keresztül

megvetni minden vallást, de az iszlám uralmat megtörni nem volt képes Kazahsztánban. Amikor 1991-ben, a fővárosban kimondták a Szovjetunió felbomlását, a pünkösdiék éltek az adódó lehetőséggel, és 4000-en kitelepültek Nyugatra. A kivándoroltak bizonyították családjuk német eredetét, és az elvándorláshoz bonyolult feltételekkel segítséget kaptak. Néhány baptista gyülekezet tagjai közül is csatlakoztak hozzájuk, így aztán komoly próbatétel alá került a misszió. Egyes imaházakat eladtak, mások gazdátlanok lettek. A szovjet időkben a mozlímok bátran szemükbe mondták a párt vezetőinek, hogy különb és igazságosabb társadalmat lennének képesek kialakítani, és csak az alkalmas pillanatot várják, amikor ezt meg is teszik. Azóta már eljött ez az alkalmas pillanat, és a városokban, nagyobb falvakban valamilyenre megtűrik az orosz ortodoxokat, de a kisebb településeken sok megaláztatást kell elszenvedniük a mozlímoktól. Erőszakos vagy szervezett elnyomást nem kell elszenvedniük, de a mozlím családokban a keresztyéneket kivettség, örökös zaklatás éri.

Nem mindegy, hogy hívják az egy igaz Istent!

Sok honfitársamtól hallom a kérdést: Hát nem mindegy, hogy hívják az egy igaz Istent?

Keresztyén, zsidó, mozlím három egyistenhívő világvalás. Hogy nem férnek meg? Mindegyik a békét és a szeretetet hirdeti. A keresztyének és a zsidók mégsem ismerik el Ábrahám első fiának leszármazottait. Méltányosabbak is lehetnének. „Az egy igaz vallás” örökös keresésének, saját magát

csalhatatlannak, egyedülinek kikiáltó nézetek már nem feltétlenül népszerűek. A hitviták felett kezd elmúlni az idő. Elképzelhetetlen a Krisztusba, Mózesbe, Allahba vetett hit gyakorlása valamilyen intézményes közösségi rendszer nélkül. Egyikünk sem élhet magános farkasként. A mozlímok elég lazán kezelik a közösséget, de a napi ötszöri ima idejére összesereglenek egy müezzin éneklő felhívására várva, mint az iszlám hűséges katonái, mezítláb, megmosakodva, egyformán Mekka felé fordulva szó szerint ismétlik a napi imájukat, imapozitúráikat, s rögtön utána felkelnek és sietnek napi munkájuk folytatására. Kétkednek abban, hogy a római katolikus rózsafüzér használatát tőlük vették át, az újonnan náluk is szokásba hozott lelkes imapozitúra, felfelé fordított tenyérrel fogadva a felülről származó áldást, muzulmán testtartás.

Budapestten összehozták a keresztyén történelmi egyházak papjait és a hazai legfőbb mozlím vezetőit, ahol kamerák előtt elhangzott az alcímet adó ominózus kifejezés. A magyarországi Muzlim-közösség vezetője eredeti magyar nevét elhagyva arab nevet vett föl. Joviális megjelenésű, szüntelenül mosolygó, megnyerő küllemű férfi. Ő is kijelenti azt a mondatot, amit a fejezet alcímében írtunk. Közeledést ajánl az asztal köré gyűlő keresztyén, zsidó vezetőknek. Populista húrokat penget: a Korán a szegények mellett van. A Korán tiszteli az ószövetségi prófétákat, és „Jézust prófétának tartja”. Sajnos a Biblia nem tartja prófétának Mohamedet, meg sem említi. A Koránban olvashatunk Jeruzsálemről, de az Ószövetség meg sem említi Mekkát.

Vallástörténelmileg roppant nagy tájékoztatlanságot árul el az érvelése. Hogyan kerülhetné el a Biblia a rovására felhozott mulasztásokat, hiszen közel hat évszázaddal előbb lezárult. Lezárult már a Biblia kanonizációja, amikor Mohamed született (569–632). A Biblia újszövetségi iratainak keletkezése idején Mekka egy szerény, egyetlen ókori történetíró által meg sem említett törzsi település volt. Jézus Krisztust (ők másként nevezik) nem prófétának tartja a keresztyénség, ő szerintünk Megváltó, *Isten Fia*. Ők viszont állandóan ismétlik, hogy „Mária fia”, és Istennek lehetetlen, hogy fia legyen.

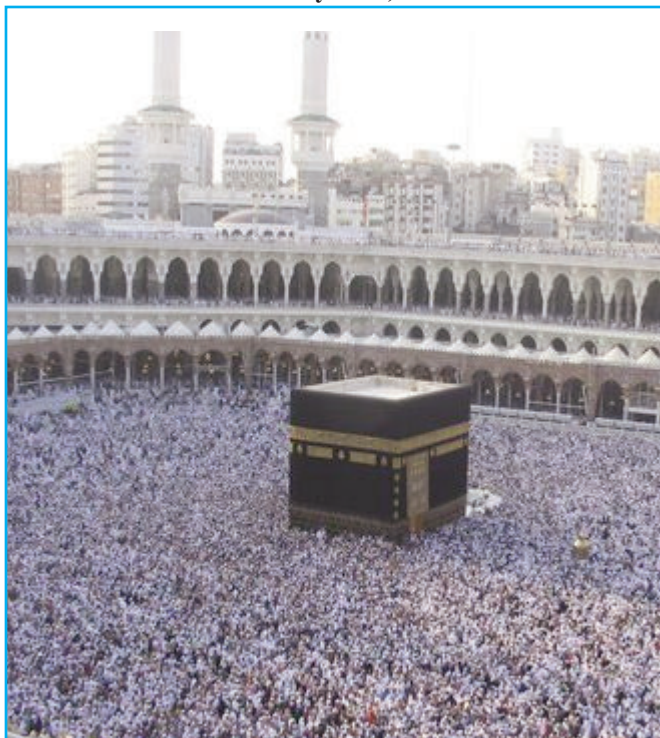
Az arabok szerint mindent a görögöktől kaptak a keresztyének, hiszen műveletlenek, barbárok voltak. Arab közvetítésre volt szükség. Európaiság, keresztyénség, etika, józanság, törvényesség ismeretlen köztük. Seholy nincs a nőknek annyi joga, mint az iszlám államokban – mondják. A házasság tisztaságát nem tartja meg egyetlen európai férfi sem. Bordélyházakba járnak. Náluk a többnejűség következtében nincs prostitúció. Őrizkedni kell valamennyi keresztyén férfitől, mert sok közöttük a nemi beteg. Valamennyien részegesek, hazugok, tolvajok, sőt gyilkosok. Egyszerűen csak az emberöléshez értenek, vérszomjasak. Ez utóbbi egyik házgyári falra volt kifestve Budapesten, de félig-meddig letisztították. Azért még most is látszik a bepiszkolt falon. A vallását szerintük a keresztyén pap sem tartja meg, nemhogy egy civil. Ha mégis meg akarná tartani, ugyan melyik keresztyén vallást tarthatja? Hiszen a keresztyénség nem egységes, milliányi, és talán nincs két egyforma keresztyén gondolkodó sem, a mozlímok szerint. Mindezt nem valami hevület írhatja le velem, hanem jelentős nemzetközi és irodalmi tapasztalat bizonyítja.

Amikor egy mozlím valakiről azt állítja, hogy *meghamisít* bármit, de főleg a Korán tanait, gyakran így fejezi ki magát: meghazudtolta a prófétát, Mohamedet vagy az iszlá-

mot. Aki ezt megtette, kimerítette a legsúlyosabb bünt. *Szankciója nyilvános kivégzés*. A bűncselekményt bármi okból is kimondja minden nem iszlám hívőre a törvényszék. A vallási rendőrség kinyomozza, és ha véletlenül nem mondja ki a bíró, akkor a vádlottat elbocsátják, de még haza sem ér, baleset éri. Kevésnek van akkora szerencséje, mint az iráni „Sátáni versek” szerzőjének, akit ezzel a váddal törvényen kívülé helyeztek, hogy menedéket találjon Nagy-Britanniában.

Salman Rushdie (ejtsd Szelman Rozsdi) indiai születésű mozlím (1947), aki felsőbb tanulmányait Nyugaton végezte, és számos regényt írt. Azt mondhatjuk annak, aki sohasem olvasta ezeket, hogy ezekben nincs semmiféle különösebb „sátánizmus”. Műfaját abban ragadhatjuk meg, ha hasonlítjuk a „Da Vinci-kódhoz”. Itt is valami olyanról értekezik a szerző – ezernyi más apró kulturális témán és adaton kívül –, hogy Mohamed próféta tulajdonképpen nem az, akinek hiszik. Az író az angol főrendiházba lépése óta a hatvanas évei elején jár, és a mozlímok halálra ítélték. Lassan 20 éve élvez mégis biztonságot. Az amerikai mozlímok Dél-Kaliforniában még a védelmére is keltek. Hiszen ténylegesen létezik egy papi réteghez csatolható túlzó elkötelezettség a mozlím hívők között, ami már-már értelmes ember számára elviselhetetlen függés. Mindenesetre illusztrálja a sorsa, hogy az iszlám sokkal érzékenyebb, mint a keresztyénség. A Jézus Krisztust rágalmozó regény szerzőjét, ugyanis soha sem ítélték el, legkevésbé halálos büntetéssel nem sújtotta a sértett keresztyénség. Krisztust büntetlenül ki lehet gúnyolni, de Mohamedet nem lehet!

Ha már növekszik a nyomor,

Az Al-Haraam, a mohamedánok szerint a világ legszentebb mecsete, és a Kába kő

miért nem növekszik a hit?

Időközben nyilvánvalóvá lett, hogy hazánk gazdasági életének szintje lassan, de tartósan hanyatlak. Bármelyik egykor szegény iszlám állam mai szintje alatt van. A magyar földművelő élete rosszabb, mint a hagyományosan sajnált fel-

lahé. Bár náluk is szakadozik a szociális háló, de nem annyira, mint nálunk. Az arab tendencia javul, a mienk egyáltalán nem. Nem is hullik ki „a szociális háló” szemei között annyi ember ott, mint a hazai hajléktalanok, árvák, magzati korukban meggyilkoltak, uzsorásoknak kiszolgáltatott szerencsétlenek száma. Nálunk gyarapodnak évről évre az analfabéták, náluk kezdenek tanulni a leányok is. Allah népe nem vágyik Magyarországra, itt csak akkor ragad, ha elkerülhetetlenül belefut a határt valóban európai szinten őrzők kezei közé, és egy menekülttáborba szorul.

Ez alatt a bekezdés alatt van lehetőség arra, hogy kissé összehasonlítsuk a keresztyén és az iszlám között soha ennyire ki nem élezett ellentét rendkívüli komplexumát.

Kétségtelenül terheli a Föld északi féltekéjén kialakult fehér emberi civilizációt vétség és emberiség ellen elkövetett bűn. Nem mentesült ettől a keresztyén civilizáció. Sokáig vigasztalódtunk azzal, hogy egyházunk ebben nem volt vétkes, mert sehol nem volt hatalmi pozícióban. Ám legnagyobb szomorúságunkra, ha Magyarországon eddig még nem sorakoztak a vezető politikusok közösségünkben kormánytisztviselésben, államfői rangban, volt már példa erre tőlünk hatalmasabb államokban. Nem mentesülhetünk a súlyos felelősség alól. Nem remélhetünk az iszlám előtt felmentést, vagy bármilyen egyéb felekezetiünknek kijáró mentességet. Persze semmiképpen sem tehetnénk, mivel mi is „keresztyén gyilkosok” vagyunk a szemükben. A Korán szavai a mi fejünkre is ráolvassák a poklot. Mindnyájan veszélyeztetve vagyunk. A keresztyénség könnyelműsége a legfőbb gond, amivel erről tudomást sem akarnak szerezni.

Azt már láttuk, hogy a keresztyénekre vonatkoztatott ítélet, hogy ezeryni, szétforgácsolódott, ellentmondásokba bonyolódott konglomerátum, amiben alig van valami kötőanyag – hogy jelképeink a realitások felé közelítsenek. Semmivel sem jobb a helyzet a mozlímok körében, miután „vallásháborút” elég sokáig ők is vívtak, mígnem megsegítette a dolgok kibontakozását Amerika és a NATO Irak megsemmisítésével és Irán támogatásával. A dolgok félelmetes zavarát találjuk meg: Irakot szovjet fegyverekkel védtek, és amerikaival verték szét. Iránt kelet-európai és

Szélsőséges iszlám irányzatok mondják: szülnünk kell több mozlím bébit, és akkor képesek leszünk a népesedésben felülmúlni a brüeket

amerikai fegyverekkel a sah idejében egyaránt tömték. Egyszer azonban kirobbant az Amerika-ellenesség. Jelenleg Irán mint atomhatalom a gonoszság megtestesítője.

Oszama bin Laden esetét látva zavarba jön az ember. Miért lehet szövetségese a nyugati világnak Szaúd-Arábia? Tovább bonyolítja a helyzetet a „frontországok” állapota. Izrael az amerikaiak és németek szemében kivételezett, segélyezett állam. Jordánia és a leendő Palesztina szintén az, sőt olykor ugyanazon körök által támogatott. A Gázai övezet egy keskeny partszegély, ahol nagyon sokan élnek jól anélkül, hogy bármit termeljenek, beleértve, hogy nincs is lehetőségük bármit termelni. Európa, Irán, az iszlám világ tömi őket pénzzel, segéllyel. Előbb kövekkel dobálták az izraeli páncélcocsikat, majd rakétákkal lötték Izrael területét. A baj akkor robbant ki, amikor bombázni kezdték a támadókat Libanonban vagy Gázában. Ha ezt a sorrendet bárki tagadná, jönnek a „magyarázók”, akik visszavezetik a régmúltba a zsidók ellen irányuló érvelést.

Kiderül, hogy a Szentföldön zsidó ember a történelemben soha nem is telepedett le. Hódítók, cionisták, betolakodók, gyilkosok annál inkább. Az őket támogatók, velük rokonszenvezők, bárkik legyenek, aljas árulók. „Amíg lehet, szorítsuk a tengerbe a zsidókat!” – „Nincs más lehetőség a félelmetes és retteget terrorizmuson kívül a kezünkben.” – „A keresztyén és a zsidó egyformán ellenség” – agítják már a gyermekeket az iskolai oktatás legelső évétől az egyetemig jel-szavaikkal a fanatikusok. A „békeszerető mozlímok” menekülttáboraiiban a kisfiúk leckéje a napi testnevelési programban a fegyverek használata. „Hosszú dőfés, rövid dőfés!” – egy-egy támadó-állásban. A testre erősíthető robbanóanyagra több nyelven felírják: „Ez a fegyver nincs kifejlesztve önvédelemre”, mégis ezrével készülnek öngyilkos merényletre, mindenki tudatosan használja. Hány ártatlan embert ölhet meg vele, az bizonytalan. Egy feltétlenül meghal, maga a terrorista.

Minket végeredményben nem a gazdasági vagy a politikai élet foglalkoztat, inkább a szellemi. Miért nem törekszik az evangéliumi hívő emberek tábora evangéliumi eszközökkel megközelíteni ezt a rendkívül ellentmondásos és bonyolult konfliktust? Miért nem látja be senki az apokalipszis állapotát annyiszor idéző bibliás emberek közül a helyzet veszélyességét? Valóban az egyetlen megoldás csak a dialógus lenne, hiszen jobban a szavak diplomatikus forgatásához a történelemben senki sem értett, mint a mozlímok. A kölcsönös gyűlöleten és a véres leszámoláson kívül a krisztusi szeretet jegyében kell lennie más keresztyén stratégiának. Azt azonban nem találjuk, de ennél is nagyobb baj, hogy nem is keressük. A német újság-cikkben úgy látszik, hogy lehetne éppen.

Szomorú beismeréssel föl kell ismernünk, hogy az iszlám fentebb leírt bűnlajstromait egyre nehezebb kivédeni a mi oldalunkon. Ezt látva csak megismételni tudjuk a görög keresztyén liturgia százszor ismételt mondatát: „*Uram, irgalmazz, Krisztus, kegyelmezz!*”

Lelkes érdeklődéssel és főleg buzgó imádsággal kellene kísérmünk azokat a testvéreinket, akik a Szentírást, a Lélek kardját tartva a kezükben gyakran közvetlen életveszély közben tartják magasra az evangéliumot az iszlám követői között. Még azt is megkockáztatom, hogy buzdító példának állítom a mozlím pillérei közül a napi ötszöri imádságot.

Képesek vagyunk a mieinkért naponta ötször imádkozni?